

บทที่ 3

แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า

ดังเห็นแล้วว่ามนตรี ศรียงค์ มุ่งมั่นสร้างงานกวีนิพนธ์ด้วยการแปรประสบการณ์ส่วนตัว และประสบการณ์ทางอ้อมจากการเรียนรู้ขณะเฝ้ามองความเคลื่อนไหวของชีวิตและพฤติกรรมผู้คน พร้อมกับเผชิญความเปลี่ยนแปลงของโลกที่การสื่อสารกว้างไกลถึงกันได้โดยง่าย แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนจะลดน้อยลง และคุณค่าทางจิตใจบางอย่างจะลดความสำคัญลงมาก

ถึงแม้ว่ามนตรี ศรียงค์ ไม่ใช่กวีชาวไทยร่วมสมัยคนแรกที่พร่ำบอกเล่าความหมายในสายตาของตน โดยเฉพาะในช่วงหลังการเบ่งบานของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ความสำนึกทางสังคมผนวกกับแนวคิดทางปรัชญาเป็นที่ร่วมกันของพลังการสร้างสรรค์ของกวีรุ่นใหม่ มนตรีได้วิพากษ์ปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยความสำนึกต่อคุณค่าทางจริยธรรม ดังเห็นได้ในเล่มดอกฝั้น : **ฤดูฝนที่แสนธรรมดา** (2541) มีบท “ขุนทอง 2000” (มนตรี ศรียงค์ , 2541 : 33) ซึ่งเสียดสีระบบการศึกษาไทยที่เป็นเหตุให้เด็กไทยคิดไม่เป็นจนกลายเป็นนกแก้วขุนทอง จำแต่สูตรชีวิตจากตำรา “เรียนเพื่อสอบ สอบเพื่อเอาตัวรอด” โดมาอย่างคนที่ “เครียดและเกลียดโลก” ไม่สนใจความทุกข์โศกของใคร นับว่าแตกต่างจาก **เจ้าขุนทอง** ในวรรณกรรมช่วง 14 ตุลาคม 2516 – 2519 เช่นในบท กวีนิพนธ์ของสุจิตต์ วงษ์เทศ และเรื่องสั้นของอัศศิริ ธรรมโชติ อย่างหน้ามือกับหลังมือ ส่วนบท “โอ! เพื่อนมนุษย์” (มนตรี ศรียงค์ , 2541 : 40) ก็ท้วงติงความหน้าไหว้หลังหลอกของคนร่วมสมัยว่าเมื่อต้องการประโยชน์ก็เสแสร้งทำดีต่อกัน พร้อมกันนั้นก็ใช้วาจาโอ้อวดแสดงคุณค่าของตน แต่ปกปิดความผิดไว้ ทั้งซ้ำเติมคนพลาด หลอกตนเองว่าเก่งกล้า ความเห็นแก่ตัวและความหลอกลวงจึงเป็นที่มาของอาการป่วยหนักถึงขั้นที่เรียกว่า “...เป็นอัมพาตประสาทคือ...คือคนโรคจิตชนิดหนึ่ง” คนเหล่านี้สายตาสั้น หูตึง และ “ป่วยพิการทางปัญญา”

นอกจากนี้ ยังสังเกตได้ว่า ในเล่มดอกฝั้น : **ฤดูฝนที่แสนธรรมดา**นี้ มนตรี ศรียงค์ มีความคิดเชิงปรัชญาในทวนวัฒนธรรมพุทธ ดังบท “ปทุมรัตนขมา” (มนตรี ศรียงค์ , 2541 : 17 – 18) ซึ่งเขียนอย่างบทไหว้ครู มีข้อความว่า “ประณตกรบรูชาธรรม์ ค้อมเกล้าลงพลัน กราบดินแด่พระนิพพาน” วิเคราะห์ได้ว่าการกราบดินสือให้เห็นคุณค่าของแผ่นดินว่าควรแก่การเคารพบูชา มิใช่เหยียบย่ำ กวีคารวะพระธรรมด้วยการกราบดินโดยระบุว่าเป็นการมอบความเคารพอย่างสูงแด่พระนิพพาน การกราบดินเพื่อแสดงความคารวะแด่พระนิพพานนี้ อยู่บนฐานความคิดที่เห็น

สังขรณ์เป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติ และถือว่าแผ่นดินเป็นที่เก็บรักษาความดีงามไว้ให้แก่โลก (ดวงมน จิตร์จำนงค์, 2552 : 14)

แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า จำแนกได้เป็น 2 ประเด็นดังต่อไปนี้ คือ แนวคิดเชิงปรัชญาและสังขรณ์เกี่ยวกับโลกและชีวิต และแนวคิดด้านจริยธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

แนวคิดเชิงปรัชญาและสังขรณ์เกี่ยวกับโลกและชีวิต

แนวคิดเชิงปรัชญาและสังขรณ์เกี่ยวกับโลกและชีวิตจะอภิปรายเป็น 3 ประเด็นคือ

1) ความหมายในการเรียนรู้และประสบการณ์ 2) การต่อสู้ และ 3) อุดมคติของชีวิต : การแสวงหาความหมาย

1. ความหมายในการเรียนรู้และประสบการณ์

ในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า ความหมายในการเรียนรู้และประสบการณ์ จำแนกได้ 3 หัวข้อคือ มายาภาพแห่งตัวตนและชีวิต มายาภาพแห่งความหวัง และสังขรณ์กับการค้นหาความหมาย ผู้อ่านจะพบโลกที่ปรากฏด้วยการเรียนรู้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าผู้อ่านถูกชักนำให้เข้าไปมองโลกในสายตาของกวี บางบทบอกเล่าสายตาแห่งการตั้งคำถาม ดังนี้

1.1 มายาภาพแห่งตัวตนและชีวิต

กวีจดจ่อกับการหาคำตอบว่าสิ่งใดคือความจริงแท้ สิ่งที่เห็นใช่ความจริงหรือไม่ เขาเห็นภาพผู้คนในโลกที่มีสภาพราวกับตกอยู่ในความฝัน แม้ดวงตาดูเหมือนจะไม่เห็นความจริง ต่างต้องยอมจำนนต่อชะตากรรม ดังบทประพันธ์ “เงาสะท้อนบนประตูกระจก” [ถนนลม้ายสงเคราะห์ 05] (32 – 35) ที่ยกมาต่อไปนี้

1

หรือโลกหมุนเร่ง – แต่แว้งกว้าง

จึงทุกอย่างกระจายกระจัดอยู่คายนั่น

ต่างทอดเงาทับบนต่างโดนกลืน

กลายเป็นเปลี่ยนหัวแปลงตัวตน

จนสิ้นไว้สภาพของคราบเดิม

เมื่อผ่านการต่อเติมจากเริ่มต้น

ที่สุด – ก็กลับมาอัปจน

หลังพังป็นทยอยลงย่อยยับ

2

ดวงตาของผู้คนปัจจุบัน

เคลิ้มฝันแสนงามในความหลับ

ต่อเนื่องนานยาวและท่าาทับ

ในสรรพฝันประดามี

แหวกว่ายดิ่งดำในความฝัน

มิรู้คืนรู้วันสถานที่

หลับไหลเนิ่นนานปีผ่านปี

ฝันร้ายฝันดีมาก็แล้ว

ท่ามกลางเสียงละเมออันเพื่อพัก

เงาผู้คนที่อดตกระຈกแก้ว

เบื้องหลังความงามของความแวม

คือเสียงแผ่วโหยหวนอยู่ครวญคราง

เป็นความเดียวดายอย่างร้ายกาจ

ความซึ่ซลาดเติมต่อเริ่มก่อร่าง

ที่สุด – ก็กลับมาอัปปาง

เราต่างบางบอบตลอดมา

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ในตอนที 1 กวีตั้งคำถามถึงสภาวะที่ “โลกหมุนเร็ว – แต่แคว้งคว้าง” คือความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก อันให้ผลเป็นความปั่นป่วนไร้ระเบียบและ “แคว้งคว้าง” ไร้หลักยึดเหนี่ยว เมื่อแคว้งคว้างคนเรามากงุนงง หาที่มาที่ไปไม่ได้ จับต้นชนปลายไม่ถูก แม้แต่ชีวิตก็มีแต่ความว่างเปล่าบอกไม่ได้ว่าอะไรเป็นอะไร ขณะที่แต่ละสิ่งซึ่งไม่อาจประกอบเข้ากับสิ่งอื่น จึง “กระจายกระจัดอยู่คายนั่น” นั้น ก็สิ้นไร้สภาพเดิมของตน เนื่องจากถูกทับและกลืนด้วยเงาของสิ่งอื่น หากความเป็นตัวตนที่แท้ซึ่งเคยมีไม่ได้

เมื่ออ่านความหมายในดวงตาของผู้คนในตอนที่ 2 เห็นว่าตกอยู่ในความฝันแสนงาม เพราะหลับมายาวนานต่อเนื่อง หากจะถอนตัวฟื้นคืนมามีสติสัมปชัญญะได้ ดังที่ว่า “แหวกว่ายดิ่งดำในความฝัน” จน “มีรูคืบรู้วันสถานที่” การเน้นความฝันเช่นนี้สัมพันธ์กับความหมายว่าผู้คนตัดขาดจากความจริง ความฝันเป็นอีกโลกหนึ่งที่ครอบงำเรา ยิ่งใช้คำว่า “หลับไหล” ก็ยิ่งเห็นความไม่รู้ลึกตัว ไม่ว่าฝันร้ายฝันดีก็ยังละเมอเพื่อพัก จึงไม่อาจกลับสู่โลกแห่งความจริงได้เลย

ผู้คนในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงเหมือนกำลังตกอยู่ในความฝัน เนื่องจากมองเห็นเพียงความสวยงามของเงาที่สะท้อนจากกระจก แต่ไม่ได้ยินเสียงแห่งความทุกข์ที่ซ่อนอยู่ ดังที่กวีกล่าวว่า “เบื้องหลังความงามของความแวม คือเสียงแผ่วโหยหวนอยู่ครวญคราง” กระจกสะท้อนได้แต่ภาพฉาบฉวย ไม่สามารถบอกที่มาของภาพได้ ภาพลักษณ์ภายนอกที่สะท้อนบนกระจกเงาไม่สามารถสื่อความทุกข์ร้อน ความโหยหาซึ่งความสุข และความว้าเหว่เดียวดายอันเป็นความทุกข์ร่วมกันของผู้คนที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังได้ ผู้คนทั้งหมดไม่เพียงแต่เดียวดายไร้ความสัมพันธ์กับสิ่งใด ยังมีความขลาดที่จะเผชิญความจริง นี่คือเหตุผลของความล้มเหลวที่กวีเรียกว่า “อับปาง” คำนี้ใช้กับเรือที่แล่นอยู่กลางห้วงน้ำ ผู้มีพื้นวัฒนธรรมพุทธอาจจะนึกถึงการเวียนว่ายเพราะพ่ายแพ้ออกิเลส จึงไปไม่ถึงฝั่ง ช้ำร้ายผู้คนทั้งหมด “บางบอบ” (บอบบาง) ต่อปัญหาตลอดมา

ในตอนที่ 3 กวีนั้นเล่าเมื่อเฝ้าดูผู้คน เขาได้เห็นตัวเองอยู่ในเงาที่สะท้อนจากกระจกด้วย โดยเฉพาะ “ยืมแห่งความว่างเปล่าเต็มใบหน้า” แต่ภาพที่สำคัญกว่านั้นคือความสับสน ความสูญหาย และความกลับกลายของความจริง ดังกล่าวว่า

3

ข้าพเจ้าหยุดดูข้าพเจ้า

ยืมแห่งความว่างเปล่าเต็มใบหน้า

ยุคสมัยพังยับไปกับตา

เมื่อยืนอยู่ต่อหน้ากระจกเงา

เห็น โลกหมุนกลับ – ขวาสลับซ้าย

สะท้อนความสูญหายที่ตายเปล่า

มิติเค้าโครงทั้งโค้งเว้า

แม้ซัดก็หิวเบาแหละลึกลับ

เบื้องหน้าและเบื้องหลังข้าพเจ้า

ใดเล่า? ความจริงอันกลายกลับ

กระจกสะท้อนเงาอยู่วาววับ

คว่าจับมิได้สักด้านเดียว
 ดวงตาข้าพเจ้าบอกร่ำรวาน
 ปัจจุบันกาล – ช่างเปล่าเปลี่ยว
 โลกคนสี่ชีวิตจนซิดเซียว
 บั่นให้เป็นเนื้อเหนียวเนื้อเดียวกัน
 จึงท่านแหละข้าพเจ้า
 ต่างทอดเงาร่วมตกกระเจกนั้น
ปัจเจกพังยับไปจับปล้น
 หวาดหวั่นเบื้องหน้า – ชะตาตน
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

ในตอนที่ 3 นี้ก็วิพากษ์ภาพลวงของตัวตนอีกครั้งหนึ่งโดยชี้ว่าแม้ว่าภาพที่เห็นจะชัด แต่ไม่มีน้ำหนัก ดังกล่าวว่า “แม้ชัดก็หิวเบาแหละลึกลับ” และคว่าจับไม่ได้ จึงบอกข้อสรุปอย่างไม่ลังเลด้วยความ “ร่ำรวาน” ว่าทั้งท่านและข้าพเจ้ากระทำสิ่งเดียวกันคือ “ต่างทอดเงาร่วมตกกระเจกนั้น” หมายความว่าป็นเจ้าของเงาอันว่างเปล่า ขณะที่กระทำการสี่ชีวิต สี่ เป็นคำกริยาหมายถึงขจัด ผลของการสี่ชีวิตคือสภาวะซิดเซียวหมดสีสัน “[แล้ว] บั่นให้เป็นเนื้อเหนียวเนื้อเดียวกัน” ชีวิตผู้คนที่ถูกบั่นจนกลายเป็นเนื้อเดียวกันนี้ก็เท่ากับหมดสภาพปกติของชีวิต ทุกคนที่เป็นปัจเจกนั้นร่วมชะตากรรม และต่างก็ “พังยับไปจับปล้น” ด้วยความหวาดหวั่นต่อความเปล่าเปลี่ยวในปัจจุบันกาล อันเป็น “ยุคสมัย [ที่] พังยับไปกับตา”

ชะตากรรมแห่งความพังพินาศยับไปต่อหน้าต่อตานี้ชวนให้ทบทวนการตั้งคำถามที่กล่าวไว้ตั้งแต่ตอนที่ 1 เขาเพิ่มประเด็นว่าเหตุผลมาจากเราด้วยที่ยอมจำนน ดังเห็นในตอนที่ 4 ว่าด้วยดวงตาอันสุพั้งแม่เห็นว่าโลกสลบ “ซ้าย” กับ “ขวา” (ดิกับชั่ว / ดิกับร้าย / สุขกับทุกข์) ก็ยังทำอะไรไม่ได้ และยอมตกอยู่ใน “ฝันร้าย”

4

หรือเพราะโลกหมุนแรงหากเคว้งคว้าง?

และเราต่างก็รับความสับสน

ที่สุดชะตากรรม – การจำนน

ก็สิ้นรูปอับจนเงาตนเอง

ข้าพเจ้าหยุดดูข้าพเจ้า

สัตว์เศร้าเหงาผู้คร่ำครวญ
 สะอื้นเสียงครวญครางอยู่วังเวง
 ขับเปล่งเสียงเปลี่ยวอยู่เดียวดาย
เห็นโลกหมุนกลับ – ซ้ายสลับขวา
 ดวงตามูฟงเพื่อนทั้งหลาย
 ที่สุด – เราปล้นมาฝันร้าย
 แอบป้ายหยาดกำของน้ำตา

5

ประตูละครจกติดฟิล์มดำสนิท

ขณะดวงอาทิตย์ยังแผดกล้า
 สะท้อนเงาเหล่าท่านผู้ผ่านมา
 เมื่อยืนอยู่ต่อหน้ากระจกเงา.

2 พฤศจิกายน 2544

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กวีใช้คำถาม “หรือ” นำหน้าว่าทกรรมนี้ทั้งในตอนที 1 และตอนที่ 4 ว่า “หรือโลกหมุน
 เร่ง – แต่แคว้งคว้าง” และ “หรือเพราะโลกหมุนเร่งหากแคว้งคว้าง?” นั่นคือการถามถึงสาเหตุแห่ง
 ชะตากรรมของผู้คน ที่เขากล่าวไว้ในท้ายตอนที่ 3 ว่า “ปัจเจกพังยับไปลับปล้น หวาดหวั่นเบื้อง
 หน้าชะตาคน” กวีได้ตั้งคำถามให้ผู้อ่านหาคำตอบว่าอะไรเล่าคือชะตาของปัจเจกในยุคสมัยแห่งการ
 หมุนเร่งแต่แคว้งคว้างนี้ ผู้คนรวมทั้งตัวกวีเองกำลังถูกคุมขังในสังคมที่กำลังเคลื่อนไหวอย่างไร
 ทิศทาง สภาวะทางจิตของผู้คนเต็มไปด้วยความเศร้า เหงา วังเวง และเดียวดาย รวมทั้งเสียงสะอื้น
 ครวญครางด้วยความเจ็บปวด เพราะไม่สามารถกำกับควบคุมความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่นำชีวิต
 มาสู่ความจอมปลอมและตัดขาดจากโลกแห่งความจริง ชังตัวเองไว้กับการหนีความจริง แม้ว่า
 ปัจเจกบุคคลบางคนพยายามจะไม่คล้อยไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ก็ไม่อาจ
 ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระได้ จึงต้องยอมจำนนต่อชะตากรรมนั้น น่าสังเกตว่าความคิดคำนึงนี้
 เกิดขึ้นขณะยืนอยู่หน้า “ประตูละครจกติดฟิล์มดำสนิท” นั่นคือกระจกประตูอาคารในเมืองในวิถีชีวิต
 สมัยใหม่ของโลก “ที่หมุนเร่งแต่แคว้งคว้าง” นั่นเอง

ในอีกบทหนึ่งกวีได้เผยความหนักหน่วงของสภาวะที่ “ท่านกับข้าพเจ้า” (ผู้อ่านและตัว
 เขา) ได้กลายเป็น “สัตว์บาดเจ็บแห่งยุคสมัย” และที่สุด “แก่สัตว์เชื่องเงื่องหงาผู้เปล่าเปลี่ยว” อาคาร

บาดเจ็บของผู้คนร่วมยุค รวมทั้งกวีและผู้อ่านไม่เว้นผู้ใดเลยนี้ เป็นการบาดเจ็บทางจิตวิญญาณอัน
 เนื่องจาก “ความเหงามเศร้าสร้อย” ที่ “เราต่างสุข” ไว้ในจิตใจ ดังที่ปรากฏในบท “หิ้งท่านแหละหิ้ง
 ข้าพเจ้า” (64 – 69) ซึ่งจะพิจารณาตอนที่ 1 และ 2 ของบทเป็นลำดับแรก

1

ท่านกับข้าพเจ้า –

เราต่างสุขความเหงามเศร้าสร้อย

ทุกรอยเท้าก้าวไปล้วนไร้รอย

ล่องลอยไปทั่วไรตัวตน

ท่านกับข้าพเจ้า –

เราต่างยิ้มแสนเศร้าแสนเหงาหม่น

เศษวิญญาณกระจัดกระจายทुरายทุรณ

เคลื่อนกล่นว่อนเวียงลงเรียราย

เรา –

ฝุ่นเขมาปีเดือนที่เปื้อนป้าย

ปกปิดความเบี้ยวบุขของรูปกาย

และพรางแผลพร่างพรายที่ลายพร้อย

2

ปีเดือนเคลื่อนลู่ปัจจุบัน

คืนวันงามยังคงถดถอย

เราเหลือปฏิทินก็มาน้อย

ที่คอยเวลาขีดฆ่าวัน

เวลาอายุที่ลู่ว่าง

เหลือเพียงดวงตาชั้นเคยโซนฝัน

ท่านกับข้าพเจ้าที่เท่ากัน

คือความเหงามเท่าทันเท่านั้นเอง

ท่านกับข้าพเจ้า –

ไดโนเสาร์ชราผู้ก้างแก้ง

โดดเดี่ยว ลิ่นหวัง ว่างเวง

ແຄ່ນປេລ່ງຄຳຮາມໃນລຳຄອ
 ເຮາເປັນສັດໜ້າບາດເຈັບແຫ່ງຍຸກສມັຍ
 ອຸກກາບາດລູກໃຫຍ່ນັ້ນໄລ່ຈ່ອ
 ຂ້າພເຈົ້າມ້ວນຫດຕ້ວຂດອ
 ເຂານອເຊັຍເລັບລູກເກັບໄວ້!
 (ເນັ້ນໂດຍຜູ້ວິຈັຍ)

ໃນຕອນທີ່ 1 ນຳສນໃຈວ່າກາພຂອງທ່ານແລະຂ້າພເຈົ້າຄືຜູ້ໄຮ້ຕ້ວຕນແລະໄຮ້ຮອຍເທົ່າທີ່ກ້າໄປ ຂະນະທີ່ອາຈກລ່າວວ່າຜູ້ມຸ່ມນຸ່ມຍັ້ນນັ້ນລ້ວນແຕ່ໄຮ້ (ຄວາມໝາຍໃນ) ຕ້ວຕນ ໄຮ້ຮ່ອຍແຫ່ງຄຳເນັ້ນ (ຊີວິດ) ເຮາເອາແຕ່ “ສຸມຄວາມເຮງຄວາມເສົ້າສຮ່ອຍ” ສຸມເປັນຄຳກິຣຍາສກຣມທີ່ແສດກຕັບກ່າຍຊ້ອນກັນອ່າຍ ໄຮ້ຮ່ອຍເບີຍ ອາຈະໃຊ້ກັບໄຟແລະຄວາມທຸກຊ້ ໃນທີ່ນີ້ຄວາມເຮງຄວາມເສົ້າສຮ່ອຍຈະມາຈາກສິ່ງໃດກໍຕາມ ມັນໄດ້ທຳລາຍວິຣຸຣາມຂອງທຸກຄນເສັຍຈນເລືອເປັນ “ເສຍວິຣຸຣາມກຣະຈັດກຣະຈາຍທຸຣາຍທຸຣນ” ແມ້ໄຮ້ ຕ້ວຕນກໍຍັ້ງມີຄວາມເຮງແລະຮັບຮູ້ຄວາມເຈັບປວດ ປຸກິທຣສນທີ່ສື່ອຄວາມຂມື້ນີ້ ເນັ້ນວ່າຜູ້ໄຮ້ຕ້ວຕນນັ້ນ ເຈັບປວດອ່າຍແສນສາຫັສ ແຕ່ “ເຮາ” ກໍອາສັຍມລກາວະຂອກລເວລາທີ່ເຮົາເວົ້າວ່າ “ຜູ້ເຂມ່າປີເດືອນ” ມາປ້າຍ ເນື້ອຕ້ວເພື່ອປັດປັດບາດແຜລໂດຍໄມ່ເກຣງວ່າຈະເປັນສິ່ງສກປຣກນັ້ນ “ຜູ້ເຂມ່າປີເດືອນ” ໃນທີ່ນີ້ຕີຄວາມໄດ້ ວ່າຄືອະໄພແຫ່ງອາຣຸຣມທີ່ເຮາສຳຮັງຂື້ນໃນຍຸກປັຈຸບັນ

ກວິມີຄວາມສຳເນັກວ່າເວລາທີ່ເລືອຍູ່ນ້ອຍໃນປັຈຸບັນກລາຍເປັນຂ່ວງທີ່ “ຄືນວັນງາມຈດຍັ້ງ ຄດຄອຍ” ໝາຍຄວາມວ່າເຮາເລືອຍເວລາອັ້ນງດາມນ້ອຍລງທຸກຂະນະ ຍັ້ງອາຍຸລ່ວງໄປກໍເລືອຍເຮງແສງແຫ່ງ ຄວາມຝັນອຸ່ນໃນຄວງຕານ້ອຍມາກ ທີ່ບັດນີ້ພູດໄດ້ແຕ່ເຮົາເວົ້າວ່າ “ເຍຍໂຮນຝັນ” ເທົ່ານັ້ນ ໃນຄວງຕາມີຄວາມຝັນທີ່ ຫຼືຮ່ງພຣ້ອມກັບວັຍທີ່ລ່ວງຜ່ານ ມີແຕ່ຄວາມເຮງ “ໂດດເດັຍລື່ນໜັງວັງເວງ” ທ່ານກັບຂ້າພເຈົ້າຕອຍູ່ໃນ ສກາພເດັຍກັນຄືເປັນ “ໂດໂນເສາຣ໌ຮຣາຜູ້ກັ້ງກັ້ງ” ໂດໂນເສາຣ໌ໂຍງກັບຍຸກໂບຣາມທີ່ສັດໜ້າໃຫຍ່ໂຕຂອງໂລກ ອຸກອຸກກາບາດທຳລາຍຊີວິດຈນສູຍຸພັນຮູ້ ຄວາມໃຫຍ່ໂຕເກັ້ງກັ້ງຂອງສັດໜ້າຂນີ້ທຳໃຫ້ມັນໄມ່ອາຈອຍູ່ຮອດໄດ້ ປຸກິກິຣຍານີ້ສື່ອວ່າໃນສຳຄານກຣນີ້ຍາກນັກທີ່ຜູ້ຄນຈະໄມ່ກລາຍເປັນໂດໂນເສາຣ໌ທີ່ຕ້ອຍຈບສິ້ນຜ່າພັນຮູ້ລງ ອ່າຍນຳໃຈຫຍ

ປຸກິທຣສນຂອງກວິຊວນໃຫ້ຄິດວ່າບາງທີຄວາມເຈຣິຍຸທີ່ເຮາສຳຮັງຂື້ນມາເອັ້ນນັ້ນກໍຄັບ ກລາຍເປັນສິ່ງທຳລາຍລັ້ງຊີວິດຂອງຍຸກໃໝ່ນີ້ ໂດຍເຂາເນັ້ນວ່າ “ເຮາເປັນສັດໜ້າບາດເຈັບແຫ່ງຍຸກສມັຍ ອຸກກາບາດລູກໃຫຍ່ນັ້ນໄລ່ຈ່ອ” ນຳສນໃຈວ່າເຫຼົ່າໃດກວິຈັງເລືອກໃຊ້ “ອຸກກາບາດ” ເປັນສັດໜ້າບາດຂອງພັ້ງ ອຳນາຈທາງສັງຄມທີ່ໄລ່ລ່າຜູ້ຄນຈນສູຍຸເສັຍຄວາມເປັນຕ້ວຂອງຕ້ວເອັ້ນ ຖ້າຄນເປັນອ່າຍສັດໜ້າຊັງຊັງມີອາຮຸໄວ້ ປ້ອຍກັນຕນເອັ້ນກັບກລາຍສກາພເປັນ “ມ້ວນຫດຕ້ວຂດອ ເຂານອເຊັຍເລັບລູກເກັບໄວ້” ອາຮຸທີ່ມີມາພຣ້ອມ

กับชีวิตก็ไม่อาจปกป้องรักษาชีวิตได้ ท่าม้วนตัวของดวงของสัตว์ใหญ่เพราะความกลัวคือ การหลบภัย และยุติการต่อสู้ที่น่าเวทนา นั่นคือความพ่ายแพ้เมื่อต้องเผชิญปัญหาอันใหญ่หลวงเกินรับมือได้

ในสถานการณ์เช่นนี้ดวงตาเป็นช่องทางเดียวที่จะสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ถึงสภาวะภายในของปัจเจกบุคคล ดังที่เขาเชื่อว่าภายในดวงตาของตนเองและคนทั่วไปกำลังร้อนผ่าวจนใหม่ ว่า

3

ลึกลงในดวงตาข้าพเจ้า

คือองศาแผดเผาที่ผ่าวจนใหม่

ค่อยค่อยมอดที่ละนิดชีวิตวัย

กร่อนก่อนเนื้อหัวใจที่ละน้อย

ท่านเดินสวนทางข้าพเจ้า

ดวงตาดวงเหงานั้นเศร้าสร้อย

อ่อนวอน ร้องขอ รอคอย

เปลี่ยง่อยไปบ้ำล้ำแรง

ลึกลงในดวงตาข้าพเจ้า

คือหลุมเปล่าลึกลับและอับแสง

ไร้เส้นศูนย์สูตร ไร้รุ่งแวง

แห้งแล้งหนาวมีตอยู่ียดยาว

ลึกลงในตาสองดวงของท่าน

ความดิบด้านยิ่งกลบยิ่งทบทำว

จนที่สุด – เสียงเปราะกะเทาะร้าว

ก็แตกกราวเม็ดดวงลงร่วงพรู

ท่านสบสายตาข้าพเจ้า

ความว่างเปล่าฟุ้งโถมเข้าโจมตี

ข้าพเจ้าเขม่นเพ่งเขม็งดู

เห็นอยู่ชัดชัดเจน สัตว์ร้าย!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กวีพูดราวกับว่าเราได้เห็นดวงตาของเขา แล้วเราก็ได้พบความร้อนใหม่ที่ยังฝ่าวยอยู่ใน ส่วนลึกของดวงตานั้น นั่นคือไฟแห่งความทุกข์ที่ส่องออกทางดวงตา สื่อย่างไฟเผาแรงเท่าใดชีวิตก็ ยิ่งมอดลงทีละนิด พร้อมกับก้อนเนื้อหัวใจก็ถูกกร่อนลงทีละน้อย หมายความว่าเนื้อที่ในหัวใจซึ่งมี ไว้เพื่อรับรู้และร่วมความรู้สึกกับผู้อื่นก็ลดลง ท่าน (ผู้รับและคนทั่วไป) กับข้าพเจ้าก็ไม่ต่างกัน เราต่างก็อยู่ในสภาวะของความเหงาและเศร้าสร้อย จึงได้แต่ใช้ดวงตา “ร้องขอ [ความช่วยเหลือ และ] รอคอย [ให้มีผู้มาช่วยเหลือ]” ดวงตาดวงเหงาของกวีที่เขาเชื่อว่ามีแต่ความร้อนใหม่นั้น ลึกลง ไปพบว่ามีความว่างเปล่า “ลึกลับและอับแสง” หลุมว่างเปล่าภายในดวงตา “ไร้เส้นศูนย์สูตรไร้รุ่ง แสง” หมายความว่าเราไม่อาจบอกพิศได้ว่ามีสิ่งใดตั้งอยู่หรือไม่ ในเนื้อที่ของดวงตาที่เป็นแหล่ง แห่งการสื่อความหมายแก่ผู้อื่น มีแต่ความแห้งแล้ง หนาว และมีด อย่างไม่รู้ว่าจะจบสิ้นได้เมื่อใด และเมื่อมองเข้าไปในดวงตาของท่าน (ผู้อ่านหรือผู้รับ) ก็พบว่ามีความดิบดานที่กลบไม่มิด ดวงตา ที่มีไฟ ความเหงา ความดิบดาน อับแสง และแห้งแล้งนี้ในที่สุดก็แตกร้าง กวีชวนให้คิดว่าเมื่อ ดวงตาแตก เราท่านก็มีดบอดไร้จิตสำนึก และขาดช่องทางสื่อสารสัมพันธ์กัน มันจึงมีสัตว์ร้ายให้ เห็น “อยู่ซัดซัด” คือสัตว์ร้ายที่มีสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว พร้อมจะทำลายทุกสิ่งด้วยความ โกรธ ทั้งข้าพเจ้าและท่านแม้ว่าจะยังคงมีชีวิตอยู่ก็เหมือนกับตายทั้งเป็น เพราะไร้ทั้งความสำนึกและ ความปรารถนาที่จะรับรู้และเรียนรู้ความหมายใด ๆ ดังที่กวีกล่าวไว้ในตอนต่อมาว่า

4

เราตายไปแล้วสหายรัก

วิญญาณอัปลักษณ์เราแหวกว่าย

จากต้นทางถนนที่ฝนพราย

ยังสุดสายถนนที่ฝนพรำ

แล้วเวียนย้อนกลับไปทางสายเก่า

จากเข้าไปจบที่พลบค่ำ

ด้วยบทเพลงเศร้าเศร้าที่เราฮัม

เป็นประจำและแสนธรรมดา

เราตายไปแล้วสหายรัก

เห็นเพียงซากอัปลักษณ์ของดวงหน้า

ลมหายใจเนาเหม็นนั้นเย็นชา

และวอมแห่งแสงตาไร้อารมณ์

เราเป็นสัตว์บาดเจ็บแห่งยุคสมัย

ข้าพเจ้าร้องไห้ – ท่านร้องไห้
 มือที่กางกรงเล็บ – เราเก็บคม
 เพื่อดึงจมความว่างอันว่างไว้
 โดยมีเคยกระทำตั้งคำถาม
ไว้ความงุนงวมองสงสัย
 เราข้ามคืนข้ามวันเพียงทันใด
 หัวเราะร้องไห้ – เป็นไปเอง
 ข้าพเจ้าดื่มอย่างหนักหน่วง
 เพื่อเติมความกลวงให้เต็มเป่ง
 ข้าพเจ้าเขียนสัตว์ร้ายในตนเอง
 ไคโนเสาร์ก้างแก๊งก็เปล่งกราง
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

ชีวิตที่เหลืออยู่มีเพียงซากของร่างอัปลักษณ์และวิญญาณที่อัปลักษณ์ไม่ต่างกัน กวีจึงเห็นว่า “เราเป็นสัตว์บาดเจ็บแห่งยุคสมัย” สัตว์ที่จมอยู่กับความว่างเปล่าโดยไม่เคยตั้งคำถาม “ข้าพเจ้า” ใช้การดื่มอย่างหนักเพื่อไม่ต้องเผชิญภาวะนี้ การไม่ตั้งคำถามอาจจะไม่ใช่เพราะไม่สงสัย แต่อาจจะเป็นเพราะหวาดกลัวคำตอบ หรือคิดว่าหากคำตอบไม่ได้ น่าสนใจว่าความตายที่กวีกล่าวถึงนั้นคือ ความตายจากความฝันและความหวังที่จะสร้างสรรค์คุณค่าแก่ชีวิต วิญญาณจึงวนเวียนอยู่บนทางสายเก่า อันหมายถึงทางแห่งความสูญเปล่า เหนงหงอย และสิ้นหวัง ดังที่กล่าวว่า “แล้วเวียนย้อนกลับไปทางสายเก่า จากเข้าไปจบที่พลบค่ำ” ชีวิตในแต่ละวันมีทั้งความเคว้งคว้างและความเศร้า เมื่อหนีด้วยการดื่ม ทั้งท่านและข้าพเจ้าก็เมาและพริ้วเพื่อเรื่อยไป ดังเห็นได้ในตอนที่ 5 ว่า

5
 เคว้งคว้างและเศร้าอย่างบัดซบ
 เมาพลบแล้วสะอื้นตื่นรุ่งสาง
 ท่านคำรามล่าคอตลอดทาง
 พยักหน้าอ้างว่างอยู่รางเลือน
 ท่านทักข้าพเจ้าอย่างเศร้าสร้อย
 เผยรอยยิ้มซัดอันจืดเจื่อน
 เราจืดฆ่าวันที่เป็นปีเดือน

โดยเลื่อนร่างซากเดินลากมา
 ก็ครั้งแล้วที่ทักข้าพเจ้า?
 ขณะข้าพเจ้ามา – ท่านบ่นบ้า
 ก็ครั้งแล้วที่พบเราสบตา
 ไคโนเสาร์ซราทั้งสองตัว
 เราคือสัตว์ไร้สีไม่มีชื่อ
 ซึมกระโทอโทรมทรุดกันสุดขั้ว
 ข้าพเจ้าผ่านคำด้วยความกลัว
 สะอื้นร่ำรำไห่อยู่คายนเดียว
 ที่สุด – ทั้งท่านแหละทั้งข้าพเจ้า
 แคสัตว์เชื่องเงื่องหงาผู้เปล่าเปลี่ยว
 เราจ้องหน้าเบี้ยวบิดดวงซิดเซียว
 นันเขียวสัตว์คู่เราๆแล้ว!

 รอการสิ้นชีวิตอันซิดเซียว
 กาลเวลาข่อยเขียวเราเดียวใจ!

12 กันยายน 2546

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กว่าชีวิตจะผ่านพ้นไปในแต่ละวัน เราต้องเผชิญความกลัว คำถามว่าเรากลัวอะไร
 ตอบได้ว่ากลัวความว่างเปล่าเงียบเหงาตัวเอง ดังที่กวีกล่าวว่า “ที่สุด – ทั้งท่านแหละทั้งข้าพเจ้า แค
 สัตว์เชื่องเงื่องหงาผู้เปล่าเปลี่ยว” ความหนักหน่วงของสภาวะที่ต้องเผชิญนี้เป็นเหตุให้ “ท่านกับ
 ข้าพเจ้า” (ผู้อ่านและตัวกวี) กลายเป็น “สัตว์เชื่องเงื่องหงาผู้เปล่าเปลี่ยว” ที่ไร้ความสามารถและการ
 ตัดสินใจ ทำได้เพียง “รอการสิ้นชีวิตอันซิดเซียว” แม้ดูว่าเวลาก่อนถึงจุดจบช่างยาวนาน เพราะกว่า
 จะผ่านวันไปได้ก็เต็มไปด้วยความทุกข์ แต่เวลาชีวิตนั้นที่แท้แล้วก็แสนสั้นเพียงชั่วครู่เท่านั้น
 มิฉะนั้นก็คงไม่มีวรรคที่ว่า “กาลเวลาข่อยเขียวเราเดียวใจ!” กวีทิ้งท้ายบทประพันธ์ด้วยการเตือนสติ
 เพื่อนร่วมสังคมให้ฉุกคิดถึงความเลวร้ายในสภาวะชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน ที่ผู้คนไม่อาจรักษาจิต
 วิญญาณของการต่อสู้ไว้ได้ (“เขียวสัตว์คู่เราๆแล้ว”) แม้แต่ปกป้องตัวเองก็ยังยาก จึงได้แต่หลบหนี
 ความจริงและรอวันตาย

สภาวะเหงาเศร้า เปล่าเปลี่ยว และความสับสนในชีวิตที่แยกความจริงกับความหลงไม่
ออก ก็คือสภาวะก้ำกึ่งระหว่างความจริงกับความฝัน ความพยายามหนีความทุกข์ของคนทั้งหลาย
ด้วยการดื่มก็มีใช้ทางออก เพราะเมื่อเมามายก็ยังเผยความเศร้าและขมขื่นออกมา และไม่อาจแก้ไข
ชีวิตอัน “กึ่งดิบกึ่งใหม่” ของตน ได้เลย ดังบทกวีนิพนธ์ “ชายขี้เมาแห่งละม้ายสงเคราะห์” (56 – 59 ,
เน้น โดยผู้วิจัย)

1

ตื่นมาอย่างงงงุนอย่างรุนแรง

ลำคอแห้งผาก – สากผุย

สมองบดจนร่วนจนชวนชวย

เกินคุ้มเกินคืนความทรงจำ

แอลกอฮอล์ยังเต้นในเส้นเลือด

ปุดเดือดดีกรีมีเป็นลำ

ความเมายังค้างเติ่งยังเจิงงำ

ผลการกรำราตรี – ดีกรีแรง

ข้าพเจ้าลุกมาเพื่ออาเจียน

คลื่นเหียนสำรอกขยอกแขยง

ความสุขวูบวาบที่กลับแว้ง

ลำแดงฤทธิ์แล้วขณะนี้!

2

ใครนำคนเมากลับเข้าบ้าน?

จากภาวะอลหม่านเมื่อวานนี้

กลางฝูงชนแปลกหน้าของราตรี

บาทวิถีเชรอะเปื้อนด้วยเรือนเท้า

ข้าพเจ้าดื่มและหัวเราะ

กลบเสียงเปราะแตกหักของความเศร้า

ข้าพเจ้าผ่านคำด้วยความเมา

เพื่อตื่นเขารอคำด้วยความทน

แก้วแล้วแก้วเล่า – ซ้ำอีกแก้ว

ซ้ำแล้วซ้ำเล่า – ความเหงาหม่น
 เสียงหัวเราะขมขื่นสะอื้นปน
 หยาดน้ำตารินหล่นบนหัวใจ
 ท่านไม่เข้าใจหรอก – ไม่มีวัน!
ชีวิตอันดิบกิ่ง – อีกครั้งใหม่
 เราต่างมีที่มา – ต่างที่ไป
 เจอกันในมิติมิติเดียว
 ท่านจงลืกดวงตาข้าพเจ้า
 ท่านเห็นชายขี้เมาผู้เปล่าเปลี่ยว
 ฝืนยิ้มเบื้อยบิคหน้าซีดเซียว
 กลิ่นเรอเหม็นเปรี้ยวปนกลิ่นตัว
 ท่านจงลืกดวงตาข้าพเจ้า
 ท่านเห็นเงาเมื่อดน้ำที่กำกลั้ว
 ริมฝีปากท่านเหยียด – ท่านเกลียดกลัว
 กวาดตาทั่วหัวหมดไปจรดเท้า!

ตอนที่ 1 บอกเล่าพฤติกรรมของชายขี้เมาแห่งถนนละม้ายสงเคราะห์ เขาดื่มเพื่อลืกลื
 หนีความเหงาเศร้า อันเป็นความทุกข์ใจอย่างหนักหน่วง กวีใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 “ข้าพเจ้า” แทน
 ตัวชายขี้เมา สื่อความหมายว่าผู้เล่าเป็นเจ้าของประสบการณ์ สันทนา กับ “ท่าน” (ผู้อ่าน) ชีวิตในแต่ละ
 ะวันของชายขี้เมาต้องอดทนอยู่กับความเหงาเศร้าวันแล้ววันเล่า ดังกล่าวไว้ว่า “ข้าพเจ้าผ่านคำด้วยความ
 ความเมา เพื่อตื่นเช้ารอคำด้วยความทน” เขาใช้เวลาหลบคำเพื่อจะได้ดื่มสุราให้ลืกลืความเหงา
 ทั้ง ๆ ที่ความสุขที่ได้รับจากการดื่มเป็นความสุขเพียงชั่วครู่ชั่วยาม และกลับนำความทุกข์มาให้ยาม
 สร้างเมา ดังกล่าวไว้ว่า “ความสุขวาววับที่กลับแว้ง ล้ำแดงฤทธิ์แล้วขณะนี้!”

ผู้เล่าคงได้เห็นสายตาของกลุ่มสนทนาที่ไม่เข้าใจที่มาของสภาพอันไม่น่าดูของเขา เขารู้ดี
 ว่า “ท่านไม่เข้าใจหรอก – ไม่มีวัน!” ที่มาของความทุกข์ของ “ข้าพเจ้า” คือชีวิตที่บกร่อง “ชีวิตอัน
 ดิบกิ่ง – ครั้งใหม่” ดิบคือยังไม่สุก ส่วนใหม่คือสุกเกินขนาดจนถูกเผาหมดสภาพ นั่นคือสภาพชีวิต
 ที่ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง แต่อีกส่วนหนึ่งก็ถูกเผาด้วยความจริงอันโหดร้าย ท่านกับข้าพเจ้า
 ไม่สามารถเข้าใจปัญหาของกันและกันได้ เพราะ “เราต่างมีที่มา – ต่างที่ไป เจอกันในมิติมิติเดียว”
 ชายขี้เมาเก็บซ่อนความเศร้าไว้ภายในดวงตาและกลบด้วย “เสียงหัวเราะขมขื่นสะอื้นปน” ขณะที่
 เขาหัวเราะก็มี “หยาดน้ำตารินหล่นบนหัวใจ” น้ำตาที่หล่นร่วงอยู่ภายในคือความจริง ในขณะที่เขา

กำลังเศร้า เขาเป็นชายขี้เมาที่เปล่าเปลี่ยว เมื่อท่าน “จ้องลึกลงตาข้าพเจ้า ท่านเห็นเงาเมื่อดน้ำที่กำกั่ว” เงาเมื่อดน้ำที่อยู่ภายในดวงตาคือน้ำตาจากความเศร้า สภาพของเขานั้นกลับทำให้คนที่พบเห็นเกลียดกลัว ดังที่ชายขี้เมามองเห็นจากการแสดงออกของกลุ่มคนทว่า “ริมฝีปากท่านเหยียด – ท่านเกลียดกลัว กวาดตาทั่วหัวหมดไปจรดเท้า!”

ชายขี้เมาใช้การดื่มอย่างหนักเพื่อไม่ต้องเผชิญกับความเหงา เศร้า เดียวดาย หรือเพื่อให้ลืมสภาวะดังกล่าว ความปวดร้าวจากความเหงาเศร้านี้เป็นประสบการณ์ที่เขาผ่านพบมายาวนาน เขาจึงไม่เห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตในโลกใบเก่า แต่ก็พยายามเก็บซ่อนไว้ จึงกล่าววว่าขณะที่ “ยื่นเหยียบเอาไว้โลกใบเก่า” ก็ซ่อนความปวดร้าวด้วยความเมา และซ่อนความเหงาด้วยน้ำตา สิ่งที่ถูกซ่อนนี้ฝังอยู่ในอดีตหรือโลกใบเก่าของเขา ซึ่งมีผลอย่างมากต่อปัจจุบันให้รู้สึกสับสน ดังเห็นได้ในตอนที่ 3

3

ข้าพเจ้าเศร้าอย่างเงียบเงียบ

ยื่นเหยียบเอาไว้โลกใบเก่า

ความปวดร้าวซ่อนงำด้วยความเมา

ความเหงาซ่อนงำด้วยน้ำตา

ท่านไม่มีวันจะเข้าใจ

มิใช่เพียงแปลกแยกหรือแปลกหน้า

ชีวิตที่ร้าวรานที่ผ่านมา

มีค่าไม่มีค่า? – มากกว่านั้น

คนที่หลับก้ำกึ่งในครึ่งตื่น

คนที่ฝันก้ำกึ่งในครึ่งฝัน

มันคือความปวดร้าวเท่าเท่ากัน

ที่เรียวลึบตีบตันของความจริง

คือการแยกไม่ออก – หลอกหรือเท็จ

หัวเราะเศร้าร้องไห้ไปทุกสิ่ง

คือความหวังหนึ่งจะฟุ้งฟิง

เพื่อชบอึงสะอื้นซ่อนตื่นกลัว

โลกจึงเหมือนเบี้ยวบวบไร้รูปร่าง

ที่ความต่างลากจุดไปสู่ดชั่ว

คือความจำสับ – กล้ากับกลัว
 ที่สว่างสลัวในหัวใจ
 มันเหมือนเหมือนฝันร้ายนั้นกลายเป็นจริง
 ยิ่งฝันยิ่งเศร้าหมอง – ยิ่งร้องไห้
 ข้าพเจ้าร่ำวรานถึงปานใด
 การอยู่ในความครึ่งก้ำกึ่งนั้น!

ชายจี๋เมาทถามอย่างกลางแกลงว่าชีวิตของคนที่ผ่านมานั้นมีค่าหรือไม่มี แต่ไม่ว่าหลัง
 ครึ่งตื่นหรือฝันแต่ยังหลับอยู่ครึ่งหนึ่งก็ยังปวดร้าวเท่ากัน เพราะยังไม่มีช่องทางไปสู่ความจริงได้
 ดังกล่าววว่า

ชีวิตที่ร่ำวรานที่ผ่านมา
 มีค่าไม่มีค่า? – มากกว่านั้น
 คนที่หลับก้ำกึ่งในครึ่งตื่น
 คนที่ฝันก้ำกึ่งในครึ่งฝัน
 มันคือความปวดร้าวเท่าเท่ากัน
 ที่เรียวลีบตีบตันของความจริง

การที่ชายจี๋เมาทกอยู่ในภาวะครึ่งหลับครึ่งตื่น ครึ่งฝันครึ่งจริง ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะใดก็
 ปวดร้าวเท่ากัน เพราะหาความจริงไม่ได้ อีกทั้งยังแยกความจริงกับความลวงไม่ออก ดังกล่าววว่า
 “คือการแยกไม่ออก – หลอกหรือเท็จ” ผนวกกับความสับสนระหว่างความกล้ากับความกลัว กล้าที่
 จะเห็นความจริง แต่ก็กลัวความจริงนั้น เพราะฝันร้ายมาตลอด

ชายจี๋เมากล่าวว่าโลกที่หาความชัดเจนของความจริงไม่ได้ มีเพียงความก้ำกึ่งของความ
 จริงกับความฝัน ความจริงกับความลวง ความกล้ากับความกลัว และความเหงาเศร้านั้น เหมือนโลก
 ที่เบี้ยวบุบไร้รูปร่าง ดังกล่าววว่า “โลกจึงเหมือนเบี้ยวบุบไร้รูปร่าง ที่ความต่างลากจุดไปสุดชั่ว”
 ความแตกต่างอย่างสุดชั่วในโลกแห่งความจริงของชายจี๋เมาท ทำให้เขาเกิดความรู้สึก “...เหมือนฝัน
 ร้ายนั้นกลายเป็นจริง” เมื่อพบว่าฝันร้ายที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นกลับกลายเป็นความจริง เขาก็ยังปวดร้าว
 มากขึ้นที่ต้อง “อยู่ในความครึ่งก้ำกึ่งนั้น!” อย่างไรก็ตาม ชายจี๋เมาทก็ยังคงหวังว่าจะได้พบกับความสุข
 ในชีวิต ดังกล่าววในตอนที่ 4

4

เหมือนข้าพเจ้ามีความสุขดี
 ท่วมสีรุ่งงามของความฝัน
 ที่ทอดกรอมค้อมงอ – วันต่อวัน
 ที่แสงจันทร์สาดทอ – คืนต่อคืน
 กรึมกรึมลอยล่อง ไปท่องโลก
 เมมาโศกรันทดแล้วสดชื่น
 ข้าพเจ้ายิ้มย้ำความกล้ากลืน
 กลับหรือตื่นท้อพ้อพอกัน
 คือความรับรู้ลับ – จริงกับแท้
 ไม่รู้แต่เหมือนรู้กันอยู่นั้น
 ท่านไม่เข้าใจหรอก – ไม่มีวัน!
 ชีวิตอันดิบถึงอยู่ครึ่งกลาง
 ที่หวังว่าตื่นพบซากศพตน
 ตายบนดอกไม้ล้อมรายร่าง
 ในเช้าที่รุ่งได้พุ่งร่าง
 ชัดพร่างพรายเจดทั้งเจ็ดโทน!

10 กันยายน 2549

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ชายจีเมาเหมือนจะมีความสุขในโลกแห่งความฝัน ดังกล่าวว่า “เหมือนข้าพเจ้ามีความสุขดี ท่วมสีรุ่งงามของความฝัน” สีสุ่งหมายถึงความฝันในจินตนาการของชายจีเมา ที่เขาหมายว่าจะได้พบ ชายจีเมาหวังเพียงแค่ว่าตายไปแล้วจะได้พบภาพแสงสีของชีวิตที่เป็นสีรุ่งอันมีประกายเจิดจ้า ต่างจากชีวิตในโลกปัจจุบันที่ไร้ความชัดเจน ครึ่งหนึ่งดิบและอีกครึ่งใหม่ ดังที่กล่าวไว้ในตอนท้ายของบทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น

ความหวังของชายจีเมาคือการหลุดพ้นจากภาวะครึ่ง ๆ กลาง ๆ ระหว่างความฝันกับความจริง ในโลกหน้าเขาอาจจะได้พบความจริง เขาหวังจะได้พบกับแสงสีรุ่งอันหมายถึงความสว่าง สดใส และกลิ่นหอมของมวลดอกไม้ อยุ่อย่างไรก็ดี ภาพนี้เป็นเพียงภาพในจินตนาการที่ชายจีเมาคิดฝัน ภาพฝันในจินตนาการนี้อาจเป็นคำตอบว่าโลกในอนาคตจะงดงาม น่าเศร้าที่ชีวิตในโลกนั้นคงไม่ถึงดิบถึงใหม่อีกต่อไป แต่กว่าจะถึงเวลานั้นเขาก็หาชีวิตไม่แล้ว

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสารแพร่สะพัด มีสื่อแบบใหม่ที่รวดเร็วด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารแบบอิเล็กทรอนิกส์มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม หรือกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัย สำคัญในการรับรู้ข่าวสารและกำหนดพฤติกรรมของผู้คน บุคคลจึงจำเป็นต้องกลั่นกรองข้อมูลอัน ท่วมทับด้วยวิจารณญาณและความรู้เท่าทัน ในขณะที่ต้องทำความเข้าใจตนเองด้วย

ไม่แปลกที่มนตรี ศรีรงค์ แสดงความคับข้องใจต่อการสูญเสียตัวตนในโลกที่ เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ถึงแม้ว่าเขาได้พยายามทำความเข้าใจความสับสนเบื้องหลังพฤติกรรม แต่ก็เห็นได้ว่าบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่ได้สร้างสรรค์และมีคุณค่า แต่เป็นเพียงการตอบสนอง ความต้องการที่ควรระมัดระวังในการแสดงออก เขาได้แบ่งการวิจารณ์ว่าเมื่อขาดการกลั่นกรองก็มี การกระทำตาม ๆ กัน เพียงเพราะต้องการมีตัวตนเท่านั้น จึงน่าจะได้ทบทวนกันถึงความเหมาะสม เมื่อความเป็นส่วนตัวกับสื่อสาธารณะหาเส้นแบ่งไม่ได้ชัดเจน ดังพฤติกรรมของนักศึกษาหญิงรุ่น ใหม่ใน “โลกออนไลน์” ที่ต้องการมีตัวตนด้วยการแสดงออกตามกระแสสังคมจนกลายเป็น แบบอย่างให้นักเรียนมัธยมอย่างน่าตกใจ ในบทกวีนิพนธ์ “น้องแอมแคมฟร็อก” (132 – 133 , เน้น โดยผู้วิจัย)

เธอเป็นนักศึกษามหา'ลัย

เสื้อ 5 s สวมใส่เห็นร่องออก

โปรแกรมแคมฟร็อกก็สะทก

สะพานศกศักราชปัจจุบัน

เธอมีกล้องส่องตนให้คนดู

ชัดไม่ชัดไม่รู้แต่ดูนั้น

แอมอิมยิมแอมเผยแก้มอัน-

นวลหนั้นฝ้าคอมติชมพู

เธอขยับขาซ้ายขึ้นไขว่ห้าง

หนุ่มหนุ่มตะลึงค้ำก่อนครางอู๋

แล้วเสียงเชียร์ออดังก็ฟรั่งพรุ

น้องแอมสูสู่น้องแอมสู๋ตาย

จอโน้นเนนงังกำลังโซวี

อีกจอโมโมเริ่มเดินสาย

นั่นน้องเลฟลีเกิร์ลนั่นน้องมายด์

อย่าอายเลยน้องแอมแคมฟร็อก

เธอปลื้มตนคนเด่นได้เป็นดาว
 เสื่อสาวกับตัวจึงปลิวออก
 นาฬิกาเคลื่อนเข็มละติจูด
 บ่งบอกเวลาไปกว่าคืน
 แอ้มคลิกชื่อคนที่เขามีกล้อง
 แล้วส่องดูเห็นอย่างเด่นต้น
 การร่วมรักโชว์สดกันบนพื้น
 ท่ามสายตาระเหยจนกระหือหั่นนับหมื่นดวง
 เธอสั้นเสียวครางลูปหว่างขา
 กล้องเบื้องหน้าถ่ายทอดตลอดช่วง
 จนผ่านคืนแคมฟร็อกกระทอกทะลวง
 เช้าลวงพรุ้งนี้แอ้มมีเรียน
 เด็กรุ่นใหม่ใจถึงอีกหนึ่งคน
 ต้องการมีตัวตนยุคผ่านเปลี่ยน
 หนึ่งเด็กสาวมอดันเนื้อเนียนเนียน
 แอบลอกเลียนโชว์ส่องคอของเธอ!

13 ธันวาคม 2549

กวีกล่าวถึงพฤติกรรมของเด็กสาวนักศึกษา ที่เขามองเห็นจากการเข้าใช้โปรแกรม
 แคมฟร็อก ซึ่งเป็น โปรแกรมสนทนาทางวิดีโอ (Video Chat) อันเป็นที่นิยมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต
 ในช่วงเวลานั้น (พ.ศ. 2549) เด็กสาวนักศึกษาซึ่งเป็นตัวละครในบทประพันธ์เธอชื่อ “น้องแอ้ม”
 ได้รับแรงกระตุ้นจากคู่สนทนา จึงแสดงออกด้วยวิธีการรอดความงาม ด้วยการเปลือยกายโชว์เรือน
 ร่างของตนในห้องสนทนาโปรแกรมแคมฟร็อก ขณะเดียวกันน้องแอ้มก็ส่องดูพฤติกรรมของคน
 อื่นที่กำลังปฏิบัติภารกิจโชว์ผ่านกล้องวิดีโอ การนำเสนอของกวีสื่อให้เห็นพฤติกรรมของคนใน
 สังคมที่ใช้ “โลกออนไลน์” เป็นสื่อกลางปลดปล่อยตัณหาราคะภายในตัวตน ความเด่นดังในตัวตน
 ในแบบที่เป็นที่นิยมในสังคม สามารถเกิดขึ้นได้เพียงชั่วข้ามคืน ด้วยพฤติกรรมที่ขาดการยับยั้ง

กวีไม่เพียงวิพากษ์การแสดงออกของนักศึกษาสาวและคนอื่น ๆ ใน “สังคมออนไลน์”
 แต่ยังสื่อถึงความตกต่ำทางจิตใจของบุคคลเหล่านั้น ที่ไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวตน
 เพียงแค่ให้ตนมีจุดยืนในสังคม โดยไม่เฉลียวใจว่าสิ่งที่กระทำนั้นไม่ใช่สิ่งที่น่าภาคภูมิใจ ทั้ง ๆ ที่มี
 ภารกิจในการเรียนก็ไม่ได้เอาใจใส่ และยังมีส่วนส่งกระแสต่อไปยังคนที่เขารักว่า

ความคับแค้นของโลกของคนเหล่านี้ประกอบเข้ากับความไม่ใส่ใจต่อความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์เป็นสิ่งที่น่าวิตก ดังบท “มนต์รัก msn” (128 – 129) ซึ่งตั้งชื่อได้อย่างน่าขบขัน สอดคล้องกับความคิดอ่านของคนวัยเรียนแต่ขาดปัญญา และสะท้อนออกมาด้วยคำสนทนาที่เสียดสีตนเองอย่างไม่รู้ตัว

โลกทั้งโลกถูกย่อเท่ามอเน็ตอร์

เรากะเทอร์เจอกันในวันหนึ่ง

ชีวิตในอินเทอร์เน็ตนี่ก็จริง

หวานน้ำผึ้งสุขสมสี่ชมพู

ໄໂວໄໂວเทอร์อยู่ที่หน้าย่า?

ทำงานเร็วรึว่ายังเรียนอยู่?

รูปเทอร์สวยอำเหมือนหมาจู

งูจิ้งจิกน่าเอ็นดูน่าดูแถม

ໄໂວวิวเปิดแถมแผลมแผลมสิ

อะคริอะคริมะกำแหงม

เสื่อสี่สวยเสบมันแ่วบแวม

ชั้นในแผลมลับล่อยี่หื้อไร?

เนิ่นนมขาวจิ้งคังทั้งเต้า

กำเตาเลื้อดลีมะจะปริ่มไหล

แผลมเทอร์สวยออกทั้งนอกใน

แผลมใหญ่เต็มปลั่งกะลั้งดี

หน้าบ้านเรารถถังกะลั้งวิ่ง

ปฏิวัติกันจิงจิงรีนี่?

บ้านเทอร์มีปะ? – รีมะมี?

อื้อบ้านน้อกบ้านนอกจิง

5555555

เรารักเทอร์น้ำเด็ก โง่งง

เด่วส่ง Mp3 ปะห้ายฟัง

เร็ววันหลังส่งคลิปปะห้ายดู

คลิปเราเองแผละเอ๊กเอ๊กเอ๊ก

ถ่ายก่อนเลิกกะแฟนโรงแรมหรู
 ADSL เราใช้ True
 อัฟโหลคคู่สองคลิปได้ชะบาย
 เรารักเทอร์น้ำเด็กโง่
 (คลิกอีโมๆ รูปหัวเราะงอหงาย)
 หนึ่งปริ๊ดแระอีอิชอบจาย
 จู๊บบบะบายชั้ทดาวนั้เร็วววววววว...

 ป.ล. รถถึงมาทามมาย?
 เต๋วไปถ่ายรูปก่อง – บลาบลาบลา.

14 ตุลาคม 2549

กล่าวได้ว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นในโลกเทคโนโลยีก้าวหน้า ที่ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นช่องทางแสดงตัวตน เป็นปัญหาความไม่รับผิดชอบตัวเองและสังคม เพราะพฤติกรรมของผู้อื่นเหล่านี้สื่อแสดงความมัวเมา หมกมุ่นกับคัมภีร์หาคะ โดยไม่คิดที่จะตั้งคำถามถึงเป้าหมายที่แท้ให้ตนเอง ได้แต่หลงปลื้มกับคำชื่นชมที่เร่รุ่มให้เราทำสิ่งน่าละอาย นื่องแอมจึง “...ปลื้มตนคนเด่นได้เป็นดาว” สำนึกถึงงามของคนเหล่านี้ไม่แน่ใจว่าเคยมีอยู่หรือไม่ ความเจริญของสื่อทันสมัยจึงไม่เป็นประโยชน์ใด ๆ ในการพัฒนาคนที่ขาดวิจารณญาณ

1.2 มายาภาพแห่งความหวัง

มนตรี ศรียงค์ ไม่เพียงแต่นำผู้รับสารมาร่วมรับประสบการณ์แห่งการเฝ้ามอง เขายังตรวจสอบช่องทางแห่งการสดับตรับฟังด้วย เขาทำทนายให้เราฟังเสียงอันไร้สำเนียงของเพลงในใจ ดังที่กล่าวไว้ในบท “มีคนเดินผ่านมา” [ถนนลม้ายสงเคราะห์ 02] (21 – 23) ว่า

1
 เพลงที่อยู่ในใจเริ่มไหลหลั่ง
 ยิ่งกว้างก็ดำดิ่งก็ยิ่งรู้
 อึ้งคะนั่งอยู่ในความไม่มี
 อึ้งมีอันไร้เสียงใดดัง
 แต่เสียงเพลงของคนใครคนหนึ่ง
 อึ้งอึ้งเสียงเปล่งเป็นเพลงหลัง

ผ่านโน้ตแห่งดวงตาที่ล้ากรัง

ข้าพเจ้ารับฟังมิตั้งใจ

บนใบหน้าเฉยเรียบและเงียบเศร้า

ผ่านความเหงาโถมทับเกินนับได้

ยิ่งเงียบ – ยิ่งวุ่นวายอยู่ภายใน

คราบโคลความเหงายิ่งเร้ารุ่ม

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ผ่านการรับรู้ของกวี เราเห็นได้ว่ายังมีเสียงเพลงในใจแข่งกับเสียงแห่งความ “อ้างว้าง” เมื่อเรียกว่าเพลงก็ย่อมมีสารที่จะบอกเล่าสู่ผู้ฟัง พอลอดความได้ว่า “เพลง... ในใจเริ่มไหลหลัง” (จากจิตสำนึก) เป็นเสียง “อิงคะนิงอยู่ในความไม่มี” (ความเป็นมายา) แต่ที่แท้เพลงนั้นก็ไร้เสียงดัง ถ้าจะตีความน่าจะบอกได้ว่าเป็นการสื่อสารที่ผู้อื่น ไม่อาจรับฟังได้ แต่เพลงในใจ “ของใครคนคนหนึ่ง” นั้น กวีได้ยืมด้วยการอ่าน “โน้ตแห่งดวงตาที่ล้ากรัง” บทเพลงแห่งความเหงาที่กวีรับรู้ผ่านสายตาของบุคคลนั้นว่าเป็นเสียง “อ้อออิง” สื่ออารมณ์ที่เปี่ยมด้วยความเหงา เศร้า และเดี๋ยวเดียว เสียงที่บุคคลอื่น ไม่อาจได้ยินหรือรับรู้ ถ้าไม่สบตาที่มี โน้ตเพลง และไม่ได้มองดูใบหน้า “เฉยเรียบและเงียบเศร้า” ใบหน้าที่กวีอ่านออกว่าผ่านความเหงาจนเกินจะนับ เมื่อกวีเน้นความเงียบและเศร้าเพียงคู่กัน เขายังแสดงสิ่งตรงข้ามคือความ “วุ่นวายอยู่ภายใน” และยิ่งใจวุ่นวายก็ยิ่งเหงา คนคนนี้เป็นคนแปลกหน้าและยังมีอีกหลายคน ดังที่กวีเห็นในตอนที่ 2 ว่า

2

เดินผ่านข้าพเจ้า - ทอดเงาเปลี่ยว

โศกเดี่ยวเหลือเกินที่เดินดุ่ม

จากสี่แยกซ้ายมือจากหัวมุม

เสียงท่มฝึเท้า – ก้าวซ้ำ

สบตาข้าพเจ้า – ทอดเงาหม่น

อีกหนึ่งดั้นดั้น – คนแปลกหน้า

ฉายเงาเปล่าว่างที่ค้างคา

เกาะกุมดวงตาที่ล้าลอย

เดินไปสู่วิ่งหน้า – ชะตากรรม

เบื้องหลังความทรงจำ – คำต้อย

ก่อนร่าเงาลับเข้าชอย
 ลี้นรอยเคยมาปรากฏมี
 ร่าเงาแล้วร่าเงาทอดเงาหม่น
 ถนนแห่งความหวัง – คนต่างที่
 ยิ่งวันยิ่งเดือนก็ยิ่งปี
 ยิ่งทวีจำนวนเกินถ้วนนับ
 ข้าพเจ้ายินเพลงวังเวงเศร้า
 รอยเท้าเพียงกรุ่นก็ฝุ่นจับ
 แผลสล้นรอยทุกรายสล้นหายวับ
 พร้อมกับกลิ่นเนื้อกลิ่นเหงื่อไคล
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

คนเหล่านี้เดินผ่านเขาไป แม้แต่เขาก็เปลี่ยนและหม่น สิ่งที่มาเกี่ยวกับเขาคือความโดดเดี่ยว
 เหลือเกิน แต่ก็ยังเดินคู่ไป กวีไม่รอกให้เรากลาม คนแปลกหน้าของเมืองใหญ่เป็นคนที่มาพร้อมกับ
 กลิ่นเนื้อและเหงื่อไคล เขาคือคนจนผู้ใช้แรงงานและมีอดีตอันดำด้อย ถนนลม้ายสงเคราะห์ที่เขา
 เดินผ่านนั้นเป็น “ถนนแห่งความหวัง” ของคนเหล่านี้ แต่น่าเศร้าเหมือนเพลงในหัวใจของพวกเขา
 ที่ถนนแห่งความหวังนี้พาเขาไปสู่ “ชะตากรรม” อะไรเล่าคือความหมายของชะตากรรม ถ้าไม่ใช่
 ความทุกข์เพราะอำนาจอันเกินฝ้าฝืน หมายความว่าความหวังที่นำไปสู่ความล้มเหลวก็เป็น
 ความหวังอันสูญเปล่า แต่คนเหล่านี้นับวันเดือนปีก็มีแต่เพิ่มขึ้นจนเกินจะนับได้

กวีใช้ข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงสื่อความเศร้าของสังคม ที่เราแทบจะแก้ไขอะไรไม่ได้
 ผู้คนเหล่านั้นล้วนมุ่มม่นและฝืนฝืน แม้เปลี่ยนเหงา โดดเดี่ยว และวุ่นวายใจ พวกเขาเดินไป “สู่ความ
 ไร้เปล่าว่าง” มันคงไม่ใช่ความรู้หรือความว่างทางอภิปรัชญา แต่น่าจะเป็นความรู้สิ้นแห่ง
 ความหมายของการยกระดับชีวิตขึ้นจากความยากจน ชีวิตของหลาย ๆ คน จึงได้ “ตกหล่นลับหาย
 ตามปลายทาง” ดังที่กวีเห็นในตอนที 3

3

จากสี่แยกซ้ายมือหัวถนน
 ล้วนคนผู้มุ่มม่นฝืนฝืน
 เดินผ่านข้าพเจ้าแล้วก้าวไป
 สู่ความไร้เปล่าว่างสู่ทางตน

จากซ้ายไปขวา – ชะตากรรม

ชักนำเข้าทอดตลอดถนน

คู่ขวาจากซ้าย – หลายหลายคน

ตกหล่นลับหายตามรยทาง

ถนนสายสั้นสั้นนี้แดดแรง

เพลงแห่งความไร้อันไกลกว้าง

โลกยังคงเร่งขีดความซัดจาง

ความอ้างว้างส่งเสียงอยู่เรียงราย

ถนนสายสั้นสั้นนี้แดดจัด

พาดตัดความหวังคนทั้งหลาย

ข้าพเจ้าหลับตามิกล้าทาย

บทเพลงท่อนสุดท้าย – ทั้งหมดนั้น!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

น่าสังเกตว่า ถนนแห่งความหวังสายนี้มีจุดเด่นที่ “แดดแรง” แดดที่สาดส่องมาประสานกับ “เพลงแห่งความไร้” และ “ความซัดจาง” ของทั้งความสุข และความเป็นไปได้ของความหวังในโลก ความอ้างว้างก็ดูจะยิ่งส่งเสียงดัง ในที่สุดแล้วแดดแรงก็เปลี่ยนเป็นแดดจัด มันเป็นแดดที่ “พาดตัดความหวังคนทั้งหลาย” คนเหล่านี้เมื่อเดินไปพบถนนแห่งความหวัง ความหวังกลับถูกพาดตัดทำให้ไม่ปะติดปะต่อ แดดที่พาดตัดความหวังคือแดดแห่งเมืองใหญ่ ระบบเมืองที่แผดเผาความหวัง และคนเหล่านี้ยากจะต่อสู้ได้ เราก็คงเหมือนกับกวีที่ “หลับตามิกล้าทาย บทเพลงท่อนสุดท้าย – ทั้งหมดนั้น!” เรากลัวที่จะต้องรับว่าท่อนสุดท้ายของเพลงคือความสิ้นหวัง

มนตรี ศรียงค์ สดับตรับฟังเสียงเพลงแห่งความเหงาของคนไร้สมบัติที่เข้ามาสู่เมืองพร้อมกับความหวัง เขาเฝ้ามองผู้ที่ผ่านมาแล้วลับหายด้วยความรู้สึกร่วมอย่างลึกซึ้ง เมื่อเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ก็ได้แต่ฟัง “เพลงแห่งความไร้...” ที่ไม่มีเสียงและมีแต่ความว่างเปล่า แต่เสียงแห่งการคร่ำครวญด้วยความเจ็บ ความเศร้า ก็เป็นเพลงเพราะมันมีความหมาย เพลงในใจของ “คนใดคนหนึ่ง” ที่กวีเอ่ยไว้ตั้งแต่ตอนที่ 1 จึงเป็นเพลงที่ร่ำร้องบอกกล่าวความทุกข์กับตนเอง เนื่องจากไม่อาจจะหวังให้ใครมารับรู้ได้ ความหวังว่าจะได้พบเจอความสุขของคนแปลกหน้ายังถูกบั่นทอนด้วยอำนาจของเมือง ความหวังของผู้คนเหล่านี้ว่าจะประสบความสุขที่แท้จริงจึงเป็นเพียงมายาภาพหาใช่ความจริง กวีสื่อถึงสภาวะของจิตใจผู้คนที่ตกอยู่ภายใต้ความโหดร้ายเฉยเมยของโลกได้อย่างลึกซึ้ง

1.3 สัจธรรมกับการค้นหาความหมาย

ในบรรดาสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ ในทัศนะของมนตรี ศรียงค์ เราจะเห็นว่ามีความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตรวมอยู่ด้วย ความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ชีวิตและสรรพสิ่งจึงอยู่ในสภาพเดียวกัน หรือกล่าวได้ว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง สัจธรรมข้อนี้เตือนใจให้บุคคลทำความเข้าใจเพื่อจะไม่ตระหนกจนเป็นทุกข์เมื่อพยายามข้อยุคชีวิตให้คงที่

1.3.1 การแตกดับของสังขาร

ในบท “บ้านเลขที่ 41 / 3” [ถนนละม้ายสงเคราะห์ 01] (17 – 20) กวีสื่อภาพในบรรยากาศเหงาและเงียบ นั่นคือภาพบ้านไม้หลังหนึ่งบนถนนละม้ายสงเคราะห์ ซึ่งเป็นที่พำนักของหญิงชราวัย 70 ปี บ้านไม้หลังนี้มีชีวิตที่รอวันแตกดับ เป็นบ้านไม้อันซำรุดตั้งอยู่ท่ามกลางความเจริญของอาคารคอนกรีต และรถราแน่นถนน ในตอนที่ 1 กวีเน้นลักษณะ “เหมือนจะร้าง” ทั้ง ๆ ที่มีผู้อาศัยอยู่ แม้เอยถึงเจ้าของบ้านในตอนที่ 2 ก็ยังเน้นความโดดเดี่ยวของบ้านหลังนี้

1

เป็นบ้าน ไม้ตรงข้ามบ้านข้าพเจ้า

เหมือนจะร้างว่างเปล่า – คูเหงาเงื่อง

สงบเงียบนิ่งท่ามกลางเสียงเมือง

กระเบื้องแดงแดดเผาผางหลังคา

ปิดไฟมืดมืดสนิทมืด

แง้มพืดประตูเหล็กเพียงโผล่หน้า

บังแดดบังคนด้วยบังตา

ซึ่มชราบังตนอยู่คนเดียว

ถนนสายละม้ายสงเคราะห์-

ป้ายที่ดาวเคราะห์นี้หมุนเขียว

แดดกำลังเร่งขีดความซิดเขียว

แดดเดี่ยวกริ้วกราดลาดหลังคา

2

ซึ่มสกเกียน-

ผ่านการเวียนมาเยือนของเดือนห้า

คู่हनที่เจ็ดสิบ – เพียงพริบตา
 ดินกาย่นยับเกินน้บรอย
 รู้สึกถึงความร้อนอันแห่งแสง
 ทวีแรงความสคมิลดลอย
 จ้าจนดอกแคะยั้งแผดลอย
 ยางมะตอยก็เริ่มจะเข้มยาง
 อึกทีกอิ่งอลเครื่องยนตร์รถ
 ล้อบดผ่านเลขมิเคยว่าง
 คำรามโหยหวนอยู่ครวญคราง
 เส้นเหลืองซีดจางอยู่กลางเลน
 คำรามลั่นถนนคำรนย่าน
 สะเทือนบ้านไม้เดียวที่โดดเด่น
 ทางเท้าฟูตปารตลาดซีเมนต์
 ยังเย็นนึ่งนานอยู่บ้านไม้
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

หงิงชราที่เขาเรียกขานตามชาติพันธุ์ว่า “ซุ่มฮกเกี้ยน” พำนักอยู่คนเดียวในบ้านไม้หลังเก่า ชีวิตของหงิงชราช่างเงียบเหงา เปล่าเปลี่ยว เช่นเดียวกับบ้านไม้ที่มีลักษณะ “สงบเงียบนึ่งท่ามเสียงเมือง” *เสียงเมือง* บอกความขัดกันกับ *สงบเงียบนึ่ง* ถนนละม้ายสงเคราะห์พลุกพล่านไปด้วยผู้คนและรถที่แล่นผ่านไปมา ดังกล่าวว่า “อึกทีกอิ่งอลเครื่องยนตร์รถ ล้อบดผ่านเลขมิเคยว่าง” ความเคลื่อนไหวเช่นนี้มากับความเคลื่อนไหวแรงเร็วของดาวเคราะห์โลกดวงนี้ในยามบ่าย บ้านไม้จึงคล้ายแปลกแยกจากสิ่งแวดล้อม

คำกริยาของ *แคะ* ที่เน้นหลายครั้งคือ *เผา* และ *แผดเคี้ยวเกรี้ยวกราด* ลงบนหลังคา แสดงการคุกคามในขณะที่หงิงชราเก็บตัวเงียบอยู่ในบ้านไม้เพียงลำพังคล้ายหลบซ่อน อาศัย *บังตา* เป็นเครื่อง *บังแคะ* และ *บังคน* การคุกคามต่อบ้านไม้และชีวิตผู้อยู่อาศัยยังเน้นต่อมาอีก กวีเลือกใช้นาถเดือนห้าอันร้อนแฉ่งที่สุด ภาพ *ดอกแคะ* *ยางมะตอยเข้ม* อึกทั้งเสียงอึกทีกคำรามลั่นของความเคลื่อนไหวภายนอกเป็นปฏิปักษ์กับความนึ่งและอ่อนล้าของผู้ที่ปรากฏรอยยับย่นบนใบหน้าในอายุครบ 70 ปี สิ่งทีบอกความเป็นชีวิตของหงิงชราคือยัง “รู้สึกถึงความร้อนอันแห่งแสง”

ผู้อ่านอาจคิดว่าบ้านไม้อันนึ่งเงียบเยียบเย็นนั้นคล้ายเป็นที่หลบภัย แต่ความเย็นภายในบ้านก็ไม่ใช่ความเย็นชื่น เนื่องจากมีบรรยากาศความวังเวงของความตาย ชีวิตจึงเหลือแต่ลมหายใจ

อัน “อ้างอ้างบางเบาเหงารำ” ซึ่งเป็นเพียงสิ่งสำคัญสิ่งเดียวที่หญิงชราเหลืออยู่ ดังเห็นได้ในบทประพันธ์ช่วงต่อมาว่า

3

บ้านที่แถมประตุมาคูโลก

ร้อนโกรกสังกะสีกันสาดใหม่

ฝุ่นเขรอะจับหนาม้วนผ้าใบ

สายไฟสายโทรศัพท์เดินซับซ้อน

มองในโลกใบเยียบเย็นเจียบจับ

ผ่านควันรถคลุ้มเป็นกลุ่มก้อน

คือวันที่ขาดหวังแห่งช่วงตอน

และรอยต่อสีกกร่อนของช่วงวัย

มีอีกแล้ว – กาลเวลา

ดวงตาพังผุ – อายุขัย

รอกการแตกดับแล้วลับไป

แยกไฟแยกดินแยกน้ำ

เหลือลมอย่างเดียว – ชาติเปลี่ยนเหงา

อ้างอ้างบางเบาเหงารำ

รอเพียงการเช่นสรวง – บวงบำ

และการรำลึกถึง – ครั้งหนึ่งมี

4

ข้าพเจ้ามองจากฟากตรงข้าม

เห็นแต่ความนิ่งเหมือนมิเคลื่อนที่

กาลเวลาร่วงลงเป็นผงคลี

กองสีขี้เถ้าอันเปล่าดาย

แดดบ่ายยังจัดจ้านตะวันตก

ยิ่งสกผ่านไป – ยิ่งใจหาย

ยิ่งร้อนคุกรุ่น – ยิ่งวุ่นวาย

ถนนสายรถยนต์ที่ลั่นเลน

ปี่ที่เจ็ดสิบ – ซึมสกเกี้ยน
 การแปลงเปลี่ยนไปสู่ – มิรู้เห็น
 บ้านไม้ยังจำเจียบ – ยังเยียบเยียน
 โดดเด่น โดดเดี่ยว เดียวดาย
 กันสาคนั่นกันแคดตะวันตก
 มีดหมกร่มงำในยามบ่าย
 เป็นบ้านไม้ชำรุดหลังสุดท้าย
 ณ ถนนสายละม้ายสงเคราะห์ – พ.ศ. นี้!
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ชีวิตที่เหลืออยู่ในบั้นปลายของ “ซึมสกเกี้ยน” ผู้นี้ มีเพียงความเยียบเหงาและเดียวดาย ร่างกายที่ร่วงโรยไปตามวันเวลา วันที่เคลื่อนผ่านไปทุก ๆ วัน “คือวันที่ขาดหวังแห่งช่วงตอน” นำคิดว่าปัจจุบันคือหวังที่ขาดช่วงจากความหลังและอนาคต จึงปรากฏเพียง “รอยต่อสี่กร่อนของช่วงวัย” กวีสื่อให้เห็นว่าชีวิตผู้ชราที่นอกจากจะอ่อนแรงลงแล้ว ความฉับไวในการมองโลกก็ลดราลงไปด้วย ดังกล่าวว่า “ดวงตาพังผุ – อายุขัย”

นำสังเกตว่า หึงชรากำลังรอ 2 สิ่งคือ รอคอยแตกดับของสังขารกับรอการเช่นสรวง และการระลึกถึงของผู้ยังอยู่ กวีแนะนำให้คิดว่าร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เมื่อมนุษย์ถึงแก่ความตายธาตุต่าง ๆ ก็จะแยกออกจากกัน ธาตุที่จะสลายไปพร้อมกับร่างกายนั้นคือ ไฟ ดิน และน้ำ ดังที่กวีกล่าวว่า “รอการแตกดับแล้วกลับไป แยกไฟแยกดินแยกน้ำ” เมื่อสังขารแตกดับลมก็อ้างว้าง “เหลือลมอย่างเดียว – ธาตุเปลี่ยวเหงา” ลมหรือลมหายใจเป็นสัญลักษณ์ของชีวิต เมื่อไร้ชีวิตลมก็จะกลับไปรวมกับอากาศแต่ก็อยู่ในสภาพ “ธาตุเปลี่ยวเหงา” ส่วนการเช่นสรวงของผู้ที่มีชีวิตอยู่ก็ไม่มีผู้ใดบอกได้ว่าจะมีขึ้นหรือไม่ เนื่องจากชีวิตอันเดียวดายนั้นไม่ปรากฏว่ามีญาติมิตร ลูกหลานอยู่ ณ ที่ใดบ้างในเมืองอันอีกที่กันนั้น

จากฟากตรงข้ามกับบ้านไม้ กวีซึ่งเฝ้ามองการเปลี่ยนผ่านไปตามวันเวลาของหึงชรา ได้เห็นแต่ “ความนิ่งเหมือนมิเคลื่อนที่” นั่นแสดงว่าความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่จะย่างเข้าสู่ความไม่มีชีวิตมิใช่สิ่งที่จะเห็นได้อย่างโจ่งแจ้ง ในขณะที่หึงชราแม้ยังเป็นผู้มีชีวิตเธอก็จะกลายเป็นผู้ “มิรู้เห็น” ไปในที่สุด

ภาพแคดตะวันตกกับกันสาคบ้านที่กันแคดไว้งนเกิดงามืดและความเย็นในยามบ่าย ให้แก่บ้าน ความเยียบเยียนภายใน และความมืด กับสถานะความเป็นบ้านไม้ชำรุดหลังสุดท้าย ให้ความเข้าใจว่านี่คือ สัจธรรมของชีวิตที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบ ดังหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่

เรียกว่ากฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั่นคือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความไม่คงทน และสลายไปในที่สุด หลักธรรมทั้ง 3 อย่างนี้เป็นกฎธรรมชาติอันบ่งบอกความเป็นธรรมดาของสังขาร ที่แน่นอนว่าจะต้องเกิดขึ้นกับทุกชีวิต

ความตายสามารถเกิดขึ้นกับทุกคน โดยไม่เลือกความเหมาะสมของช่วงเวลา ในแง่ชีวิตเป็นเพียงสิ่งเล็ก ๆ ที่มนตรี ศรียงค์ เปรียบว่าเล็กน้อยราวกับเม็ดทราย กระจอยร่อย เปล่าเปลี่ยว เป็นเพียงเม็ดฝุ่นที่ถูกลมพัดปลิวไปจากชายหาด ซึ่งอาจจะแรงและเร็วเกินคาดคิดก็เป็นได้ ดังชีวิตในวัยหนุ่มของชายคนหนึ่งที่ถูกความตายช่วงชิงไปก่อนวัยอันควร ในบท “พงษ์ศักดิ์ : พายุฤดูร้อน” [เพื่อนเก่า 03 มหาวิชราวุธ สงขลา 2528] (76 – 77) ว่า

1

รูปเก่าเก็บเปลี่ยนสีเป็นซีเปีย

กาลเวลาลามเลียไปจนทั่ว

ม.6/12 – ความหอมมัว

คล้ายขิงข้าวกรอบอบแทบครบคน

ราวเราเข้าหลอมอันเดียวกัน

สวรรค์ทำรายชื่อเรटकหล่น

พรากพลัดกระจัดหายกระจายพัน

แยกย้ายไปตั้งต้นต่างหนทาง

เราเพียงเม็ดฝุ่นทรายริมชายหาด

เพียงลมพัดแผ่วผิวก็ปลิวห่าง

เราเพียงละอองคลื่นที่ครืนคราง

อ้างว้างแหละวัับวิบเพียงพริบตา

(เน้นโดยผู้วิจัย)

ภาพถ่ายที่เปลี่ยนสีไปตามกาลเวลาจนกลายเป็นสี “ซีเปีย” มิได้บ่งบอกถึงความยาวนานของเวลาที่ล่วงไปแล้วเท่านั้น แต่ยังแฝงความรู้สึกหอมมัวที่แผ่ครอบงำบุคคลในภาพซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนกันมา ดังกล่าวไว้ในตอนที่ 1 ว่า “รูปเก่าเก็บเปลี่ยนสีเป็นซีเปีย กาลเวลาลามเลียไปจนทั่ว ม.6/12 – ความหอมมัว คล้ายขิงข้าวกรอบอบแทบครบคน” กวีเน้นความเปลี่ยนแปลงของภาพถ่ายอีกครั้งในตอนที่ 2 ว่า “รูปถ่ายขาว – ดำเป็นคราบเหลือง ความกรอบเก่าเล่าเรื่องอยู่เบื้องหน้า” สีของภาพถ่ายที่เปลี่ยนไปจากภาพขาวดำกลายเป็นคราบเหลืองและกลายเป็น

สี่ซี่เปีย ซึ่งเป็นสีน้ำตาลจางขริม ๆ สื่ออารมณ์เศร้าหมองไม่สดใสที่คนในภาพมีร่วมกัน แต่ละคนดูจะโศคร้ายที่ “สวรรค์ทำรายชื่อ...ตกหล่น” ด้วยข้อบ่งชี้ที่ต่างก็แยกย้ายกันไปด้วยแรงลมและ “ละอองคลื่น” นั่นคือความไร้อำนาจของคนเล็ก ๆ

ในตอนที 2 กวีใช้ภาพถ่ายเล่าเรื่อง ขณะเพิ่งได้ข่าวที่ทำให้ใจหาย นั่นคือข่าวความตายของเพื่อนคนที่เขาสบตาในภาพถ่าย เพื่อนคนที่ชื่อพงษ์ศักดิ์ ในภาพมีสายตา “ตัดพ้อต่อว่าและปวดร้าว” กวีกล่าวถึงพงษ์ศักดิ์ในฐานะ “เด็กหนุ่มคนหนึ่งอายุสั้น” ขณะมองภาพนั้นเขาไม่ใช่เด็กหนุ่มแล้ว นั่นหมายความว่าเขารู้ข่าวความตายของเพื่อนหลังเหตุการณ์หลายปี และอาจจะเป็นเหตุผลที่เขาารู้สึกว่าเพื่อนตัดพ้อด้วยสายตาในภาพ เมื่อพิจารณาความเปรียบที่กล่าวถึงดาวหางร่วงขณะพายุฤดูร้อนจรมเร็วสำเภาน้อย ผู้อ่านได้รู้สึกว่าการจากไปของเด็กหนุ่มผู้นั้นเกิดขึ้นอย่างฉับพลันและไม่มีสิ่งใดขัดขวางได้ ดาวเป็นสัญลักษณ์ของความสว่าง ความหวัง ความฝัน และความดีงาม แต่เมื่อถึงเวลาที่ “หางดาวหนึ่งดวงดิ่งร่วงน้ำ” นั่นคือการจบสิ้นของความหวังที่ชีวิตหนึ่งมีอยู่ และความหวังที่บุคคลจะนำชีวิตไปสู่ความดีงามได้อย่างน่าชื่นชม ดังกล่าวไว้ในตอนที่ 2 และ 3 ว่า

2

รูปถ่ายขาว – ดำเป็นคราบเหลือง

ความกรอบเก่าเล่าเรื่องอยู่เบื้องหน้า

หนึ่งรูปถ่ายหน้าตรงมองตรงมา

ตัดพ้อต่อว่าและปวดร้าว

ข้าพเจ้าสบตาคนในภาพถ่าย

ใจหายวูบไหวเพิ่งได้ข่าว

เสียงคลื่นซัดกราดเกรี้ยวมาเกรี้ยวกราว

หางดาวหนึ่งดวงดิ่งร่วงน้ำ

พายุฤดูร้อนในคืนหม่น

คำรณก่นคลั่งมาย่างย่า

เรือสำเภาน้อยน้อยที่ลอยลำ

ถูกจมทิ้งดิ่งดำเช่นบ่าววง

เด็กหนุ่มคนหนึ่งอายุสั้น

เจียบเจียบและเจียบพลันจนวันล่วง

มองมาที่ข้าพเจ้ารวดร้าวทรวง

ที่ไร้ดวงไฟรูปแม่วูบเดียว!

3

เพื่อนเอ๋ย –

หมอกเหมยความเศร้าช่างเปล่าเปลี่ยว

ภาพถ่ายในรูปนั้นซุบเซิว

ขนข้าพเจ้าลุกเกรียวเมื่อสบตา

เสียดายวันวัยหัวใจหนุ่ม

ที่ทุกมุมโลกรอให้ค้นหา

ชีวิตหนึ่งเม็ดทรายลมพรายพา

อ้างว้างและเหวว้า – มิว่าใคร!

9 เมษายน 2545

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ความตายของพงษ์ศักดิ์นั้นเร็วเกินไป ช่างน่าเสียดายเวลาชีวิตที่จบลงขณะที่หัวใจคนวัยหนุ่มยังมุ่งค้นหาความหมายในทุกมุมโลกตามแต่ปรารถนา ดังกล่าวว่า “เสียดายวันวัยหัวใจหนุ่มที่ทุกมุมโลกรอให้ค้นหา” กวีเปรียบเทียบความรวดเร็วเกินคาดคิดในการจากไปของพงษ์ศักดิ์ว่าเหมือนเรือที่ถูก “พายุฤดูร้อน” กระทบจนอัปปาง มันคือเหตุการณ์ที่ “พายุฤดูร้อนในคืนหม่น ค่ำรณก้นคลั่งมาอย่างย่ำ เรือสำเภาน้อยน้อยที่ลอยลำ ถูกจมทิ้งดิ่งดำเช่นบ่าบวง” การเดินทางของเรือชีวิตลำนั้นจบสิ้นลงพร้อมกับที่กลายเป็นเครื่อง “บ่าบวง” แต่ชะตากรรม กวีรับรู้ความรวดเร็ว ความเศร้าเปล่าเปลี่ยว เดียวดายที่พงษ์ศักดิ์ได้เผชิญเมื่อเขาสบตาเพื่อนในภาพถ่าย แต่ตัวเองไม่ได้มีโอกาสจูดรูปให้ศพเพื่อนเลย และกล่าวถึงเพื่อนด้วยความอาวรณ์ว่า “เพื่อนเอ๋ย – หมอกเหมยความเศร้าช่างเปล่าเปลี่ยว ภาพถ่ายในรูปนั้นซุบเซิว ขนข้าพเจ้าลุกเกรียวเมื่อสบตา”

ลมพายุที่กวีกล่าวว่ากระทบเรือชีวิตจนอัปปางนี้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือชีวิตที่ไม่มีใครหยุดยั้งหรือหลีกเลี่ยงได้ อำนาจนั้นเรียกกันว่าชะตากรรม หรือ โชคเคราะห์ หรือ กฎธรรมชาติที่เราต้องยอมรับว่าเป็นความจริง

ในตอนท้ายบทประพันธ์กวีเน้นให้ครุ่นคิดว่าชีวิตมนุษย์นั้นเล็กน้อยราวกับเม็ดทรายที่อาจถูกลมพัดพาไปเมื่อใดก็ได้ ความเล็กน้อยของชีวิตนี้เป็นความน่าเศร้า ประสบการณ์ทางอารมณ์ในภาวะที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้คือความอ้างว้าง เปล่าเปลี่ยว เดียวดาย ดังคำทิ้งท้ายว่า “ชีวิตหนึ่งเม็ดทรายลมพรายพา อ้างว้างและเหวว้า – มิว่าใคร!” นี่คือความจริงของชีวิตที่เราไม่อาจปฏิเสธได้

1.3.2 ความไม่เที่ยงแท้กับคุณค่าของชีวิต

ถึงแม้ความตายเป็นความจริงตามกฎธรรมชาติ แต่เมื่อได้ประสบความตายของผู้อื่น กวีได้แสดงว่าความตายเตือนให้เราคิดถึงชีวิตในแง่การเกิดมาร่วมโลกเดียวกัน แม้เป็นเพียงการ “มาอยู่ร่วม” ในเวลา “เพียงชั่วครู่” ชั่วครู่ในความหมายของกวีคือช่วงเวลาอันสั้น นั่นคือหากเทียบกับ เวลาของโลกหรือจักรวาลอันอาจนับเป็นกัปกัลป์ ชีวิตก็มีเวลาดำรงอยู่น้อยนิด มนตรี ศรีขยงค์ ตระหนักถึงความสำคัญของความจริงในความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และย้ำคุณค่าของความสัมพันธ์ ในช่วงเวลาชีวิตอันแสนสั้นของมนุษย์ ดังคำประพันธ์ในบท “ลายกนก” (112 – 113 , เน้นโดย ผู้วิจัย) ว่า

ม้วนหัวลากเส้นเป็นกนก

ลายตกแต่งโลงทั้งซ้ายขวา

มีคนประสานมือนอนหลับตา

ดวงหน้าไร้ความรู้สึกลึกใด

การหลับอันนานยาวตราบเท่านั้น

เพื่อสังขารผุผอง – อสงไขย

ยิ่งกัปปยิ่งกัลป์ยิ่งผ่านไป

เหลือแต่ความเปล่าไร้ความไม่มี

เราคือความต่างแตกความแปลกหน้า

เกิดมาเพียงครั้งในบางที่

ร่วมโลกใบเก่าเก่า – ใบเท่านี้

ผลึกสี่ร่วงโรยไปโดยกาล

วันนี้คนหนึ่งถึงจุดจบ

พรุ่งนี้ศพถูกเผาเป็นเถ้าถ่าน

จากต้นจนปลายจวบวายปราณ

อวสานทุกสิ่งอย่างนิ่งงัน

เรามาเพียงชั่วครู่มาอยู่ร่วม

หลอมรวมความมีต่างสีส้น

เกื้อกูลเพื่อเผ่กันแก่กัน

สอดรับสัมพันธ์และกลมกลืน

เป็นลายกนกแตกยอดที่ทอดไป
 เคลื่อนไหวซ้อยชดกันสดชื่น
 เกิดความงามลึกลุ่มอันชุ่มชื้น
 ร่วมคืนคลายอีกหลายลาย
 เป็นเส้นสายลายศิลป์ – แผ่นดินเดียว
 พันเกลียวซ้อนเส้นเร้นสาย
 คือความวิจิตรอันผลิพราย
 ร่วมเกิดตายในโลกใบเดียวกัน
 ม้วนหัวลากเส้นเป็นกนก
 ก็ศกก็ศกก็ศกศลย์
 ลายกนก โลกที่โลกฉลุนั้น
 เรียกเผ่าพันธุ์ร่วมโลก – กนกพงศ์!

แต่การจากไปนิรันดร์ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549

มนตรี ศรีรงค์ ประพันธ์ “ลายกนก” ในวาระการสิ้นชีวิตของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เขาเห็นว่าผู้คนที่เกิดมาร่วมโลกล้วนแตกต่างกัน เป็นคนแปลกหน้ากัน แต่เมื่อดำรงชีวิตอยู่ก็ได้อาหลอมรวมสีสันด้วยการเกื้อกูลสัมพันธ์กัน คุณค่าของความสัมพันธ์เปรียบดังลายกนกอันงดงาม ภาพของร่างที่ไร้ชีวิตกับภาพความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของผู้คนเป็นภาพที่ขัดกัน ความตายให้ภาพของความไม่เคลื่อนไหวและเสื่อมสลาย ดังกล่าวว่า ความตายเป็นที่มาของ “การหลับอันยาวนาน ทรานส์แทนแนน เพื่อสังขารผุผอง – อสงไขย ยิ่งกับยิ่งกัลป์ยิ่งผ่านไป เหลือแต่ความเปล่าไร้ความไม่มี” การหลับอันยาวนานนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การแตกสลายของสังขารในเวลาอันเกินประมาณได้ (อสงไขย) กวีเทียบสองสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ คือวันเวลากับความว่างเปล่า ยิ่งวันเวลาผ่านไปสิ่งมีชีวิตทั้งไวกี้มีเพียงความว่างเปล่า ดังนั้นช่วงเวลาที่สำคัญย่อมเป็นช่วงเวลาแห่งการมีชีวิตอยู่ แม้เป็นเวลาอันสั้นก็เป็นเวลาที่มีค่า เพราะได้สร้างสานความสัมพันธ์อันเปรียบเป็นลายกนก ลายกนกในที่นี้เป็นลายเครือเถาของพันธุ์ไม้ที่งอกงามแตกยอดกลายเป็นงานศิลปะอันวิจิตรแห่งแผ่นดินผืนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ความตายของผู้มีส่วนสร้างลายกนกอันงดงามของโลก จึงเป็นที่มาของความโสภณศิลป์ไม่รู้ว่สัก “ก็ศก”

กวีทิ้งท้ายบทประพันธ์ว่าลายกนกบนโลงที่ “โลกฉลุน” นั้น เป็นลายกนกแห่ง “เผ่าพันธุ์ร่วมโลก” ความหมายของลายกนกนี้ก็คือการตีความชื่อกนกพงศ์ นั้นแสดงว่าชีวิตของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นักประพันธ์ผู้มีชื่อเสียงเป็นชีวิตอันมีความงามในฐานะส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์

ระหว่างผู้คนที่จัดว่าเป็นเผ่าพันธุ์ร่วมโลก ดังกล่าวไว้ว่า “ม้วนหัวลากเส้นเป็นกนก ก็ศกก็ศกก็ โศกศัลย์ ลายกนกโลงที่โลกฉลุนั้น เรียกเผ่าพันธุ์ร่วมโลก – กนกพงศ์!” กวีจับบทประพันธ์ได้อย่างชวนคิด เนื่องจากคำว่า “กนกพงศ์” นี้สื่อความหมายซ้อนกันอยู่ 2 ความหมาย ความหมายหนึ่งคือพงศ์พันธุ์มนุษย์ผู้สร้างสรรค์สิ่งดีงามร่วมกับผู้อื่นบนโลกนี้ (กนก หมายถึงทอง) และอีกความหมายหนึ่งคือชื่อเฉพาะของนักเขียนผู้มีคุณสมบัติการสร้างสรรค์ดังกล่าว

การล่องลับของกวีผู้มุ่มมั่นส่งสารอันมีค่าแก่โลก เป็นที่มาของอารมณ์ร่วมแห่งความเศร้าที่ธรรมชาติมิให้แก่ความสูญเสียดังเห็นในบท “เหมือนเทือกบรรทัดจะร้องไห้” (114) ซึ่งมนตรี ศรีรงค์ แต่งไว้อาลัยแต่เปลื้อง คงแก้ว กวีผู้ล่องลับในปี 2548 โดยเน้นการเล่นคำที่ขยักจากนามจริง เปลื้อง คงแก้ว และ “เทือก บรรทัด” ซึ่งเป็นนามแฝงของสุวาชนม ดังนี้

แล้วเปลื้องก็เปลื้องแล้วซึ่งภาระ

ตามกฎไตรลักษณ์ะสรรพสิ่ง

ชีวิตหนึ่งชีวิตนี้สั้นจริง

ใครช่วงชิงความตายได้อย่างไร?

แต่แก้วยังคงแก้วอันคงค่า

เหนือกระแสนกาลเวลาที่บ้าไหล

เหมือนเทือกยังทอดเทือกเป็นเทือกไป

สูงไกลได้หล่นเป็นบรรทัด

จึงได้เห็นเงาจันทร์อยู่ในบึง

ทรงกลดเต็มดั่งอยู่บนวลจัด

นั่นมันเงาดวงตาเปลื้องซัดซัด

แจ่มจรัสอยู่ในหัวใจเรา

แล้วเปลื้องก็เปลื้องแล้วซึ่งภาระ

ปลดทุกทุกพันธะเป็นจี๊ด

เหลือแต่ชื่อกวีอันงามเงา

หลังเผาสังขารไปนานวัน

เหมือนเหมือนเทือกบรรทัดจะร้องไห้

ดินน้ำลมไฟก็ไหวหวั่น

สิ้นแล้วกวีหนึ่งแห่งบึงพระจันทร์

เถิดผู้สรวทวารรงค์ขันธ์...

แต่เปลื้อง คงแก้ว ผู้ใหญ่ใจดี

30 สิงหาคม 2548

(เน้น โดยผู้วิจัย)

มนตรี ศรีขิงค์ ใช้ลีลาการเล่นคำพ้อง ที่เป็นลักษณะคำพ้องรูปพ้องเสียงดังการใช้คำว่า “เปลื้อง” ในวรรคศดับของบทที่ 1 และ 4 ว่า “แล้วเปลื้องก็เปลื้องแล้วซึ่งภาระ” คำว่า “เปลื้อง” ลำดับแรกหมายถึงนามของผู้วายชนม์ ลำดับถัดมาเป็นคำกริยากรรมหมายถึงปลดออก เอาออก หรือทำให้หลุดพ้นไป เมื่อขึ้นต้นวรรคด้วยคำเชื่อมประโยค แล้ว เราพบว่าผู้มีนามว่าเปลื้องปลดเปลื้องภาระแล้ว กวีบังคับบอกว่าเปลื้อง คงแก้ว ได้ปลดภาระหน้าที่ทุกอย่างเมื่อถึงเวลาแห่งการแตกดับสังขาร “ตามกฎไตรลักษณะสรรพสิ่ง” กวีย้ำความหมายนี้อีกครั้งในบทที่ 4 ว่า “แล้วเปลื้องก็เปลื้องแล้วซึ่งภาระ ปลดทุกทุกพันธะเป็นขี้เถ้า” หมายความว่าเปลื้อง (คงแก้ว) มาถึงวาระที่ได้หลุดพ้นจากพันธนาการทั้งปวง ร่างของผู้เคยมีชีวิตได้กลายเป็นเถ้าถ่าน ความตายสร้างความตระหนักรู้ถึงช่วงชีวิตอันสั้นและความไร้อำนาจของชีวิต ดังคำรำพึงถึงคำถามว่า “ชีวิตหนึ่งชีวิตนี้สั้นจริง ใครช่วงชิงความตายได้อย่างไร” ความไร้อำนาจของมนุษย์อยู่ที่ไม่สามารถหยุดยั้งความตายได้ ต้องปล่อยให้เป็นไปตามกฎธรรมชาติอันเป็นวงจรชีวิต

กวีเน้นว่าความไร้อำนาจในข้อนี้ของมนุษย์นั้นไม่สามารถทำลายคุณค่าในชีวิต เขาจึงเปรียบชีวิตเป็นแก้ว ที่คงคุณค่าตราบนานเท่านานโดยไม่เสื่อมคลายไปตามกาลเวลา ดังกล่าวว่า “...แก้วยังคงแก้วอันคงค่า เหนือกระแสนกาลเวลาที่บ่าไหล” นามสกุล “คงแก้ว” ของผู้วายชนม์ในบทนี้ใช้เป็นภาคแสดงของคำนามแก้วที่เป็นสัญลักษณ์แทนคุณค่า ถอดความได้ว่าแก้ว (คุณค่า) ยังคงมีอยู่เหนือเวลาที่เคลื่อนไป ส่วนนามแฝง “เทือก บรรทัด” ก็โยงกับเทือกเขาที่ทอดเป็นแนวยาวไปไกลสุดตา ดังว่า “เหมือนเทือกยังทอดเทือกเป็นเทือกไป สูงไกลไล่หลั่นเป็นบรรทัด” เห็นได้ว่าคำว่า “เทือก” ในวรรคนี้มีความหมายที่แตกต่างกัน คำแรกสื่อถึงชื่อที่เปลื้อง คงแก้ว ใช้เป็นนามแฝง คำที่สองและสามหมายถึงเทือกเขาที่ต่อเนื่องกันไปเป็นพีค และโดดเด่นที่ความสูงอันมองเห็นว่าทอดไปไกลไล่กันเป็นชั้น ๆ คำว่า “บรรทัด” ที่กวีเอ่ยถึงนี้ให้ความหมายถึงส่วนท้ายในนามแฝงของผู้ล่วงลับ ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่การให้ความสำคัญกับแนวเทือกเขาบรรทัด

เทือกเขาบรรทัดมีความสำคัญต่อเปลื้อง คงแก้วอย่างไร เทือกเขาบรรทัดใน ความหมายของบทประพันธ์นี้คือแนวเทือกเขาที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรัง มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายของพืชพันธุ์ ที่มาของนามปากกาของเปลื้อง คงแก้ว ก็คือการมีภูมิลำเนาในจังหวัดตรัง ท่านผูกพันกับแนวเทือกเขานี้มาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากมีถิ่นฐานติดกับเขาบรรทัด (“เปลื้อง คงแก้ว”, 2555)

สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่เราจะจดจำได้เมื่อนึกถึงบุคคลก็คือแววตาของเขา แววตาเป็นสิ่งที่เผยความรู้สึกในใจ ในบทที่ 3 มนตรีกล่าวว่เงาดวงตาของเปลื้อง คงแก้ว เปล่งแสงเจิดจ้าอยู่ในหัวใจของเรา (เราหมายถึงกวีและผู้อื่นที่ผูกพันกับเปลื้อง คงแก้ว) เราจดจำเงาดวงตาของเขา หัวใจของเราจึงสะท้อนแสงเงานั้น ดังบึงน้ำสะท้อนแสงของดวงจันทร์ที่ส่องลงมาจากฟากฟ้า ด้วยเหตุนี้เรา “จึงได้เห็นเงาจันทร์อยู่ในบึง ทรงกลดเต็มตึงอยู่บนวลจืด นุ่มนวลเงาดวงตาเปลื้องชัดชัด แจ่มจรัสอยู่ในหัวใจเรา” เงาดวงจันทร์ในบึงให้ความหมายถึงเงาดวงตาของผู้ล่งลับ ซึ่งเหมือนเป็นการเฝ้ามองลงมาจากฟากฟ้า คำว่าบึงและพระจันทร์กับสมญาว่า “กวี...แห่งบึงพระจันทร์” เชื่อมโยงกับการให้ความสำคัญกับผลงานชิ้นสุดท้ายของเปลื้อง คงแก้ว นั่นคือรวมบทกวีนิพนธ์ **บึงพระจันทร์** (“เปลื้อง คงแก้ว”, 2555) ชื่อ “บึงพระจันทร์” นี้ก็ยังเป็นชื่อบทกวีนิพนธ์บทหนึ่งในเล่มที่กล่าวถึงความมดงามของเงาพระจันทร์ที่มองเห็นในบึง เพราะบึงมีน้ำที่ใสหนึ่งสงบเทียบกับจิตใจที่สงบงาม บึงจึงสามารถสะท้อนภาพสรรพสิ่งได้แจ่มกระจ่าง ดังจะได้ยกมาต่อไปนี้

ดวงจันทร์อะร่าแอร่มแจ่มใส

ไกลสุดมือใครเอื้อมไปถึง

กระจกน้ำเรียบใสในบึง

คลอเคลียงเคลียเคล้าเจ้าแจ่มจันทร์

ในบึงน้ำจันทร์แจ่มแอร่มอะร่า

บนท้องฟ้าจันทร์ก็ฉายเจิดฉ้าน

ในใจจันทร์ก็จ้าแจ่มลาวัณย์

ณ ที่นี้ที่นั่น...จันทร์แจ่มใจ

เพราะบึงน้ำนิ่งใสว่างใหวว้าง

จันทร์จึงค้งจากฟ้าม่าแจ่มใส

เพราะบึงใจใสว่างกว้างไกล

จันทร์จึงน้าอ้าไปกลางใจงาม

น้ำค้างตกกระจกน้ำบึงแตก

จันทร์ฉายมลายแหลกกลับโลกสาม

หนึ่งหยดน้ำค้างเต็มบึงตาม

ไม่เหลือที่ให้จันทร์วามมดงามดวง

ขอเพียงใจใส่นิ่งไม่วังไหว
 พื้นที่ใจก็ไร้เขตห้ามหวง
 สรรพสิ่งในโลกทั้งปวง
 จักฉายภาพโชติช่วงแจ่มดวงใจ
กระจกใจใสสะท้อนสรรพสิ่ง

เห็นกระระเพื่อม้วยวังน้ำไหว
 เห็นน้ำเป็นน้ำเป็นไป
 เห็นจิตกระจ่างใจอยู่ในน้ำ.

(“บทกวีนิพนธ์บึงพระจันทร์” , 2548 : เน้น โดยผู้วิจัย)

เมื่อย้อนมาที่บทประพันธ์ของมนตรี ศรีรงค์อาจตั้งคำถามได้ว่าเงาดวงตาเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งใด เงาดวงตาหรือแสงจากดวงตาก็คือพลังความผูกพันห่วงใยต่อโลก ที่แม้สิ้นชีวิตไปแล้วพลังนั้นก็ยังอยู่ในใจของผู้คนจุดดั่งแสงจันทร์ที่ส่องลงมาจากฟ้าให้ความสว่างสดใสสวยงามแก่โลก

ความตายของเปลื้อง คงแก้ว สร้างความหวั่นไหวแก่โลกธรรมชาติทั้งดินน้ำลมไฟ พร้อมทั้งการจากลาโลกไปนั้นก็สร้างความเสียใจแก่เทือกเขาบรรทัดและธรรมชาติทั้งปวง เห็นได้จาก “เหมือนเหมือนเทือกบรรทัดจะร้องให้ ดินน้ำลมไฟก็ไหวหวั่น” การร่วมรับรู้ของธรรมชาติ บ่งบอกว่าความสูญเสียนั้นไม่เพียงสร้างความอาลัยแก่นุชย์เท่านั้น แต่ยังสร้างความหวั่นไหวแก่ธรรมชาติผู้เกี่ยวเนื่องชีวิตด้วยเช่นกัน

แต่ภารกิจของเทือก บรรทัด ในฐานะกวียังไม่จบสิ้น เราพบการตั้งความปรารถนาไว้ในตอนท้ายบทประพันธ์ว่าหลังความตายขอให้ท่านไป “...สู่สรวงสวรรค์ชั้นกวี” อันหมายถึงสรวงสวรรค์ชั้นที่เหล่ากวีสถิตอยู่

1.3.3 แก่นแท้ของการดำรงชีวิต

ความไม่ยั่งยืนของชีวิตอันเป็นกฎธรรมชาติเป็นที่มาของความเข้าใจแก่นแท้ในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในบทส่งท้ายที่ให้ชื่อว่า “เพียงพริบตา” (138 – 142 , เน้น โดยผู้วิจัย) ผู้อ่านได้พบว่าประสบการณ์ของการเฝ้าสังเกตเตือนสติให้เราเข้าใจในความไม่แน่นอนของชีวิต และเข้าใจถึงสัจธรรมของความเปลี่ยนแปลง ให้อุบัติคิดว่าช่วงเวลาที่จะอยู่ในโลกนี้สั้นนัก ดังที่กวีกล่าวไว้ว่า “แต่ละทศวรรษโลกนี้แสนสั้น ปีเดือนเคลื่อนกาลเพียงผ่านวัน เพียงกระชั้นกระดิกเข็มนาฬิกา” ทศวรรษคือช่วง 10 ปีในการนับศักราช สิบทศวรรษเป็นหนึ่งในศตวรรษ การนับเวลาบ่งบอกว่ามีมนุษย์ดำรงอยู่ แต่การดำรงอยู่นั้นไร้ความหมาย ทุกนาที่ที่เวลาเคลื่อนไป ขณะอายุ “ลุเลย” ก็ยังหา

ทิศทางไม่ได้ว่าจะมุ่งไปสู่ที่ใดจึงจะพ้นความเหงา ความเปล่าเปลี่ยวได้ กวีเปรียบเทียบชีวิตอันแสน
 สิ้นของมนุษย์ว่า “เหมือนบุหรีที่มอดตลอดมวน” แล้วก็มิได้หลงเหลือสิ่งใดไว้ ดังเห็นได้ในคำ
 ประพันธ์ว่า

1

เหมือนบุหรีที่มอดตลอดมวน

สีเถ้าเทานวล – ถ้วนเถ้า

ในระหว่างควันอวล – นวลเทา

ลอยแล้วแผ่วเบาเป็นวงวง

ลมเจียบเสียงเห่ ฦ เพล็โพล็

สิ้นแม่เสียงโห่ไม้ไล่ส่ง

ตะวันไต่ไต่ลัดที่กลดทรง

ไต่ลงดินฟ้าเพลापลบ

ไต่ระดับน้อยน้อยค่อยค่อยช้า

ทว่า – นับพลันก็บรรจบ

กับเส้นแบ่งขอบฟ้าออกจากภพ

จึงคบแสงจันทร์พรรณราย

มีทันสืบพริบตา – มิน่าเชื่อ

แสงเรือเรืองอุ่นก็สูญสาย

บุหรีมอดตลอดมวน – อวลอวย

ก็วาบดับวับวาย – สิ้นสายควัน

2

อนิจจา – ความเหงา ความเศร้าโศก

แต่ละทศวรรษ โลกนี้แสนสั้น

ปีเดือนเคลื่อนกาลเพียงผ่านวัน

เพียงกระชั้นกระดิกเข้มนาฬิกา

กระจ้อยร่อยนักหนาหนอมมนุษย์

เป็นเพียงจุดเล็กเล็กในโลกหล้า

ร้านเรียงเวียงทะเลคลื่นเวลา

พริบตา – อายุก็ลุลเลย

อนิจจา – ความเหงา ความเปล่าเปลี่ยว

กัศเคี้ยวคำโตเชียว โห่เอ๊ย

กร่อนกระดูกพูนพังเช่นสังเวย

รอวันเกษกองทัพแหลกลับไป

เวทนาเต็มทีแล้วชีวิต

กระจิริดมิน่ายังตำได้

ลอยคอกกลางทะเลคลื่นเห่ไกว

มีรูทิศทางใดจะวายตาม

ตีนกาเพิ่มรื้อบนผิวหน้า

โรยรานวลเรือ – เนื้อกล้ำ

ชีพจรอ่อนล้า – พยายาม

กัศกรามมือบีบชีพจร

อนิจจา – ราตรี อพิโถ

เอ้อเอ้อ อ่อยเอื่อย เหนื่อยอ่อน

ลมเจียบอบอ้าว – ร้ารอน

แง่งอ่อนเหลือดี – ชีวิต

กวีเน้นความประจักษ์ในอารมณ์หดหู่ทอดอาลัยด้วยคำอุทานว่า “อนิจจา” สื่อความ
 สลดใจเมื่อยังไม่พบแก่นสารใด และยังสลดใจเพิ่มขึ้นเมื่อพบว่าชีวิตนี้เต็มไปด้วยความเหงา
 เศร้าโศก ซึ่งอาจจะคงอยู่กับตัวตนของบุคคลไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต กวีซ้่าความสลดใจใน
 ความเหงาเศร้า เปล่าเปลี่ยวถึง 2 ครั้ง เพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ดังกล่าวว่า
 “อนิจจา – ความเหงา ความเศร้าโศก” และ “อนิจจา – ความเหงาความเปล่าเปลี่ยว” ชีวิตที่เต็มไป
 ด้วยความเปลี่ยวเหงา แล้วยังอ่อนแรง อ่อนแอ ได้แต่ลอยคอกอยู่ท่ามกลางวังวนของชะตากรรม
 สื่อได้ถึงความอ่อนค้อยในพลังอำนาจของบุคคล ดังคำพรรณนาว่า “กระจื่อร่อยนักหนาหนอ
 มนุษย์ เป็นเพียงจุดเล็กเล็กในโลกหล้า รานเริงเวียงทะเลคลื่นเวลา พริบตา – อายุก็ลุลเลย” กวีใช้คำว่า
 “กระจื่อร่อย” กับชีวิตมนุษย์ในภาพที่เทียบกับห้วงของการเวียนว่ายตายเกิด เป็นความกระจื่อร่อย
 ในอำนาจของการนำพาชีวิตให้รอดจากความทุกข์ สังเกตได้ว่ากวีเลือกเขียนแบบรำพึงกับตนเอง
 คล้ายสื่อว่าให้เกิดความประจักษ์ขึ้น

สิ่งที่ทำให้เขารู้สึกว่าชีวิตน่าเวทนาอยู่ที่ความกระจัดย่อย (ของพลังอำนาจ) กับความตกต่ำ (ทางปัญญา) อันนำไปสู่ความสับสนในการดำรงชีวิต จนมองไม่เห็นเป้าหมายและทิศทางที่จะก้าวเดิน ดังกล่าวว่า “กระจิริคมีหน้ายังต่ำได้ ลอยคอกกลางทะเลคลื่นเห่ไกว มีรู้ทิศทางใดจะว่ายตาม” ความไม่แจ่มชัดในแก่นสารของชีวิตทำให้ปัจเจกยังคงตกอยู่ในอำนาจของความเหงามเศร้าเปล่าเปลี่ยว รวากับไม่มีทางหลุดพ้น

ในตอนที 3 กวีสื่อภาพภายนอกของชีวิตที่เห็นได้จากควันของมวนบุหรี่ยันถูกเผาไหม้ มองเห็นเป็นรูปมังกรคาบแก้วขดตัวรอบ โลก ดูคล้ายยิ่งใหญ่สวยงามมีอำนาจ กวีให้รายละเอียดภาพมังกรคาบแก้ว สื่อความได้ถึงความหลงใหลอำนาจของมังกร ที่คิดว่าตนเองนั้นเป็นสัตว์ผู้องอาจ เก่งกล้า กวีสื่อภาพความอวดหาญของมังกรคาบแก้วด้วยลักษณะว่า “คาบแล้วคอสายสะบัดร่อน สะท้อนดวงเพชรฝังตามังกร” สื่อได้ถึงความมั่นใจแน่วแน่ในความสามารถของตน และคิดว่ามีเจียวทำร้ายสัตว์อื่นได้ แต่เมื่อจะทำร้ายก็ต้องอ้าปากคายแก้วเท่ากับสูญเสียความดีงาม กวีจึงกลับสู่ความจริงที่น่าตระหนก ดังบทจบของตอนนีวว่า “คายแก้วแล้วขยับจะจับหัว ผวาตัวผงะตื่นจากครึ่งหลับ เส้นประสาทกราดกรี้วเป็นเกลียวกระชับ กุมขมับแผดกรีดเสียงหวีดร้อง”

3

เคาะบุหรี่ยมวนใหม่ออกจากซอง

คาบกันกรอง – จ่อไฟที่ปลายติด

พันควันจุนจุน – ครุ่นคิด

จนคิ้วขมวดซิดติดกัน

เป็นรูปมังกรคาบแก้ว

เกล็ดแพรวรังสีหลากสีสัน

ขด โลกครึ่งก่อนแล้วซ้อนขึ้น

เกลียวตัวหัวชั้นเป็นชั้นซ้อน

ดูวาวับพรายประกายแก้ว

คาบแล้วคอสายสะบัดร่อน

สะท้อนดวงเพชรฝัง – ตามังกร

เขางอนหงอนฉลาดฉลาดตา

เกล็ดวาวแสงจันทร์เป็นริ้วริ้ว

ยกหัวขึ้นสูงลิ่วจากพื้นหล้า

ค่อยคลานเคลื่อนเรื้อนร่างอย่างช้าช้า

ปากอ้าเจี้ยวขาววาววับ
 กายแก้วแล้วขยับจะจับหัว
 ผวาตัวผิงตะถันจากครึ่งหลับ
 เส้นประสาทกราดเกรี้ยวเป็นเกลียวกระชับ
 กุมขมับแผดกรีดเสียงหวีดร้อง!
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ในสองตอนต่อมากวีให้ภาพมนุษย์ที่อยู่ใน “คลื่นทะเลเวลา” ว่ามีจุดหมายที่ความล้มเหลว จึง “ลอยตัวสะเปะสะปะ – ประคับประคอง เพื่อดิ่งลงไปกองใต้ท้องน้ำ” มนุษย์ที่ “ลอยตัวสะเปะสะปะ” สื่อภาพความไร้กำลัง และไร้จุดหมาย ขณะมีชีวิตก็ได้แต่ “ประคับประคอง” ไว้ไม่ให้จม แต่ก็ได้เพียงชั่วขณะเท่านั้น จึงกลายเป็นว่าประคับประคองเพื่อจะ “ดิ่งลงไปกองใต้ท้องน้ำ” การสื่อความของกวีเป็นการเตือนสติให้ตนเองตระหนักว่าทุกชีวิตที่ยังไม่พบแก่นสารเกิดมาแล้วก็ตายไป มีปลายทางที่เหมือนกันคือ “เพื่อดิ่งลงไปกองใต้ท้องน้ำ” นั่นคือไปสู่จุดจบของชีวิตด้วยความว่างเปล่าอันเป็นชะตากรรมของมนุษย์ เมื่อมีชีวิตก็เปลี่ยนเหงา เมื่อถึงจุดจบคือความตายก็ดูน่าเวทนา และก่อความเหงาเศร้าโศกด้วยเหมือนกัน ดังที่กวีเน้นให้เห็นในตอน 4 และ 5 ว่า

4

อนิจจา – เกิดมาแล้วตายไป

ณ มหรรณพไคที่วายล่อง

ลอยตัวสะเปะสะปะ – ประคับประคอง

เพื่อดิ่งลงไปกองใต้ท้องน้ำ

พริบตา – อายุก็ลู่วับ

เดี๋ยวก็วันผ่านไป – เดี่ยวก็คำ

กับสิ่งที่เรียกว่า – ชะตากรรม

พรางพร้อร่อยยามาตามวัย

พันควันเป็นรูปสณูปคร่า

เขรอะคล้าคราบเขียวของตะไคร่

เป็นรูปเทียนหรือดวง – เป็นปวงไฟ

ที่พร้อมจะเผาไหม้ดอกไม้จันทร์

อนิจจา อนิจจา อนิจจา

มวธชาติที่ก่อมา – อายุสั้น

มอดลงทีละนิด – นิดละวัน

เป็นถ่านเถ้าเขม่าควันแล้วอันตราย

พ่นอีก – เป็นรูปความว่างเปล่า

ความเหงา ความเศร้าโศก ความฟุ้งซ่าน

เอื่อยอ่อย อ้อยอิ่ง นิ่งนาน

สูญสถาน เวลา ชะตากรรม!

5

พริบตาก็อีกทศวรรษ

พุทธศักราชผลัดกันมาอย่า

จืดจ๋อ่ยร่อย ดาคำคำ

มองฟ้าคำเจียบเจียบเย็นเยียบใจ

มอดลงทีละนิด – ชีวิตเอย

ถามเลยรวดเร็วกว่า

อนิจจาเกิดมาเพื่อตายไป

เหมือนมอดไหม้บุหรี – หนอชีวิต...

พริบตา – อายุก็ลู่ว้ย

สาระใดบ้างมีหนอชีวิต?

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กวีย้ำ 2 ครั้ง ถึงความน่าเวทนาที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบอย่างตรงไปตรงมาว่า “อนิจจา – เกิดมาแล้วตายไป” และ “อนิจจา – เกิดมาเพื่อตายไป” เป็นการย้ำเตือนตนเองและผู้อ่านให้ถูกคิดถึงสถานะที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อจะได้ค้นหาสาระก่อนที่จะจบชีวิตลงอย่างน่าเสียดาย เนื่องจากชีวิตของเราตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน และช่วงเวลาชีวิตก็สั้นนัก “เหมือนมอดไหม้บุหรี – หนอชีวิต... พริบตา – อายุก็ลู่ว้ย”

บทประพันธ์จบด้วยการตั้งคำถามเชิงวาทศิลป์ในลักษณะของการถามตนเองมากกว่าถามคนอื่นว่า “สาระใดบ้างมีหนอชีวิต” คำถามนี้กระตุ้นการคิดทบทวนว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามาจนได้เข้าถึงสิ่งที่มีคุณค่าสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์บ้างหรือไม่ ทั้งเหมือนกล่าวเตือนตนให้เร่งคิดค้นหาจุดหมายที่แท้ นับว่าเป็นการจบบทประพันธ์ได้อย่างไม่อ้อมค้อมและชวนคิด กวีไม่ได้มีลีลาในการ

สั่งสอนหรือแนะนำ แต่รำพึงกับตัวเองอย่างตรงไปตรงมา ขณะที่โหม่นน้ำผู้รับให้ร่วมรู้สึก เพื่อว่าสิ่งที่เขาตระหนักนี้อาจเกิดขึ้นในความคิดของใครสักคนให้ได้ทบทวนความเป็นมาในชีวิตของตนตลอดจนได้พินิจพิเคราะห์และคิดใคร่ครวญด้วยตนเองถึงความน่าอนาถของชีวิตที่กำลังเดินไปสู่ความตาย

1.3.4 ความเป็นอนิจจังของความรัก

ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าสิ่งที่ปุถุชนหวังจะได้ครอบครองยั่งยืน มีความรักอยู่ในลำดับความสำคัญแรก ๆ โดยเฉพาะในวัยหนุ่มสาว ความสมรักจัดเป็นที่มาของความสุขอย่างยิ่ง ตรงกันข้ามความไม่สมรักก็คือความทุกข์สาหัสที่กระทบต่อจิตใจเช่นกัน ที่แท้แล้วมักไม่มีใครเฉลียวใจว่าความรักก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังที่เห็นได้ในบท “ชายคนรักของช่างเสริมสวย” [ถนนละม้ายสงเคราะห์ 04] (28 – 31) กวีเฝ้าสังเกตชายหนุ่มคนหนึ่งที่ผิดหวังในความรัก เขาหวนคืนกลับมาบริเวณถนนละม้ายสงเคราะห์เพื่อพบกับอดีตคนรัก (สาวช่างเสริมสวย) แต่ก็ต้องจากไปหลังเอ่ยคำอำลาโดยยังไม่ได้พบหน้าเธอ

ในตอนที 1 กวีบรรยายความรู้สึกเศร้าของชายผู้นี้ท่ามกลางธรรมชาติยามเช้าตรู่ที่เย็นด้วยหมอก สอดคล้องกับความอ่อนล้าถึงเลและกริ่งเกรงของเขา สื่อความให้ผู้อ่านรับรู้ถึงการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง ดังคำประพันธ์ว่า

1

เขา-

วันฟ้าเหงามาดพรายระบายทั่ว

แดดอ่อนกร้อนคราบฟ้ามีดมัว

ให้บางดาวโรยตัวร่วงสู่ดิน

ชายหนุ่มคนรักของช่างเสริมสวย

หอมหมอกเช้าผวยร่ำรายกลิ่น

เส้นผมารอยขีดปฏิทิน

เปลี่ยนเล่มมาหมดสิ้นหลายปีเดือน

กลายเป็นคนแปลกหน้า – เวลานี้

นาที่ต่อนาทีขยับเคลื่อน

ละม้ายสงเคราะห์เช้า – ผู้ก้าวเขื่อน

อึดเอื้อนถึงเล – เก้กั๊ง

2

มิกล้ากคอดเรียกแต่อย่างใด
 ความรู้สึกเกรงใจช่างไหลหลั่ง
 ครู่ที่หมอกขึ้นสดมาบดบัง
 เศษซากปรักพังของความรัก
 มิกล้าเอ๋ยแม่คำสัปดาห์
 ความรู้สึกแปลกใหม่นี้หน่วงหนัก
 ยังกงขืนนิ่งเงียบอยู่เงียบนัก
 มิกล้าทักมิกล้าเรียกมิกล้าเลย

ดั่งว่า-

เกรงกริ่งความแปลกหน้าจักเปิดเผย
 ความเคยคุ้นเปลี่ยนไปเป็นไม่เคย
 และคำเอ่ยสนิทจะผิดไป

ดั่งว่า-

วันเวลาเก่าแก่ถูกเผาไหม้
 มิเหลือเค้าโยโยงบอกใครงใด
 อันให้โยโยงถึงใครงเก่า
 ถนนสายหมอกปรกของเช้าตรู่
 เขาผู้อ่อนล้า – ใบหน้าเศร้า
 นิ่งเงียบ – หวังวาดและคาดเดา
 สักเงาที่จะเปิดประตู

ในตอนที่ 1 มนตรี ศรีขันธ์ เริ่มบทประพันธ์ด้วยการระบุนามบุรุษที่สาม “เขา” เพียงคำเดียวในวรรคระดับ ต่อด้วยคำบรรยายจากอีก 3 วรรค คำสำคัญในบทนี้คือ *เหงา* และ *มืดมัว* ที่เป็นคำแสดงบรรยากาศของ *ฟ้ายามเช้ามืด* ต่อด้วยภาพ “บางดาวโรยตัวร่วงสู่ดิน” โดยไม่ต้องระบุตรง ๆ ถึงภาวะอารมณ์โศก เหงาของเขานั้น พร้อมกันนั้นมีข้อมูลที่บอกว่ามีความต่างของปัจจุบันกับอดีตคือวรรคที่กล่าวถึงปฏิทินว่า “...เปลี่ยนเล่มมาหมดสิ้นหลายปีเดือน” และ (เขา) *กลายเป็นคนแปลกหน้า* ความไม่กล้า ความเกรงกริ่งมากกับความไม่คุ้นเคย ขณะที่ความคุ้นเคยไม่มีเหลือแล้ว

เหตุผลของความลังเลก็คือความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงไป ชายหนุ่มคิดว่าตนเองได้กลายเป็นคนแปลกหน้าของอดีตคนรักสาวช่างเสริมสวย ทั้งที่เขาหวังจะพบเธอ กวีสื่อภาพจาก

เสิร์ฟของชายหนุ่มในขณะที่เขากลับมาขึ้นอยู่หน้าบ้านของสาวช่างเสริมสวย หมอกที่ “ชื่นสด” ในยามเช้า มีข้อดีที่ “บดบังเศษซากปรักพังของความรัก” ถึงแม้ไม่มีใครเห็นเศษซากนี้แต่เขารู้ว่ามันมีอยู่ จึงได้แคยีนเงียบอยู่หน้าบ้าน ไม่กล้าแม้แต่จะกดออกเรียกเจ้าของบ้าน ทำได้เพียงยืนนิ่งอยู่ ณ ที่นั้น กวีคาดคะเนการ (ไม่) แสดงออกของชายหนุ่มว่ามีเหตุผลซ่อนอยู่ด้วยคำว่า **ดั่งว่า** นั่นคือความนิ่งและเงียบได้เกิดขึ้น ราวกับว่าเขาหวาดเกรงจะเผชิญความจริงที่สถานะความสัมพันธ์ของตนกับช่างเสริมสวยได้เปลี่ยนไปแล้ว ดังกล่าวไว้ว่า “มิกล้าเอ๋ยแม่คำสัปดาห์ใด ความรู้สึกแปลกใหม่นี้หน่วงหนัก ยังคงยืนนิ่งเงียบอยู่เงียบนัก มิกล้าทักมิกล้าเรียกมิกล้าเลย **ดั่งว่า** - เกรงกริ่งความแปลกหน้าจักเปิดเผย” ชายหนุ่มพบว่าความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในใจของตนคือ ความกลัวว่าจะต้องรับว่าตนกลายเป็นคนแปลกหน้าของสาวคนรัก หรือกล่าวได้ว่าเขากลัวที่จะต้องยอมรับความจริงในความคิดหวัง **ดั่งว่า** “เกรงกริ่งความแปลกหน้าจักเปิดเผย ความเคยคุ้นเปลี่ยนไปเป็นไม่เคย และคำเอ่ยสนิทจะผิดไป”

ในสายตาของกวีเขานี้ก็สำนึกถึงความเปลี่ยนแปลงในจิตใจของตน ดังวรรคที่ว่า “**ดั่งว่า** - วันเวลาเก่าแก่ถูกเผาไหม้ มิเหลือเค้าใจโยงบอกโครงใด อันให้ใจโยงถึงโครงเก่า” นี่คือการที่รู้สึกถึงการพังทลายของความรัก เขารู้สึกว่า “ไร้สิ้น” โครงที่ประกอบขึ้นเป็นความรู้สึกผูกพันทางใจ ความเศร้าที่ชายหนุ่มได้ประจักษ์นี้ทำให้เขาต้องยอมรับความจริงว่าความคิดถึงที่เคยมีนั้นไม่ได้มีความหมายอีกต่อไป มันจึง “...ແຫລກສິນ ไร้ชิ้นดี” ความเศร้าของเขาทวีคูณขึ้นเมื่อต้องยอมรับสิ่งที่ไม่ปรารถนา แม้ในส่วนลึกนั้นหวังจะพบว่าคนรักยังมีเชื้อใจ จึง “หวังวาดและคาดเดา สักเงาที่จะเปิดประตู” ความหวังนี้เลือนลอยเพราะอีกฝ่ายไม่ได้รับรู้ ดังเห็นได้ในตอนที่ 3 และ 4 ว่า

3

เขา-

ความเศร้าอ้อยส้อยอึ้งอ้อยอยู่

ช่างเสริมสวยยังหลับมิรับรู้

แสงตรูสีเสิร์ฟของเขานี้

เหมือนดังไรตัวตนหนอคนเศร้า

เลือนเงาระบายบาทวิถี

บ้านเก่า – ความห่างหายไปหลายปี

ถนนที่ห่างเหินไปเนิ่นนาน

คล้ายคล้ายความเก่าก่อนมิต้อนรับ

คล้ายกับการรอ – ถูกต่อต้าน

เสียงอันวังเวงของเพลงกาล
บอกความไม่ต้องการของย่านนี้

4

ลาก่อนช่างเสริมสวยสาวคนรัก

เขาทักคำเบาแล้วก้าวหนี

ความคิดถึงแหลกลิ้นไร้ชิ้นดี

ฟังที่ปรารถนาจะมาพบ

คังว่า-

วันเวลาสิ้นสุดถึงจุดจบ

ความเกรงใจไหลหลามเป็นทำนบ

ความแปลกหน้าบ่าทบคำรบซ้ำ

คังว่า-

คำลาเสียงค่อยแสนต้อยต่ำ

แดดเริ่มจัดจ้านแดดซัดสาดล่ำ

ถนนดำสายนี้ – ไร้ที่ยืน!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กวีสื่อความรู้สึกเศร้าเสียใจของชายหนุ่ม เมื่อประจักษ์ว่าเขาและเธอไม่เหลือเชื่อไข
ผูกพันใด ๆ ต่อกัน ราวกับว่านั่นคือจุดจบของความรักความคุ้นเคย จึงได้แต่เผชิญ**ความเกรงใจ**
ความแปลกหน้า ที่สกัดกั้นความปรารถนาจะสื่อสาร เหลือแต่เพียง**คำลา**ที่เธอไม่ได้ยิน คำลานั้นมา
จากความสำนึกว่าตนก็ไม่ใช่ที่ต้องการอีกต่อไป จึงได้สดับ “เสียงอันวังเวงของเพลงกาล
บอกความไม่ต้องการของย่านนี้” กวีใช้คำว่า “ย่านนี้” สื่อความหมายถึงวิถีชีวิตที่โยงกับคนรัก
เขาใช้ฉากธรรมชาติบรรยายความรู้สึกเศร้าเสียใจของชายหนุ่มว่า “ความเศร้าอ้อยส้อยอึ้งอ้อยอยู่
ช่างเสริมสวยยังหลับมิรับรู้ แสงตรูสีเศร้าของเขานี้” แม้แต่แสงแดดก็ยังเศร้าเพราะรับรู้ได้ถึง
ความรู้สึกของชายหนุ่ม ต่างจากเธอผู้เคยเป็นที่รักซึ่งยังมิได้รับรู้ความรู้สึกของเขา

กวีจบบทประพันธ์ด้วยความจริงที่ปรากฏเมื่อแสงแดดร้อนแรงขึ้นให้ได้พบว่า ณ ที่
นั้น ไม่ใช่ที่ทางที่เขาสามารถยืนอยู่ได้อีกต่อไป คังว่า “ถนนดำสายนี้ – ไร้ที่ยืน!” **ที่ยืน** เป็นคำนามที่
บอกการดำรงอยู่ของตัวตนอย่างมีศักดิ์ศรี ตัวตนของเขาไม่มีความหมายสำหรับเธออีกต่อไป

การสิ้นสุดของความสัมพันธ์ฉันคนรัก สร้างความเจ็บปวดให้เกิดแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรืออาจจะทั้งสองฝ่ายเสมอ แต่ฝ่ายที่ต้องเจ็บปวดมากกว่าคือผู้ที่ถูกปฏิเสธความรัก ความเสียใจที่เกิดจากความสูญเสียเป็นความทรงจำที่ยากจะลบเลือน ดังความรู้สึกของกวีที่ปรากฏในบท “มะลิลา : ฝนสีน้ำพิกาสามสิบห้านาที” [คนรักเก่า 04 พ.ศ. 2546] (92 – 95 , เน้น โดยผู้วิจัย) ว่า

1

เสียงฝนปลุกความเงียบให้ลุกตื่น

จนกลางคืนนั้นจึงได้ยังมี

สีน้ำพิกาสามสิบห้านาที

ความมืดที่มีมืดมืดทุกทิศทาง

ฟ้าไร้ดาว – ไม่มีแม่สักดวง

ลมหนาวหนักกราวมาห่างห่าง

เมฆแดงคั่งเพลิงไปเว้งว้าง

บอกข่าวบางอย่างจะอย่างไร

พายุเริ่มก่อตัวในทะเล

แล้วฟังเพทุบายที่ขวางหน้า

โน่นดูนั่นสิ – มะลิลา

ถอนรากลอยฟ้าเกินคว่ำทัน

บทประพันธ์ตอนที่ 1 เปิดฉากด้วยเสียงอึ้งมีของฝนในเวลาสีน้ำพิกาสามสิบห้านาที เมื่อยังมืดมืดทุกทิศและฟ้าไม่มีดาวแม่สักดวงให้เห็น สิ่งที่ตามมาคือ “ลมหนาวหนักกราวมาห่างห่าง เมฆแดงคั่งเพลิงไปเว้งว้าง บอกข่าวบางอย่างจะอย่างไร” พายุและก้อนเมฆสีแดงเพลิงนั้นเป็นสัญญาณบอกเหตุว่าจะมีเรื่องร้ายแรงเกิดขึ้น นั่นคือการก่อตัวของพายุในทะเล ที่พัดเข้าสู่ฝั่งและทำลายสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าให้พังย่อยยับในชั่วพริบตา ดังที่กวีให้ภาพต้นมะลิลาถูกพายุซัดจนถอนราก ซึ่งน่าจะเป็นภาพในจินตนาการ ว่า “...มะลิลา ถอนรากลอยฟ้าเกินคว่ำทัน” ถ้าดูการตั้งชื่อบทในกลุ่มที่เอ่ยชื่อหญิงสาวและระบุคำว่า “คนรักเก่า” เช่น “นิศยา : ดวงน้ำที่ร่วงเงาจากเถาวัลย์” (คนรักเก่า 01 พ.ศ. 2525) , “ประทุมภรณ์ : สายลมตะวันออกและขอบฟ้ามหาสมุทร” (คนรักเก่า 02 พ.ศ. 2528) เป็นต้น มะลิลา น่าจะเป็นชื่อหญิงสาวที่เคยรักกันมาก่อน เธออาจจะชื่อมะลิ แล้วลาจากเขาไป จึงให้ชื่อว่ามะลิลา แต่ชื่อมะลิลานี้บังเอิญว่าเป็นชื่อของต้นไม้ที่กวีเอ่ยถึงในบทประพันธ์ ซึ่งน่าจะเป็นความตั้งใจของกวีที่ต้องการสื่อถึงการจากลาของสาวคนรัก เมื่ออ่านตอนที่ 2 และ 3

ตีความได้ว่ามะลิลาเป็นสัญลักษณ์ของความรักอันถูกรื้อถอนให้สิ้นสภาพจนเกินยับยั้ง ดังที่ในตอน
ที่ 2 ผู้เล่ากล่าวถึงการรื้อฟื้นความทรงจำใน “จดหมายเก่า” ความเกี่ยวโยงของ “อักษรเป็นข้อความ”
กับภาพที่ยัง “ฉายอยู่ในทรวง” และความปั่นป่วนของฝนฟ้า บ่งบอกว่าวันวานไม่หวนกลับมาแล้ว

2

ทีละใบทีละใบ – จดหมายเก่า

ทีละแสงทีละเงาเป็นขึ้นขึ้น

เป็นอักษรเป็นข้อความเป็นรำพัน

เป็นภาพอันซีดจางและค้างคาง

ทีละภาพทีละภาพเป็นฉากฉาก

ทีละหลามทีละหลากเป็นช่วงช่วง

ฉากซ้ำฉากซ้อนฉายอยู่ในทรวง

ลับลวงไปแล้วอดีตกาล

ฟ้าเดือนฤดูฝนหม่นเหลือเกิน

ลมปาดเมฆฝนฝนก็แตกพลา

เดือนนี้ปีนั้น – วันวาน

จะไม่หวนมาผ่านอีกวันนี้

เธอมีความสุขดีหรือที่รัก?

ฝนยังคงตกหนักอยู่ที่นี่

และฉันยังไม่ตาย – สบายดี

พึงมีเท่าที่จะพึงเป็น!

3

ไม่ตกลงเลย – คำเอ่ยลา

ไม่ว่าเป็นจริงหรือล้อเล่น

ยังแต่ให้อึ้งเงิบให้เขียบเขิน

ให้เต็นต์นอกใจให้ตกใจ

เสียดายความหลังสืบทกปี

มาเหมือนไม่เคยมีไม่เคยใช่

และมันดูตกลงจนเกินไป

ตนเอง แม้ว่าความรักระหว่างเขาและเธอจะกลายเป็นความหลัง แต่คำรำพันของเธอในจดหมายเก่าก็นำภาพความทรงจำซ้ำซ้อนเรียงรายเข้ามาให้ใจได้สัมผัสในขณะนั้น ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นอดีตไปแล้ว

ดังคำรำพันว่า

ทีละใบทีละใบ – จดหมายเก่า
 ทีละแสงทีละเงาเป็นขั้นบันได
 เป็นอักษรเป็นข้อความเป็นรำพัน
 เป็นภาพอันซีดจางและค้างคาง
 ทีละภาพทีละภาพเป็นฉากฉาก
 ทีละหลามทีละหลากเป็นช่วงช่วง
 ฉากซ้ำฉากซ้อนฉายอยู่ในทรวง
 ลับลวงไปแล้วอดีตกาล

ในตอนที่ 2 นี้ สิ่งที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันก็คือฝนที่ตกหนัก เขากล่าวว่าที่วันนี้ “ฝนยังคงตกหนัก” แล้วเอ่ยถามทุกข์สุขว่า “เธอมีความสุขดีหรือที่รัก” ส่วนที่พูดถึงตัวเองว่า “ยังไม่ตาย – สบายดี” นั้นมีน้ำเสียงตัดพ้ออย่างน้อยใจ

การก่อตัวของพายุที่พูดถึงในตอนที่ 1 ก็คือคำเอ่ยลาของเธอ ซึ่งกวีบอกในตอนที่ 3 ว่า สร้างความเขยิบเขินและตกใจแก่เขา ดังคำกล่าว “ไม่ตกลงเลย – คำเอ่ยลา ไม่ว่าจะจริงหรือล้อเล่น” ยิ่งแต่ให้อึ้งเงิบให้เขยิบเขิน ให้เด่นตื้นอกให้ตกใจ” ความรู้สึกต่อมาคือเสียดายความรักในช่วง 16 ปี ผู้อ่านสามารถคิดเทียบเวลาออกเท่ากับเวลาแห่งความสัมพันธ์อันยาวนาน คำลาเอ่ยขึ้นเพียงอดีตเดียวแต่ทำลายความสัมพันธ์ 16 ปีให้พังทลายลงได้ คำลาคำเดียวสามารถลบล้างการมีอยู่ของความรักเหมือนกับไม่เคยมีอยู่ เขาจึงบอกเธอว่า “เสียดายความหลังสิบหกปี มาเหมือนไม่เคยมีไม่เคยใช่” ขณะที่กวีอึ้งกับคำลา เขาเห็นเธอร้องไห้ เขาคิดว่า “...มันดูตกลงจนเกินไป ที่เป็นเธอ ร้องไห้พุ่มพวยคน” เขาคิดว่าการแสดงออกของเธอที่ร้องไห้พุ่มพวยนั้นไม่มีความจริงและเป็นสิ่งไร้เหตุผล สิ่งที่เขาไม่ได้แสดงออกมาต่างหากที่เป็นของจริงนั่นคือความเจ็บปวดปั่นป่วนในใจ

คำเอ่ยลาของเธอสร้างความเจ็บปวดแก่เขามาก แต่คำรักที่มีในจดหมายเก่ากลับทำให้เขาเจ็บปวดยิ่งกว่า ดังคำพรรณนาในตอนที่ 3 ที่ซ้ำความของตอนที่ 2 แต่ขยายให้เห็นความหนักหน่วงว่า “อ่านซากอ่านซ้ำแต่คำรัก ทีละใบทีละใบทีละใบ ฟังเสียงใจสะอื้นอยู่หน่วงหนัก ทีละวรรคทีละวรรคทีละวรรค ฉันทักขก้นน้ำตาไว้” พายุในทะเลแห่งอารมณ์นั้นเองที่ปิดบังดวงตาของ

เขา แต่ก็ได้เพียงร้องไห้ในใจ กวีใช้ท่าที่เย้ยหยันว่าขนาดที่เขาเป็นผู้เสียใจยังไม่ร้องไห้ให้ใครเห็น
แล้วไยเล่าเธอจึงพุ่มพวยทั้ง ๆ ที่มีโช้วสูญเสียชีวิตอย่างเขา

1.4 การเรียนรู้ในคุณค่าความรักและความงามของชีวิต

ท่ามกลางมายาภาพ ความอ้างว้างเปลี่ยวเหงา เดียวดาย อีกด้านหนึ่งของชีวิตมนุษย์ยังมี
ความสว่างหรือความสวยงามอยู่ ความรักเป็นความงามของชีวิตที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ความรักไม่
จำเป็นต้องลงเอยที่การครอบครอง ความรักสื่อความหมายอันมีคุณค่าต่อความรู้สึกของผู้รับ
ประสบการณ์ ดังเห็นได้ในบท “ประทุมภรณ์ : สายลมตะวันตกและขอบฟ้ามหาสมุทร” [คนรัก
เก่า 02 พ.ศ. 2528] (84 – 87) ซึ่งกวีเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความประทับใจในบรรยากาศบริเวณหาด
ทรายขาว ความสวยงามของธรรมชาตินี้เป็นฉากที่ทำให้เขาย้อนระลึกถึงความทรงจำครั้งเก่า ดังคำ
ประพันธ์ว่า

1

ลมทะเลตะวันตกออกระลอกหนึ่ง

พัดมาถึงหาดขาวแต่เช้าตรู่

โยนละอองฟองคลื่นจนตื่นกรู

ฤดูลมหอมที่หวนมา

วกกลับจากขอบฟ้ามหาสมุทร

มาแผ่วเหมือนหยดอยู่เบื้องหน้า

หกโมงเช้า – แดดรำจันสายฟ้า

แดงทาบทองทา – มีนาคม

2

และหาดทรายทอดยาวนั้นขาวเนียน

รับแสงล้านแรงเทียนที่เปลี่ยนห่ม

คลื่นเข้าครั้นครางทิศทางลม

เส้นผมดำดกเธอปรกตา

มีोन้อยแหวกผมแล้วอมยิ้ม

กัศริมฝีปากประหม่าประหม่า

อยากให้การไหลเทของเวลา

ทรายนาฬิกาทรายหยุดไหลเท

แว่นกลมเธอใส่เห็นนัยน์ตา
 เสหลบการจ้องหน้าไปเดินเตร่
 แล้วแควแรกสาดตัด – ลมพัดเพ
 ก็ยิ่งเพิ่มเสน่ห์ให้แก่เธอ
 ให้คงคิดถึง-
 หกโมงเช้าหนึ่งนั้นเสมอ
 ทุกครั้งตาเหลือบจบไปสบเจอ
 เราต่างเกี้ยวต่างเงินต่างขวยอายุ
 ฟองคลื่นซบหาดหกโมงเช้า
 แผลวเบาในนามความงามง่าย
 ลมหวนพัดโผย – พลัน โขยชาย
 ผู้พายทรายฟุ้งเต็มคุ้งตา!
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

กวีย้อนระลึกถึงช่วงเวลาท่ามกลางลมทะเลตะวันออก ณ หาดทรายขาว ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความประทับใจเมื่อแรกพบหญิงคนรัก เธอมากับ “ฤดูลมหอม...” ในเวลาหกโมงเช้าวันหนึ่งของเดือนมีนาคม จากความงดงามของธรรมชาติที่ “...หาดทรายทอดยาวนั้นขาวเนียนรับแสงสีแรงเทียนที่เปลี่ยนห่ม” เป็นฉากที่ทำให้เขาได้หวนคิดถึงประสบการณ์เก่า โดยเชื่อมโยงไปถึงความงามและคุณค่าของเธอซึ่งเป็นหญิงคนรักของตน

ความงามของเธอที่เขาประทับใจเมื่อแรกพบอยู่ที่ “เส้นผมดำคอกเธอปรกตา มีน้อยแหวกผมแล้วอมยิ้ม ถักริมฝีปากประหม่าประหม่า” อากัปกริยาของหญิงสาวที่แสดงอาการเงินอายเมื่อสบตากัน เป็นเสน่ห์ที่สร้างความประทับใจแก่เขา แต่อาการเงินอายก็ไม่ได้เกิดกับฝ่ายหญิงเพียงฝ่ายเดียว เพราะตัวเขาก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน ดังว่า “ทุกครั้งตาเหลือบจบไปสบเจอ เราต่างเกี้ยวต่างเงินต่างขวยอายุ”

ความรักในวัยแรกเริ่มนั้นเป็นความรักที่บริสุทธิ์ไม่มีจริตมารยาเสแสร้ง ดังที่กวีกล่าวไว้ว่า “แผลวเบาในนามความงามง่าย” ความรู้สึกประทับใจเมื่อแรกเห็นนี้เป็นที่มาของความผูกพันทางอารมณ์ จนก่อเกิดเป็นความรักในที่สุด

ในการย้อนระลึกนั้นกวีรำพึงเหมือนได้พบเธอคนที่มีใจผูกพันอีกครั้งหนึ่ง แต่เขาเปลี่ยนไปแล้วจาก “ผู้ชายคนนั้นในวันเก่า” จึงกล่าวว่า “นี่แหละ – ผู้ชายคนนั้นในวันนี้ คนที่อาจมิใช่คนคนเก่า” ดังที่ปรากฏในตอนต่อมามีว่า

3

นี่แหละ – ผู้ชายคนนั้นในวันเก่า
 ผู้ผ่านเข้าหลอมแห่งการแสวงหา
 ฉันว่ายนํ้าคลื่นโยนสู่โผ้นฟ้า
 แล้วว่ายนํ้ากลับมาอีกคราครั้ง
 เหนื่อย และอ่อนล้าแรงราโรย
 คลื่น โภยตกตื่นมาคืนฝั่ง
 เปรียงในดวงตา – ประการัง
 กำลังสับสนอยู่ปนเป
 ผ่านพบทั้งความงามทั้งความเศร้า
 ต้มลวกทั้งความเหงาความว้าเหว
 ฟองคลื่นซึ่มฝั่งประดังประเด
 ลมทะเลเพกกลับมาเบาเบา
 นี่แหละ – ผู้ชายคนนั้นในวันนี้
 คนที่อาจมิใช่คนคนเก่า
 ตกใจไหม? เมื่อจ้องตาเห็นฟ้าเงา
 ซากเปรียงเนาเทาเข้มอยู่เต็มตา!

4

หวนกลับจากขอบฟ้ามหาสมุทร
 มาแล้วแล้วหยุดอยู่เบื้องหน้า
 นาฬิกาทรายไหลเทกาลเวลา
 เรื่อยเรื่อยซ้าซ้า – มีนาคม
 ลมหวนนิ่งสงบจนสนิท
 ฉันฝังชีวิตให้ทรายห่ม
 เพื่อการคิดถึงกาลอันนานนม
 ของลมตะวันตก – ระลอกนั้น!

11 ตุลาคม 2546

(เน้น โดยผู้วิจัย)

“ผู้ชายคนนั้นในวันเก่า” ได้เปลี่ยนไปแล้ว เมื่อผ่าน “เข้าหลอมแห่งการแสวงหา” เข้าหลอมนี้คือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตให้ก้าวแกร่ง หากไม่มุ่งแสวงหาความหมายและคุณค่าของชีวิตก็ไม่ได้เข้าสู่เข้าหลอมนี้ เข้าหลอมแห่งการแสวงหาไม่สามารถให้คำตอบสำเร็จรูป มันอาจจะยังทำให้เขาเหงา เศร้า ว่าเหว่ เหนื่อยล้าอ่อนแรง ดวงตาเต็มไปด้วย “เพริช” แห่งประสบการณ์ด้านลบ แม้ว่าผู้แสวงหาจะไม่พบความสำเร็จ แต่เขาก็ได้ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่สร้างพลังผ่านความเหงา ความว่าเหว่ ทำให้ตัวเขาเปลี่ยนไปและไม่ใช่อายุที่เงินอายุเมื่อสบตาผู้หญิง ความรักที่ไม่ต้องการการครอบครองยังมีกลิ่นอายแห่งความบริสุทธิ์แจ่มใสให้สัมผัสได้ เป็นความประทับใจที่ยังคงบันทึกไว้ในความทรงจำ ดังที่กวีกล่าวไว้ในตอนท้ายบทประพันธ์ว่า “ฉันฝังชีวิตให้ทรายห่ม เพื่อการคิดถึงกาลอันนานนม ของลมตะวันตก – ระลอกนั้น!” แม้จะโดดเดี่ยว เหงา เศร้า แต่รักครั้งนั้นก็มีความงามให้ระลึกถึง

การสื่อให้เห็นถึงคุณค่าของความรักและการตระหนักถึงคุณค่าของผู้เป็นที่รักยังปรากฏในบท “นิคยา : ดวงน้ำที่ร่วงเงาจากเถาวัลย์” [คนรักเก่า 01 พ.ศ. 2525] (80 – 83) อันสื่อถึงความประทับใจในความรักของวัยแรกเริ่ม ที่ยังคงไร้เล่ห์เหลี่ยมไร้มารยาเสแสร้งในการแสดงออกทางความรู้สึก แม้ว่าวันเวลาจะผ่านไปร่วมสองทศวรรษ แต่คุณค่าของความรักในครั้งนั้นก็ยังคงอยู่ในความทรงจำของกวี ดังเห็นได้ในบทประพันธ์ ว่า

1

โอ – 2525

ดวงตาเปี่ยมฝันของวันเก่า

กินพรายสายฝน – ฟ้าหม่นเทา

หยาดค้างหยดเงากับเถาวัลย์

ที่พาดช้อยอยู่ระยางระโยงระเบียง

ไหวเหวี่ยงย่านสายกันไล่หล่น

ปลิดเม็ดน้ำเต็มดวงลงร่วงพลัน

บ้านไม้สองชั้น – ชานเมือง

เป็นความเจิบที่เจิบยิ่งกว่าเจิบ

และเย็นเยิบแสนเยิบไปทุกเบื้อง

ตาแอบลศด้าลอบชำเลื่อง

แสงเรืองฉายช่วงอีกดวงตา

2

เรายังเด็กเกินไป – สมัยนั้น
 ยืมให้กันทายทักพริกหน้า
 แล้วก็ปล่อยคืนวันกาลเวลา
 คีบเคลื่อนไปซ้ำซ้ำต่อหน้าเรา
 ในความทรงจำมีความหลัง
 และยังคงงามด้วยความเก่า
 เหมือนเมื่อน้ำร่วงร่วงเสียงบางเบา
 แตะแผ่วแสงเงาจากเสาไฟ
 เลื่อนรางทว่าซัดในรูสึก
 เป็นความสุขลึกลึกลับสัมผัสได้
 เธอในขณะนั้น – วันวัย
 เบิกบานแหละ ไร่เคียงสานัก
 เช่นนั้น – เด็กหนุ่มปีสองห้า
 เร็งร่าแม่โลกฝนตกหนัก
 อาจความงดงามคือความรัก
 ที่ฉันตักเต็มดวงโดยดวงตา
 นำเศร้าที่เราเด็กเกินไป
 แต่มันน่าตกใจยิ่งไปกว่า
 เมื่อพบความทรงจำยังค้างคา
 จนเวลาล่วงลุปัจจุบัน
 คือความ ไร่เคียงสาของอายุ
 คืบฟ้าดูแปลบปลาบ – เรากลับฝัน
 ที่ดวงน้ำร่วงเงาจากเถาวัลย์
 ผ่านฝันแล้วก็ทศวรรษ!
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ความงดงามของความรักยังคงอยู่ในความทรงจำ แม้ว่านับถึงวันเวลาประพันซ์มันจะ
 ผ่านมานานถึง 21 ปีแล้ว แต่เขาก็ยังสัมผัสได้ถึงความสุขอันลึกซึ้ง ดังกล่าวว่า “ในความทรงจำมี
 ความหลัง และยังคงงามด้วยความเก่า...เลื่อนรางทว่าซัดในรูสึก เป็นความสุขลึกลึกลับสัมผัสได้”

ความรู้สึกผูกพันทางใจที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นแม้ไม่ได้ลงเอยด้วยการครองคู่ แต่มันก็สร้างความสุขแก่เขาทุกครั้งที่เราคิดถึง ความเป็นเธอที่เขาประทับใจคือ ความไร้เดียงสาของวันวัยในขณะนั้น “เธอในขณะนั้น – วันวัย เบิกบานและไร้เดียงสานัก” ความสดใสไร้จริตมารยาของเธอคือสิ่งที่ยังคงปรากฏในความทรงจำของเขา ส่วนเขาก็เป็นเด็กหนุ่ม “เริงร่า” ผู้ไม่หวั่นไหวต่อ “ฝนตกหนัก” เมื่อนึกย้อนกลับเขารู้สึกว่า “น่าเศร้าที่เราเด็กเกินไป” แต่ที่น่าตกใจยิ่งกว่านั้นก็คือความไร้เดียงสาผ่านไปแล้ว เรายังฝันอยู่

ความรักในเวลาไร้วุฒิภาวะลงเอยด้วยการจาก แต่ที่น่าตกใจก็เป็นเพราะเมื่อเติบโตขึ้น ความฝันก็ยังอยู่ สิ่งที่เปลี่ยนไปกลับเป็นเส้นทางชีวิตที่ไม่สามารถบรรจบกัน ดังว่า “น่าเศร้าที่แพรงเลี้ยวเราต่างกัน” อันหมายถึงการเลือกเส้นทางด้วยความคิดที่ต่างกัน นี่คือจุดจบของความรักของคนทั้งสอง

ในตอนที 3 เขารู้สึกว่า “น่าตกใจที่ยังคิดถึงเธอ” น่าตกใจเพราะไม่คิดว่าจะมีความทรงจำฝังแน่นเช่นนี้ ดวงตาของเธอยังสวยเพราะความช่างฝัน

3

น่าตกใจที่ยังคิดถึงเธอ

แหละเออคืนนี้โลกฝนตกจัด

เสียงวอมแตกแวมยังแจ่มชัด

ของเม็คน้ำร่วงพลัดจากเกาวัลย์

ดวงตาคู่สวยคู่ตัวเอง

เรื่องเปล่งสุกปลั่งด้วยช่างฝัน

น่าเศร้าที่ว่าในตานั้น

ไม่มีฉันไม่มีใครอยู่ในตา

ในความทรงจำมีความหลัง

และความเก่าก็ยังไร้เดียงสา

ความงดงามของเธอเสมอมา

คงตรึงตราแก่นันนิรันดร์ไป

พอเธอซ่อนสายตาขึ้นมาพบ

ฟ้าก็ลั่นเสียงกลบ – จำได้ไหม?

ในความตื่นตระหนกเธอตกใจ

นั่นแหละไร้จริตสักนิดเดียว

จากปีสี่หกถึงสองห้า
 สองทศวรรษผ่านมาเหมือนประเดี๋ยว
 เราเติบโตและต่างมีทางเที่ยว
 นำเสรีที่แพร่กระจายเราต่างกัน
 บางครั้ง – ความทรงจำก็ช่างเสรี
 เมื่อเมื่อน้ำร่วงเงาแต่ในฝัน
 เราปล่อยวันหมุนลื้อวันต่อวัน
 คิดถึงฉันบ้างไหม? ฉันไม่รู้.

4 ตุลาคม 2546

(เน้น โดยผู้วิจัย)

กวีเน้นย้ำถึงภาพความประทับใจที่ได้รับจากประสบการณ์วัยรุ่น แม้ว่าวันนี้เขาและเธอได้พรากจากกัน แต่คุณค่าทางความรู้สึกที่เขามีให้เธอก็ยังคงคงดงามเหมือนเมื่อครั้งแรกที่ได้เจอกัน กวีเน้นความรู้ดีของหญิงคนรัก เนื่องจากสิ่งนี้จะไม่ปรากฏในวัยอื่น แต่จะมีในวัยแรกสุดอันเป็นเสน่ห์ที่สร้างความประทับใจไม่รู้ลืมแก่เขา คุณค่าของความรักที่กวีได้เรียนรู้คือความรักที่แท้จริงนั้นไม่ต้องลงเอยที่การครอบครอง แต่คือความสุขที่เกิดจากการได้เรียนรู้ในความรู้สึกรัก แม้ว่าบางครั้งมันจะมีความเศร้าและความเจ็บปวดปรากฏอยู่ แต่เขาก็ได้เรียนรู้ว่าประสบการณ์นั้นได้สร้างพลังให้เขาเรียนรู้ ต่อสู้ และแสวงหาความสุขที่แท้จริงต่อไป การสื่อสารของกวีคือให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าเขาสัมผัสความสุขด้วยความอาลัยในอดีตอันล่วงผ่าน แต่ก็ยังหวังว่าเธอจะระลึกถึงเขาบ้างอย่างที่เขาคือ

ความรักคือความตระหนักในคุณค่าของผู้เป็นที่รัก ซึ่งต่างจากความหลงที่เกิดขึ้นแบบฉับพลัน โดยอารมณ์และความรู้สึกจะเป็นฝ่ายนำและเข้าครอบงำจิตใจจนก่อเกิดเป็นกิเลส อันมีลักษณะแปรปรวน ดังที่เห็นได้ในบท “การตรวจภายในของข้าพเจ้า” (38 – 40) ที่เกิดจากแรงกระตุ้นของอายตนะจนเกิดการสร้างมโนภาพและนำไปสู่ความต้องการเสพสมโดยไม่ได้มีพื้นฐานมาจากความรัก ความรักที่แท้จริงนั้นสร้างความหมายและคุณค่าทางความรู้สึกของผู้รับประสบการณ์ สร้างความยินดีและความสุขให้เกิดขึ้นทุกครั้งทีนึกถึงความทรงจำครั้งเก่า

ในบท “ชุดิมา : อาณาจักรแห่งความหวาดกลัวของคัคเค้” [คนรักเก่า 03 พ.ศ. 2540] (88 – 91) กวีเปรียบตัวเองเหมือนกับคัคเค้ที่กำลังจะเจริญเติบโตเป็นผีเสื้อ และพร้อมที่จะมีชีวิตสู่การเรียนรู้ตามธรรมชาติ ว่า

1

จนเติบโตเต็มที่เป็นผีเสื้อ
 งามอะเคือเต็มทีด้วยสีอัน
 กลางดงดิบลึกของพฤษภันธุ์
 ปิดฟ้าปิดสวรรค์ด้วยม่านใบ
 เพียงลำแดดบางลำแสงดำมา
 มีดปากก็พอยังสว่างไสว
 ความเจียบอันรکشฎสังัดไพร
 เป็นความเจียบยิ่งใหญ่เสมอมา
 พอปริเปลือกหักจากดักแด้
 ก็เป็นปีกงามแท้ขึ้นแผ่หลา
 ในโลกแสนว่าหวู่ห้วงเวลา
 มีความงามยิ่งกว่าความงามใด
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

ในตอนที่ 1 กวีพรรณนาถึงดักแด้ที่เติบโตเต็มทีจนกลายเป็นผีเสื้อ ซึ่งมีปีกสวยงามด้วยสีอัน ดังกล่าวว่า “พอปริเปลือกหักจากดักแด้ ก็เป็นปีกงามแท้ขึ้นแผ่หลา” ปีกผีเสื้อเน้นเป็นพิเศษว่ามีความงามแท้และงาม “ยิ่งกว่าความงามใด” น่าสนใจว่าปีกมีความงามและความสำคัญสำหรับผีเสื้ออย่างไร เราอาจจะตีความได้ว่าเมื่อบรรลุนิติภาวะหนึ่งดักแด้แปรสภาพเป็นผีเสื้อ ปีกเป็นสิ่งนำพาให้มันโบยบินไปเพื่อพบดอกไม้ โดยนัยนี้ดอกไม้ก็เป็นสัญลักษณ์ของเป้าหมายของผีเสื้อ ซึ่งเป็นผู้แสวงหา แม้ว่าผีเสื้อจะกำเนิดขึ้นท่ามกลางป่าดงที่มีมืดมิดและเจียบสังัด แต่ความงามของมันก็ทำให้ป่ามืดกลายเป็นสว่างไสวขึ้นได้

ต่อมาในตอนที 2 กวีย้อนระลึกถึงช่วงที่กำลังแสวงหาเพื่อให้แน่ใจว่าโลกยังคงมีความงดงามให้เราประสบ นั่นคือช่วงที่เขามีชุดิมา “เป็นมิตรผู้ซิดใจกลั” และเป็นผู้ที่ได้ย้าว่า “ยังคงมีด้านดีของชีวิต” ในตอนนี้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความสวยงามที่ยืนยันความเชื่อว่ายังมีสิ่งดีงามอยู่ในโลก ดังกล่าวว่า

2

ช่วงระยะสั้นสั้นของชีวิต
 มีเธอเป็นมิตรผู้ซัดไถ่
 ย้ำให้เชื่อว่าโลกมีดอกไม้
 และงดงามต่างไปทุกสายพันธุ์
 ยังคงมีด้านดีของชีวิต
 ให้ออกถูกลองผิดกันอยู่นั้น
 โดยเธอหยิบยื่นการยื่นยื่น
 ด้วยอ้อมอันอบอุ่นละมุนเนื้อ
 ฉันมาจากมุมมืดของร้านเหล้า
 ฝันถึงเงาปีกผีเสื้อ
 ควันนุหรือกว้างคลุมลอยคลุมเครือ
 หายใจเพื่อความหวังบางประการ
 ฉันมาจากกองลึงใส่หนังสือ
 สองมือคว่ำเล่มแล้วเล่มอ่าน
 เครื่องเสียงเล่นเพลงเศร้าอยู่ยาวนาน
 กับการซอกซี้ตามลำพัง
 เคยไหม?ที่น้ำตาไร้เหตุผล
 จู่จู่ก็เอ่อท่วมแล้วล้นหลัง
 ฉันกอดเธอแนบนิ่งอย่างจริงจัง
 จนกระทั่งสะอื้นกับอกเธอ
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ในบทพรรณนาความสัมพันธ์ฉันหนุ่มสาวกวีใช้องค์ประกอบความมืดกับสว่าง ความ
 อ่างว่างเหงาหงอยกับความอบอุ่นด้วยอ้อมกอดของความรักที่บรรเทาความไม่มั่นใจได้ เน้น
 ความสัมพันธ์ทางใจระหว่างมิตรผู้ร่วมแสวงหา

ไม่แปลกที่เราพบการเน้นอารมณ์เหงา เศร้า ดังที่เราได้เห็นมาแล้วว่ามนตรี ศรีรงค์
 เน้นอารมณ์นี้มากเป็นพิเศษในบทที่วิเคราะห์มาแล้ว แม้ว่า“ช่วงระยะสั้นสั้นของชีวิต” ที่เขาได้พบ
 กับเธอ (หญิงคนรัก) เขาเต็มไปด้วยความเศร้าที่ไร้เหตุผล ความไม่มั่นใจในความดีงามของโลก
 แต่เธอ “ย้ำให้เชื่อว่าโลกมีดอกไม้” และเธอยื่นยื่นว่า โลกมีด้านดีของชีวิตให้ออกถูกลองผิด

หมายความว่าแม้แต่ด้านดีที่จะพบได้ก็ยังมีแง่มุมที่เราไม่เจินจัด ในขณะที่นั้นเขาฝันถึงความงามของการแสวงหา จึงไฟที่จะมี “เงาปีกสีของผีเสื้อ” และหวังจะดำรงชีวิตไว้เพื่อได้พบความงามที่มุ่งประสงค์นั้น *เงาปีกสีของผีเสื้อ* สื่อแทนความสวยงามของการเสาะแสวงคุณค่า แต่เหตุใดมันจึงเป็น “เงา” เงาเป็นสัญลักษณ์ของความไม่ชัดเจน และเป็นตัวตนที่ยังไม่เป็นจริง การมีปีก (ในสภาพ) ผีเสื้อที่เต็มวัยจึงเป็นสิ่งที่เขาฝันว่าจะได้มี

น่าสนใจว่าสิ่งใดที่ทำให้เกิดความรู้สึกขาดความมั่นใจ นั่นอาจเป็นเพราะโลกเป็นสถานที่ที่น่าสับสนอย่างยากจะแยกแยะความหมายได้โดยง่าย หากยังตกอยู่ในสภาพ “ดักแด้” อย่างกระอักกระอ่วนความซับซ้อนสับสนนี้นำไปสู่ความรู้สึกหงาเศร้าภายในจิตใจอย่างไม่รู้ต้นสายปลายเหตุ ได้แต่ลงว่า “เคยไหม? ที่น้ำตาไร้เหตุผล จู๋จู๋ก็เอ่อตันแล้วสิ้นหลัง” นี่ก็คือความไม่รู้ถึงสาเหตุของความเศร้าที่ท่วมท้นขึ้นมา จนเกิดความกลัวและตกอยู่ในความไม่เชื่อมั่น ถึงกระนั้นก็ยังมีความหวังว่าจะได้พบกับด้านดีของชีวิตที่เชื่อว่ามีอยู่จริง ดังตอนที่ 3 และ 4 ว่า

3

ไม่เคยใช่ไหม?

น้ำตาไร้เหตุผลที่สิ้นเอ่อ

ฉันชบอกรงแล้วพำเพื่อ

ก่อนลอยเหม่อเฝิบงำหวังคำนึง

ภาวะกระอ่วนกระอักของดักแด้

กว่าเป็นปีกงามแท้ขึ้นแผ่ผิง

ใยที่มองไม่ชัดนั้นมัดตึง

เป็นเปลือกอึ้งหนักอึดห่อหุ้มตน

มีแต่ความกระเสือกกระสนทุนทุราย

พุ่มพ่ายอยู่ในความไหม้หม่น

มีแต่ความเคลือบที่อับจน

ทางหนที่กระดิกกระเดี้ยตัว

คงเป็นความไร้สาระจริงจัง

และยังไร้สาระจนถ้วนทั่ว

เมื่อในอาณาจักรความหวาดกลัว

ฉันมองหาเงาหัวของตัวเอง!

4

โลกของฉันหนาวซี้ดและมีดดำ

มะงุมมะงาหราค้ำอยู่คร่ำเคร่ง

ขณะเสียดความหวังอันวังเวง

ยังแค้นเปล่งเจิบเจิบในส่วนลึก

ช่วงระยะที่เหลือของชีวิต

เธอยังคงเป็นมิตรในรู้ลึก

ฉันเป็นดักแด้ลงในพงพอกษ์

รอเปลือกสีหมึกจะปริร้าว

เพียงลำแดดแทงดำบางลำมา

มีดปากรีมีไม้คงหายหนาว

ปีกผีเสื้อหนึ่งคงชิงพราว

โศกหาบินผ่านสู่ด้านดี!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ปัญหาที่ก่อความทุกข์ทรมานถึงขั้น “กระเสือกกระสน” ก็คือความคับข้องใจที่ยังไม่สามารถพาตนไปสู่ความรู้ความเข้าใจจนเป็นอิสระอย่างแท้จริง เหมือนดังชีวิตของดักแด้ที่มีเปลือกห่อหุ้มตัวเองอยู่ และดักแด้ที่อยู่ท่ามกลางป่ามืดก็เปรียบเหมือนกับชีวิตที่ยังจัดการแยกแยะสิ่งใดไม่ได้ สิ่งที่เราเห็นมีเพียงความมืดมิดเท่านั้น ดังที่วิกิกล่าวไว้ว่า “โลกของฉันหนาวซี้ดและมีดดำ”

การตกอยู่ในอำนาจของความไม่เชื่อมั่นส่งผลให้บุคคลเป็นทุกข์และหวาดกลัว นี่คือเหตุผลที่เราต้องมีมิตรร่วมรู้ลึกและร่วมคิด เพียงให้มีความเชื่อมั่นแม้ยังไม่พบทางออก คงไม่มีอะไรน่าหวาดกลัวเท่ากับภาวะที่เราไม่สามารถจัดการชีวิตให้ค้นพบความจริงได้ด้วยตนเอง

สิ่งที่น่าทึ่งก็คือกวีสามารถใช้ “กลอนรัก” สื่อเนื้อหาที่เน้นภาพความเหงา เศร้า เดียวดายของปัจเจกผสมผสานกับความอ่อนไหว ความรัก และความผูกพันในกันบึ้งของจิตใจ ความรักส่วนตัวจึงผสมผสานกับประเด็นเนื้อหาทางปรัชญาได้อย่างงดงาม

2. การต่อสู้

การต่อสู้เป็นแนวคิดสำคัญอีกส่วนหนึ่งในกลุ่มแนวคิดเชิงปรัชญาและสังคมเกี่ยวกับโลกและชีวิต จำแนกในงานวิจัยนี้เป็น 3 ประเด็น คือ การต่อสู้ด้วยศรัทธา การต่อสู้กับค้นหาตัวตน และการต่อสู้กับตัวตนในการทำงาน

2.1 การต่อสู้ด้วยศรัทธา

ถึงแม้ทุกชีวิตย่อมไปถึงจุดแตกดับสักวันหนึ่ง ในแง่มุมการต่อสู้ มนตรีได้สื่อให้เห็นถึงคุณค่าของการต่อสู้ในการทำงานโดยไม่หวั่นต่อความเหน็ดเหนื่อยและความยากลำบากอย่างไม่มีวันหยุดพัก トラバจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ในบท “เรือกลางทะเล” (106 – 109) เมื่ออ่านจนจบบทเราพบว่า “ลูกผู้ชาย” ที่เอ่ยไว้ในตอนที่ 3 คือชายชาวประมงหาปลาจากมหาสมุทร บทประพันธ์ตอนที่ 1 แสดงภาพความตัดกันของเรื่อน้อยกับห้วงสมุทร เรือไม่หวั่นคลื่นลม แล่นฝ่าไปได้ด้วยสองมือคนที่ “จ้วงพาย” การจ้วงพายนี้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับเลือดเนื้อ เหงื่อ และเสียง “ฮีบ” เมื่อออกแรง ซึ่งกวีเน้นด้วยคำขยาย 3 คำคือ “ยาว แกร่งและกร้าว” นี่คือการออกแรง “เพื่อนำเรือ ตัดคลื่นไปสู่เส้นขอบฟ้า” ผู้อ่านได้รับคำบอกเล่าว่าเป็นการออกแรงของ “มนุษย์ - ผู้มั่นในความเชื่อ” ดังเห็นได้ในบทประพันธ์ว่า

1

ลิปลิป โนนแน่นะเส้นขอบฟ้า

เรื่อลำน้อยบ่าหน้าแล่นฝ่าคลื่น

คลื่นครามยามลมได้โครมครืน

ก็แตกดอกออกคื่นเหนือผืนน้ำ

ปรากฏเป็นดวงเง็จราวเพชรระยับ

หายวับ – แล้วแตกเง็จเป็นเม็ดจ้ำ

เรื่อลำน้อยน้อยยังลอยลำ

รอคำรำลุมจะพรมเรือ

เกรียมแดดเกรียมฟ้ากลางมหาสมุทร

มนุษย์ – ผู้มั่นในความเชื่อ

ควาเค็มนั้นยังคงกรังเกลือ

เลือดเนื้อเหงื่อหลังก็กรังควา

สองมือจ้วงพายวายแหวก

คลื่นแหลกแตกฟองฟองขาว
 เสียงฮีบแต่ละฮีบนั้นฮีบยาว
 แกร่งและกร้าวทุกคำเพื่อนำเรือ
 คัดคลื่นไปสู่เส้นขอบฟ้า
 ดวงตาสีเข้มยังสุกเรือ
 แขนที่จับพายำคือกลมเนื้อ
 งามเงื่อแล้วจ้วงให้ล่องไป
 พิสูจน์เส้นขอบฟ้าเบื้องหน้าโน้น
 คลื่นจะโยนเรือบิ่งไปถึงไหน
 การจ้วงแต่ละจ้วงบอกความไกล
 เว้งว้างว่างไร้และไม่มี
 เห็นแต่ภาพซากง้ำซึ่งจำเจ
 ทะเลเหมือนกับอยู่กับที่
 ผ่านคืนผ่านวันเพื่อผ่านปี
 โลกทะเลที่มีเพียงสี่เดียว!
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ท่ามกลางความว่างเปล่าและเปลี่ยวเหงาในท้องทะเลที่มีเพียงเรือลำน้อย ๆ ล่องลอย
 อย่างโดดเดี่ยว ผู้พายก็ไม่เคยท้อ ฝ่าคลื่นทะเลด้วยแรงกาย เรือเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตและการมุ่ง
 เดินทางสู่จุดหมาย กวีทำให้การหาปลาที่มีความหมาย 2 ระดับ ระดับลึกคือการเดินทางสู่ความหวังใน
 อุดมคติ ไปด้วยพลังกำลังสู่ “เส้นขอบฟ้า” เพื่อ “พิสูจน์” ความจริงที่ยังไม่ประจักษ์ ไม่หวั่นว่ากำลัง
 อยู่ท่ามกลาง “ความไกล เว้งว้างว่างไร้และไม่มี” กวีทิ้งไว้ให้ตีความว่าผู้อยู่ในทะเลอันเว้งว้างนั้น
 ว่างไร้อะไร และไม่มีอะไร แน่แน่นอนว่าผู้จ้วงพายด้วยสองมือนั้นยังอยู่ไกลจากฝั่งปากของทะเลอัน
 เป็นเป้าหมายของผู้เดินทาง ที่พบว่ามองไม่เห็นฝั่งแม้แต่น้อย เห็นเพียงเส้นขอบฟ้าที่อยู่ไกลออกไป
 สิ่งที่เราเห็นคือภาพซากง้ำจำเจ ทะเลก็เหมือนอยู่กับที่ มีแต่คนที่เคลื่อน “ผ่านคืนผ่านวันเพื่อผ่านปี”
 นั่นคือความเคลื่อนที่เพื่อจะให้ผ่านเวลาไปได้โดยไม่หมดเรี่ยวแรงเสียก่อน การต่อสู้ของผู้เดินทาง
 ที่พยายามจ้วงพายเรือลำน้อยอย่างไม่ท้อเพื่อที่จะ “พิสูจน์เส้นขอบฟ้า” นั่นคือความจริงของอุดม
 คติที่ยึดมั่นไว้ชั่วชีวิตว่าจะต้องแสวงหาคำตอบที่เส้นขอบฟ้าให้ได้ แม้ว่าจะต้อง “เกรียมแดดเกรียม
 ฟ้ากลางมหาสมุทร” จนความเค็มของเหงื่อหลังไหลกระทบกับความเค็มของน้ำทะเล แต่ด้วยความ
 เป็น “ผู้มั่นในความเชื่อ” ก็ยังคงใช้กำลังแรงกายพายเรือฝ่าคลื่น ไปด้วยใจมุ่งมั่น

ในตอนที 2 กวีก็ยงเน้นความเดีวคายในฉากถนนสายเปลี่ยว “ปา” เป็นคำเรียกคนผู้
ยืนหยัดในตอนที 1 นั้น ความหมายตามคำคือ พ่อ เป็นคำเรียกชายผู้สูงอายุในภาษามลายู เราพบว่า
ความเคลื่อนทีไปตามลำพังในตอนที 1 คือการทำงานของแก

2

ปาจิบกาเฟรสแก่จัด

มองตัดพรายแดดทีแผดเกรียว

กลืนแสงเกรอะกรังทั่วทางเที่ยว

ถนนสายเปลี่ยวยงเดีวคาย

ควันบุหรือวลอบก่อนลบเลือน

ลอยตัวเคลื่อนบางบางจนจางสาย

ปาจิบกาเฟจิบสุดท้าย

แล้วเคลื่อนกายกำยำไปทำงาน

3

คือวันคืนคืบเคลื่อนเป็นเดือนปี

จักรราศีหมุนเวียนมาเปลี่ยนผ่าน

ฤดูหนึ่งเปลี่ยนไปสู่อีกฤดูกาล

เวียงน่านน้ำเขียวอันเดีวคาย

มิเห็นฝงก็หวังสักฝงฟาก

แรงกรากคลื่นเกรียวนั้นเขียวหลาย

ยังคึดท่ายพายอยู่ – ลูกผู้ชาย

ท่ามกลางอันตรายสารพัน

เรื่อน้อยลอยดำไปตามพาย

เหวี่ยงवादผาดผายมิได้ห้วน

อาจปลากระโดงขาว – เงามัน

อวดพรรณรูปงามว้ายตามมา

เป็นเรือเล็กพายจ้วงกลางห้วงสมุทร

มนุษย์ – ผู้มุ่งมาดปรารถนา

จากวัยหนึ่งสู่วัยทีไล่มา

พากทำสักฝั่งก็ยังไม่

ลมแรงคลื่น โยนจนโชนตัว

ฟ้ามัวฝนสาดมิหวนไหว

สองแขนเกร็งกล้ำเนื้อนำเรือไป

มหาสมุทรกว้างใหญ่อันไกลลิบ

ซากซ้ำจำเจ – ทะเลคลื่น

คำคืนคืนดาวพราวลิบ

ไร้ปาฏิหาริย์ใดใดทั้งไรทิพย์

มีแต่สับนิ้วล้าที่กำพาย

ค่อยอ่อนแรงลงไปทีละน้อย

ไกลนเรือค่อยสูงขึ้นเป็นผืนสาย

เรือเล็กลำโดดเดี่ยวผู้เดียวดาย

ลูกผู้ชายหนึ่งคน – กิษรา!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ในตอนที 3 กวีสื่อให้เห็นว่า “ปา” หวนมาสู่ “เวียงน่านน้ำเขียวอันเดียวดาย” งานที่ “ปา” ทำนั้นเป็นงานหนักที่ไม่มีความผิดแผกด้วยฤดูกาล เรือของแกดูเณิน ๆ ก็เป็นเรือหาปลา แต่ปลากระโดงเขาก็ยังว่ายตามเรือลำนั้น ด้วยใจสู้ “ปา” ไม่เคยท้อ แม้ไม่เห็นฝั่งก็ยังหวัง นี่คือหลักฐานที่แสดงว่าเขาเป็น “มนุษย์ผู้มุ่งมาดปรารถนา” แม้ว่าร่างกายจะ “ค่อยอ่อนแรงลงไปทีละน้อย” “ปา” ก็ยังคงออกแรงพายนำเรือไปด้วยนิ้วสับนิ้วโดยไม่มี “ปาฏิหาริย์ใดใด” เวลาล่วงมาเกือบศตวรรษ ความอ่อนล้าของร่างกายยังไม่อาจหยุดยั้งการแสวงหาคำตอบที่เส้นขอบฟ้า ดังที่กวีสื่อให้เห็นในตอนที 4 ว่า

4

เกือบเกือบศตวรรษ – ปีผลัดปี

ดวงตาสีสันมเหล็กก็ฝาดฝ้า

ปาหายใจเบาบางอย่างซ้ำซ้ำ

เลื่อนลอยดวงตาสู่ฟ้าไกล

มองยังเส้นขอบฟ้าเบื้องหน้าโนน

ไกลโพ้น – มิรู้ว่าอยู่ไหน

บทพิสูจน์จากอายุที่ลู่วัย

คำตอบมีไว้ในดวงดาว...

(เน้นโดยผู้วิจัย)

กวีจบบทด้วยตอนที่ 5 อย่างเป็นปริศนา ความหมายซ่อนเร้นที่แสดงด้วยเรืออันไม่แล่นไปข้างหน้า เพียงแต่ลอยลำ อาจจะแสดงว่า “ปา” ได้ยุติการค้นหาในชีวิตนี้แล้ว แต่สรรพสิ่งก็ยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม โดยเฉพาะปลากระโคงขาวที่อยู่คู่คลื่นลมของมหาสมุทร

5

ลอยลำทิ้งตั้งเคลง โคลง

ปล้นปลาสุบโพง – กระโคงขาว

สาครเรืองแสงเกล็ดเป็นเม็ดพราว

วิบวาวเหนือน้ำ – แล้วดำไป!

22 พฤษภาคม 2546

แต่อายุ 93 ของปา – พ่อผู้แกร่งกลางทะเลโลก

(เน้นโดยผู้วิจัย)

ชีวิตของ “ปา” แม้ยุติลงแต่ความหมายที่แก่ค้นหายังมีคุณค่ารอให้มีผู้พิสูจน์ต่อไป ดังที่ กวีชี้ให้เห็นในท้ายตอนที่ 4 ว่า “บทพิสูจน์จากอายุที่ลู่วัย คำตอบมีไว้ในดวงดาว...” กวีเลือกใช้ดวงดาวเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความหมายอันนิรันดร์ผ่านการส่องแสงสุกสว่างสวยงามอยู่ในท้องฟ้า นั่นคือคำตอบของบทพิสูจน์แห่งการต่อสู้ด้วยความเชื่อและเด็ดเดี่ยวแม้เด็ยตายของลูกผู้ชาย ปลากระโคงขาวที่กล่าวไว้ 2 ครั้ง ในตอนที่ 3 และตอนที่ 5 ว่า “อาจปลากระโคงขาวงามัน” และ “ปล้นปลาสุบโพง – กระโคงขาว” จึงไม่ใช่สิ่งที่ถูกไถ่ค่า แต่เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตแห่งการค้นหาความหมาย

2.2 การต่อสู้กับค้นหาในตัวตน

มนตรี ศรีรงค์ ไม่เพียงเรียนรู้ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เขาเฝ้ามองอย่างเอาใจใส่ แต่ยังเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของตนเอง เขาเน้นความสำคัญของความรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตนเองว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ ความรู้เท่าทันนี้รวมความไปถึงความเท่าทันต่อความต้องการ หรือความอยากที่เรียกว่าค้นหา จนถึงขั้นควบคุมหรือยับยั้งอำนาจของกิเลสได้ บุคคลผู้สามารถพัฒนาจิตสำนึกจนยกระดับจิตวิญญาณของตนได้ จึงเรียกว่าชนะ

ตนเอง แต่ก็มีใช้จะกระทำได้ง่าย ดังในบท “การตรวจภายในของข้าพเจ้า” [ถนนละม้าย สงเคราะห์ 07] (38 – 40) มนตรีกล่าวถึงการ “ตรวจภายใน” จิตใจของตนเมื่อประสบแรงกระตุ้นของกิเลส เมื่ออายตนะภายนอกภายในประสานกัน ผลการตรวจก็คือในจิตของตนมีการต่อสู้ระหว่างมโนธรรมกับอารมณ์ความรู้สึก หรือเวทนาจับสังขาร (การปรุงแต่ง)

อายตนะ หมายถึง สิ่งที่เป็นสื่อสำหรับติดต่อกัน ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และอายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551 : 1,350) ตาสัมพันธ์กับรูป เมื่อดวงตาของชายมองเห็นรูปเข้ายวนของหญิงก็จะสร้างมโนภาพต่อเนื่องไปถึงการครอบครองขึ้นมาโดยอัตโนมัติ เมื่อมโนภาพที่สร้างขึ้นมานี้ครอบงำจิตใจ ก็เกิดกำหนดต่อการเสพเพศรส ดังเห็นได้ในบทประพันธ์ว่า

1

เป็นเที่ยงทีละม้ายสงเคราะห์ตกตะลึง!

ราวถึงสุริยคราสมิกาดฝัน

เมื่อร่างขาวราวแป้งตัดแสงวัน

โลกก็พลันมีดมิดสนิทไป

มากับมอเตอร์ไซค์วิ่งรับจ้าง

โพลนเนื้อสว่างร่างไสว

เข้าคลินิกหมอชายตรวจภายใน

มอเตอร์ไซค์รับจ้างตาก้างคอย

2

ข้าพเจ้าสิ – ที่ระทึก

ความรู้สึกมโนธรรมหรือตำต้อย?

เมื่อสติดูเหมือนจะเลื่อนลอย

ฝาดฝอยเลือดลมระดมแรง

ข้าพเจ้าเกร็งไปทั้งร่าง

เต้าสองข้างลั่นร้องอยู่ต่อแฉ่ง

กลิ่นกามโชนมาราคาแพง

ราคาตำแดงปลั่งงาน

ข้าพเจ้าพยายามเรียกสติ
หัวใจลึกลับกรุ่นแต่รุ่งน่าน
หือ้อตาลายอยู่หลายนาน
กับการทำศึกความรู้สึกตน
พบว่า-

ภายในข้าพเจ้านำเส้าหม่น
สกปรกรกรเรืออันเจือปน
เกาะกุมจนเป็นตัวรูปหัวใจ
แปรรูปเป็นรสและสัมผัส
กำหนดกลัดมันเกินห้ามได้
จิตสำนึกสีดำ – จดจำไว้
เพื่อสำเร็จความใคร่ด้วยมือตน!
(เน้น โดยผู้วิจัย)

คำว่า *กลืนกาม รวณะ กำหนด* ในตอนที่ 2 สื่อถึงอำนาจของความใคร่ที่โจมตีให้รู้สึก “ระทึก” ด้วยภาพเนื้อสว่างร่างใสขาวโพลนของหญิงสาวที่เผยส่วนสั้นเกินของทรวงอกกลางแดดเปรี้ยง กวีใช้อดีตพจน์สื่อความหนักหน่วงของความกำหนดว่าภาพนี้บันดาลบรรยากาศแห่งสุริยคราสคือความมืดมิดไปทั้งโลกอย่างจับปล้น แม้จะเป็นเวลาที่ขงที่แสงแดดสาดส่องอย่างแรงกล้า “โลกก็พลันมืดมิดสนิทไป” ความมืดมิดนี้คือความมืดคลุ้มคลั่งเมื่อปัญญาถูกบดบัง ผู้ประสบภาพที่ตารับรู้ จิตใจก็ *ร่อนกรุ่น รุ่งน่าน* แม้พยายามเรียกสติ ด้วย “การตรวจภายในของข้าพเจ้า” ที่เป็นการตรวจตราความรู้สึกและความต้องการของตนเอง ความหมายนี้เชื่อมโยงกับการตรวจภายในที่คลินิกของหญิงสาวเพื่อสำรวจหาความผิดปกติอันเป็นอาการของโรค

น่าสนใจที่กวีใช้คำว่า “การทำศึกความรู้สึกตน” ในตอนที่ 2 เขาพบว่าภายในจิตใจของตน “สกปรกรกรเรือ” อย่างน่าเสร้า แต่ก็ห้าม “กำหนดกลัดมัน” ไม่ได้ จนกระทั่งต้องจดจำไว้ใน “จิตสำนึกสีดำ” เพื่อกระทำอัตกามกิจในภายหลัง

ในตอนที 3 กวีสื่อให้เห็นถึงความตกใจที่พบว่าค้นหาพลุ่งพล่านอย่างไม่สามารถยับยั้งได้ ว่า

3

ข้าพเจ้าตกใจนัก!

ห้ามหัดอย่างไรก็ไร้ผล

ในสมองหนักอึ้งและอึ้งอล

สับสนวุ่นวายอยู่ภายใน

ดวงจิตไฟตำระยำกาม

นับวันเห็นห้ามแต่ความใคร่

ข้าพเจ้ากำลังเกินขี้ใจ

เห็นไอน้ำกามจะหลามลั่น!

เต้าขาวเดินออกจากคลินิก

เต้าสั้นกริกกริดอดทน

ข้าพเจ้าสิ – หมกมุ่นนั้นหมุนวน

ทุกข์ทรมานมโนธรรม!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

การตรวจตราตนเองของกวีชวนให้คิดว่าเหตุใดเราจึงต้องตรวจภายในเพื่อดูอาการ “โรค” ของตนเอง การรับฟังเสียงของอารมณ์ความรู้สึกและจิตสำนึกภายในใจ หรือที่เรียกว่า “มโนธรรม” เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ความรู้สึก และสร้างความสำนึกให้บุคคลนั้นเข้าใจปัญหาของตน “มโนธรรม” คือ การสำนึกด้วยสติปัญญาว่าสิ่งใดควรปฏิบัติและสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ เมื่อกวีสำรวจภายในจิตใจของตนเขาพบว่า “นับวันเห็นห้ามแต่ความใคร่” หมายความว่า ได้เทียบเคียงกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาด้วย ความสับสนวุ่นวายใจในช่วงเวลานั้นเกิดขึ้นเพราะเขารู้สึกตัวว่า “ดวงจิตไฟตำระยำกาม” อำนาจของกามตัณหาอันแรงกล้าปะทะเข้ากับความพยายามบังคับใจตน แต่ก็ไร้ผล เพราะยังหมกมุ่นด้วยอารมณ์ใคร่ในกาม จน “ทุกข์ทรมานมโนธรรม” เนื่องจากต้องยอมรับว่าจิตสำนึกฝ่ายดีไม่สามารถชนะความมัวเมาได้

กล่าวได้ว่า การต่อสู้กับอำนาจของกิเลสเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง เมื่อไม่สามารถบังคับใจตนได้จนต้องปล่อยใจไปกับอำนาจมืดนั้น แม้ว่าจะมีสติปัญญากำหนดรู้ต่อสภาพจิตใจของตนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีกำลังไม่พอที่จะทัดทานได้ นอกจากนี้ในบทนี้ยังสื่อให้เห็นความเป็นตัวตนของปุถุชนที่สื่อได้ว่าวัยหนุ่มมีความปรารถนาต่ออารมณ์ใคร่อยู่มาก ใจน้อย ความต้องการเสพสมนั้นไม่ได้มีพื้นฐานของความรักแต่ประการใด การกระทำอัตถกามกิจแม้ว่าจะช่วยระบายความใคร่และผ่อนคลายความทุกข์ลงได้แต่ก็ยังไม่ใช่ความสุข อย่างไรก็ตาม ความหมกมุ่นฝ่ายหนึ่งกับความทุกข์ทรมาน

ด้วยมโนธรรมอีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นพลังสองฝ่ายที่ต่อสู้กัน นับว่าน่าชื่นชมที่กวีกล้าที่จะเผยตัวตนส่วนมืดดำ

2.3 การต่อสู้กับตัวตนในการทำงาน

บท “นิพพานในร้านหมี่เปิดศิริวัฒน์” (60 – 63)⁴ เสนอกิจวัตรการทำงานของคนที่ทำเส้นหมี่ที่ไม่หวั่นเกรงต่อความเหน็ดเหนื่อย แม้จะต้องใช้กำลังร่างกายมากก็ตาม แต่คนที่ทำเส้นหมี่ก็พร้อมที่จะเผชิญความจริงให้เกิดความรู้จึงกล่าวว่า “เหนื่อยเป็นเหนื่อยท้อเป็นท้อทุกข์เป็นทุกข์ ให้รู้ทุกสภาวะของชีวิต” นี่คือการเรียนรู้อย่างเท่าทันต่ออารมณ์ความรู้สึกของตนเอง ในภาวะที่ต้องเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยนั้น ผู้ทำงานจะต้องพยายามใส่ใจควบคุมสติอารมณ์ไม่ให้ย้อท้อและถอดใจจนละเลยหน้าที่ของตนเสียก่อน จึงจะสามารถสู้กับสภาวะยากลำบาก ซึ่งจำเป็นต้องรู้ไม่น้อยไปกว่าสภาวะอื่นของชีวิต

กล่าวได้ว่า การต่อสู้กับตัวตนในการทำงานเป็นความจริงของชีวิตมนุษย์ เมื่อเรียนรู้ถึงสภาวะของชีวิตที่ต้องต่อสู้คดทนกับความเหนื่อยยาก ก็จะเกิดความเข้าใจในสัจธรรมของชีวิตที่ว่า “ชีวิตคือการต่อสู้” โดยมองว่าปัญหาทุกอย่างให้การเรียนรู้และนำไปสู่การเกิดปัญญา ดังที่กวีได้ประจักษ์แก่ตนเองแล้วว่าคุณค่าของงานนั้น ไม่ได้อยู่ที่การหาเลี้ยงชีพเพียงอย่างเดียวแต่อยู่ที่การสร้างปัญญาแก่ชีวิตด้วย ดังที่แสดงเหตุผลว่า “เพราะจิตขณะนั้นได้คำดิ่ง ภาวะสงบนิ่งมิติงไหว จึงคล้ายคล้ายการงาน – การหายใจ กำหนดกันและกันไว้อยู่ในที่” กวีสื่อให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวิตกับการงาน บุคคลต้องมีลมหายใจเพื่อมีชีวิตรอดและมีเรี่ยวแรงทำงาน และการมีลมหายใจของบุคคลก็ทำให้การปฏิบัติงานดำเนินไปได้ด้วยดี ชีวิตกับการงานจึงเป็นปัจจัยเกี่ยวพันกัน

3. อุดมคติของชีวิต : การแสวงหาความหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับด้านดีของชีวิตนอกจากการต่อสู้ในตัวตนแล้ว ยังมีเป้าหมายแห่งชีวิตหรืออุดมคติที่ถือว่าเป็นความดี ความงาม และความจริง ที่มนุษย์แสวงหาและใช้วิริยภาพเพื่อแสวงหา

บุคคลที่มุ่งค้นหาความหมายอาจจะเป็นผู้ที่ไม่มีใครรู้จัก เช่นที่วีเคราะห์ไปแล้วในบท “เรือกลางทะเล” (106 – 109) ถึงชายชาวประมงที่เดินทางอย่างเดียวดายด้วยเรือลำน้อยกลางท้องทะเลเพื่อหาปลา และเพื่อการเดินทางสู่ความหวังในอุดมคติด้วยจุดหมายที่จะ “พิสูจน์เส้นขอบฟ้าเบื้องหน้าโน่น” ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ประจักษ์ความจริงว่าตรง “เส้นขอบฟ้า” นั้นมีคำตอบที่เขาแสวงหาอยู่

⁴ ดูการอภิปรายพร้อมด้วยบทที่หน้า 8 - 11

หรือไม่ แม้อยเรือกลางท้องทะเลที่มองไม่เห็นฝั่ง แต่ชายผู้นี้ก็ยังออกแรงพายไปด้วยกำลังแรงกายที่เต็มเปี่ยมด้วยใจมุ่งมั่นว่าจะต้องพบกับฝั่งฟาก ดังคำประพันธ์ว่า “มิเห็นฝั่งก็หวังสักฝั่งฟาก”

ศรัทธาทำให้ผู้เดินทางพยายามจ้วงพายนำเรือไปโดยไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยากในการฝ่าคลื่นลมทะเล เพื่อที่จะ “พิสูจน์เส้นขอบฟ้า” นี่คือความจริงของอุดมคติที่ยึดมั่นว่าจะต้องแสวงหาคำตอบที่เส้นขอบฟ้าให้ได้ เพราะเขาเป็นมนุษย์ “ผู้มั่นในความเชื่อ” ที่มีใจมุ่งมั่นในการแสวงหาคำตอบที่จะพิสูจน์เส้นขอบฟ้า ซึ่งยังไม่มีคำตอบ การเดินทางของเขาเปรียบได้กับการวางเข็มทิศไว้อย่างชัดเจน แม้ว่ามหาสมุทรนั้นจะกว้างใหญ่ไพศาลสักเพียงใดก็ตาม เขาก็ไม่มีวันจะหยุดยั้งศรัทธาและเป้าหมายที่ชัดเจนนี้เอง สร้างแรงใจในการเดินทางเพื่อพิสูจน์ความจริง

ผู้แสวงหาความหมายตามอุดมคติของชีวิต คือ เจริญ วัตอักษร ซึ่งเป็นที่รู้จักว่ามีความศรัทธาในหลักการที่ยึดถือ นั่นคือความถูกต้องและความชอบธรรมในการปกป้องทรัพย์สินสมบัติสาธารณะ เขาขอมอบชีวิตด้วยความเสียสละเพื่อรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น อันเป็นบ้านเกิดของตนเองไม่ให้ถูกรุกทำลายด้วยข้ออ้างความเจริญ ดังปรากฏในบท “หลับตาเถิดเธอ” (110 – 111)⁵ แม้ว่าเจริญจะจบชีวิตลง แต่คุณความดีและอุดมคติของเขาที่จะปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมก็ยังคงประจักษ์อยู่ในใจของผู้ยังอยู่ให้ระลึกถึงสืบไป

แนวคิดด้านจริยธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

การวิเคราะห์ในเบื้องต้น เห็นได้ว่าโลกในดวงตาข้าพเจ้าเป็นโลกที่เน้นชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบันว่าตกอยู่ในอำนาจของความเหงามเศร้า เดียวดาย ส่วนใหญ่หลงอยู่ในภาพลวงบางคนหมกมุ่นกับการแสวงหา บางคนเผชิญความผันแปรด้วยความกริ่งเกรง แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีผู้พยายามเรียนรู้ให้เกิดความมั่นใจในด้านจิตงามของชีวิตจนสามารถยืนหยัดต่อสู้ตามอุดมคติ แต่ผู้ที่ยังอยู่ระหว่างการแสวงหาที่ยังมีความทรงจำ โดยเฉพาะในส่วนประสบการณ์เกี่ยวกับความรักที่บรรเทาความเปล่าเปลี่ยวของบาดแผลแห่งประสบการณ์

การที่กวีกำหนดตนเป็นผู้เล่าภาพในสายตาของเขาดังที่วิเคราะห์แล้ว เป็นปัจจัยให้เราเห็นการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ความรู้สึกกับผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการรับรู้ความทุกข์ โดยสัมผัสทางอารมณ์อย่างละเอียดอ่อน เช่น ในบท “มีคนเดินผ่านมา” (21 – 23) “ข้าพเจ้า” ตัวแทนของผู้เฝ้าดูเป็นผู้รับสารความทุกข์ในรูปบทเพลงจากส่วนลึกของความรู้สึกภายในของคนแปลกหน้าที่

⁵ จะวิเคราะห์โดยละเอียดในหัวข้อ “ความเชื่อสัจย์ต่อหลักการที่ควรยึดถือ” (หน้า 124 – 127) ซึ่งเป็นหัวข้อย่อยของหัวข้อต่อไป

ไร้อนาคต เนื้อหาดังกล่าวนี้นำให้คิดว่าความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์เป็นความงามท่ามกลางความ สับสนวุ่นวาย และอาจจะพัฒนาเป็นการแบ่งเบาปัญหาในสังคมยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน แย่งชิง ในขณะที่เผชิญความกว้างขวางด้วยความหลงและขาดความรู้อันถ่องแท้ มนตรี ศรีรงค์ เห็น ว่าบุคคลยิ่งจำเป็นต้องพัฒนาจริยธรรมจากจิตสำนึกด้านสร้างสรรค์ เพื่อกอบกู้ภาวะความตกต่ำทาง จิตวิญญาณและผลของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในบริบทสังคมที่ผู้คนแปลกแยกกันมากขึ้น ดังที่จะ วิเคราะห์เป็น 2 หัวข้อ คือ แนวคิดด้านจริยธรรม และแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

1. แนวคิดด้านจริยธรรม

1.1 ความเมตตาและมูทิตาจิต

เมตตาเป็นหลักธรรมข้อแรกในเบญจธรรม และเป็นบารมีหนึ่งในทศบารมี มีพลังใน การต่อสู้กับโทสะ ทั้งเป็นคุณสมบัติที่กำกับบุคคลให้ลดทอนความเห็นแก่ตัวอย่างเกินขอบเขต ซึ่ง มักจะขยายเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ชีวิตอื่น ไม่เว้นแม้ธรรมชาติที่เกื้อกูล ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าในรวม บทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้าเล่มนี้ ความเมตตาปรากฏจากความเห็นค่าของผู้เป็นที่รักที่ตน ผูกพันในครอบครัว ถึงแม้โดยธรรมชาติปัญญายังไม่สามารถตัดความเห็นแก่ตัวได้โดยสิ้นเชิง แต่ ครอบครัวยังเป็นสถาบันที่ดูเหมือนว่าเล็กที่สุดในสังคมก็สามารถปลูกฝังแนวคิดทางจริยธรรมข้อนี้ ได้ด้วยความรักระหว่างสามีภรรยาที่แผ่ขยายมาสู่บุตรธิดา ความรักหรือความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์ ระหว่างคนในครอบครัวขยายเป็นความเมตตาหรือความปรารถนาให้เป็นสุข จนกระทั่งแบ่งเบา ความเดือดเนื้อร้อนใจด้วยการเสียดสละความสุข ดังที่เห็นได้ในบท “พลาญงาม” (96 – 97) ซึ่งเผย สายตาของพ่อ ดังนี้

ว่าพ่อรักแม่เจ้าสักเท่าไหน
จึงเลือกให้เป็นผู้กำเนิดเจ้า
มือพ่อกรำกรำงานมานานเนา
กอดเขาวัวก็เกรงระคายตัว
ต้องมือแม่นุ่มนุ่ม ไร่ปุ๋ยมปม
ป้อนนมชมจวบได้ลูกหัว
แผ่วแผ่วเบาเบา – กลัวกลัว
เนียนเนื้อเจ้าจะมัวจะหมองรอย
ว่าพ่อรักแม่เจ้าถึงเท่านี้

งานที่มีจึงผู้มิรู้ถอย

หยาดเหงื่อเรือค่างจันร่างพร้อย

หลับม่อออกพอกี้เกรงขึ้น

ต้องอกแม่อุ่นอบได้ซบหน้า

หลับตาเป็นสุขจนลุกตื่น

ให้อิงแอบซบอยู่กว่ารู้ขึ้น

อ้อมอื่นใดนุ่มเหมือนอ้อมเขาวัว

ว่าพ่อรักแม่เจ้ามากเท่าไร

จึงเลือกให้เป็นผู้อ้อมท้องเจ้า

อ่อนโยนทะนุถนอมกล่อมกลา

จูบเบากี้เกรงกระเทือนท้อง

ต้องเพลงแม่หวานหวานกังวานกล่อม

หอมหอมเพลงเห่ทั้งหอห้อง

โยกเยกเอ๋ยโยกเยกเจ้าเมฆฟอง

กระต่ายล่องลอยเมฆโยกเยกมา

ก็เพราะพ่อรักเจ้าถึงเท่านี้

จึงหน้าที่สูงส่งอันทรงค่า

ควรแล้วเป็นการของมารดา

มือพ่อหนาหยาบด้าน – ทำงานเอง....

22 พฤศจิกายน 2548

(เน้น โดยผู้วิจัย)

พ่อพรรณนาถึงที่มาของความมุ่งมั่นเสียสละแรงกายแรงใจในการทำงานเพื่อครอบครัว น่าสนใจที่ความรักเป็นเหตุผลของการเลือกชีวิตที่จะเป็นผู้ให้กำเนิดบุตรธิดา ความรักในที่นี้คือ ความตระหนักในคุณค่า กวีได้แฝงความตระหนักในคุณค่าความรักของพ่อซึ่งตั้งอยู่บนความมั่นใจ ว่าหญิงที่เขาเลือกเป็นคู่ครองนั้นมีคุณความดีพอที่จะเป็นแม่ของลูกได้ การเลือกคนที่รักมาเป็นแม่ของลูกเป็นที่มาของความตั้งใจให้กำเนิดชีวิตใหม่ จึงกล่าวกับลูกด้วยคำรำพึงในใจซ้ำกัน 2 ครั้งดังนี้ “ว่าพ่อรักแม่เจ้าสักเท่าไหน จึงเลือกให้เป็นผู้กำเนิดเจ้า” และ “ว่าพ่อรักแม่เจ้ามากเท่าไร จึงเลือกให้เป็นผู้อ้อมท้องเจ้า” กวีเลือกใช้คำเชื่อม “ว่า” เชื่อมข้อความที่ละไว้ในใจกับบทประพันธ์ ข้อความที่ละไว้มีความในทำนองว่า *พ่อรู้หรือพ่อแน่ใจ* นั่นเอง หากกล่าวให้เต็มก็จะเป็นประโยคว่า “ [พ่อรู้] ว่าพ่อ

รักแม่เจ้าสักเท่าไหน จึงเลือกให้เป็นผู้กำเนิดเจ้า” ข้อความต่อจาก “ว่า” สื่อแทนการพูดบอกความในใจของพ่อแก่ลูกซึ่งยังเป็นเด็กทารก ดังเห็นได้ว่าพ่อเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 “เจ้า” บ่งบอกการสนทนากับลูก แม้ยังไม่สามารถเข้าใจภาษาพูด จึงอาจตีความว่าพ่อพูดเพื่อย้ำกับตนเองถึงคุณค่าของความรักที่ตนมีต่อภรรยาผู้ให้กำเนิดลูกและเชื่อมโยงไปสู่ความรักลูก รวมทั้งความตั้งใจของพ่อและแม่ในการให้กำเนิดชีวิตลูก ซึ่งล้วนมีพื้นฐานมาจากความรักทั้งสิ้น

เสียงของพ่อเผยความในใจว่าพ่อรักทะนุถนอมและห่วงใยลูกอย่างที่สุดจึงไม่กล้าที่จะกอดลูกด้วยมือของพ่อที่ “กร้านกรำ” งานมานาน เพราะเกรงว่าจะทำให้ลูกระคายตัว ความแตกต่างของความหยาบแข็งกระด้างที่มีมือพ่อกับความละเอียดอ่อนที่ผิวเนื้อของลูกบอกถึงความตรากตรำทำงานของพ่อและความอ่อนเยาว์ของลูก ผู้ที่ควรจะต้องเนื้อตัวลูกก็คือแม่ แม่ไม่เพียงแต่เหมาะสมที่จะกอดลูกเท่านั้น ยังเป็นคนที่ “ป้อนนมชมจูบได้ชุบหัว” และให้ลูกได้ชบหน้ากับอกอุ่น กวีเน้นผิวสัมผัสและอุณหภูมิของร่างกายที่ต่างกันของพ่อกับแม่ในสำนึกของพ่อ เพื่อแสดงความละเอียดละไม ระมัดระวังในใจพ่อที่ภายนอกดูหยาบกระด้าง เราได้พบความกริ่งเกรงของพ่อว่าหากลูกชบหน้าลงบนอกพ่อซึ่งเปียกชื้นด้วยหยาดเหงื่อจากการทำงานลูกจะไม่สบายตัว จึงกล่าวว่า “หลับม่ออกพ่อก็เกรงชื้น ต้องอกแม่อุ่นอบได้ชบหน้า” เนื่องจากอกแม่อุ่นและไม่ชื้น ความอบอุ่นจากอกแม่จะทำให้ลูก “หลับตาเป็นสุขจนลุกตื่น”

การเลือกแม่เป็นคู่ครองก็เท่ากับการมอบภารกิจ “อุ้มท้อง” แก่หญิงผู้เป็นที่รัก เป็นภารกิจที่พ่อทำไม่ได้ จึงได้แต่ประทับประคอง แม้จูบท้องแม่ พ่อก็กลัว “กระเทือนท้อง” ที่มีลูกอยู่ข้างใน บทกวีนี้จึงเท่ากับสวดดีหญิงผู้เป็นแม่ด้วย พ่อกล่าวยกย่องในคุณความดีของแม่ ตั้งแต่แม่เริ่มอุ้มท้องลูก ป้อนนม กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดู โอบอุ้มแนบออดด้วยวงแขนของแม่ และร้องเพลงกล่อม สิ่งที่แม่กระทำนี้ล้วนเป็นสิ่งสวยงามที่สื่อถึงคุณค่าของความรักความผูกพันระหว่างแม่ลูก และเป็นความงดงามทางจิตใจของผู้เป็นแม่ พ่อยกย่องสตรีผู้เป็นภรรยาในบทบาทของแม่ และบอกเล่าให้ลูกรู้ว่าแม่เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในชีวิตลูก แม่ทำหน้าที่ตั้งแต่เริ่มอุ้มท้อง เลี้ยงดูทะนุถนอมในยามที่ลูกเป็นทารก และเมื่อลูกโตขึ้นแม่อีกยังคงเฝ้าคอยดูแลทุกข์สุขของลูก

แม่ที่พ่อเลือกนั้น ไม่ใช่เพียงแค่ว่าเป็นหญิง แต่เป็นหญิงที่มีคุณลักษณะละเอียดอ่อน อ่อนโยน อ่อนหวาน กวีเลือกใช้คำว่า “นุ่ม นุ่ม หอม หวาน” ดังที่เน้นว่า “...มือแม่นุ่มนุ่ม ไร่ปุมปม” เสียงของพ่อบอกย้ำว่าแม่คือผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกได้ดีที่สุด ดังที่พ่อได้กล่าวถึงเพลงที่แม่ใช้กล่อมลูกว่าทั้งหอมทั้งหวาน “...เพลงแม่หวานหวานกังวานกล่อม หอมหอมเพลงแห่งห่อหุ้ม” บ่งบอกว่าเพลงที่เป็นเสียงยังมีกลิ่นอายที่รื่นรมย์ใจให้มีความสุขอย่างดื่มด่ำ

เมื่อพูดถึงตนเอง พ่อแสดงส่วนของร่างกายที่หนาหยาบด้านคือมือ มือที่ทำงานอย่างไม่ย่อท้อ น้ำเสียงไม่ได้ตัดพ้อ ทวงบุญคุณ หรือเรียกร้องการตอบแทน แต่ย้ำความมุ่งมั่น ดังที่พ่อได้

กล่าวไว้ในตอนท้ายบทประพันธ์ว่า “ก็เพราะพ่อรักเจ้าถึงเท่านี้ จึงหน้าที่สูงส่งอันทรงค่า ควรแล้ว เป็นการของมารดา มือพ่อหนาหยาบด้าน – ทำงานเอง....” พ่อเสียสละแรงกายในการทำงานเพื่อความมั่นคงของครอบครัว และเพื่ออนาคตของลูก ความรักของพ่อเป็นความรักที่อยู่บนฐานของความเมตตา รักของพ่อคือการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความสุขของคนที่ยรัก นี่คือคุณค่าของความรักที่พ่อมีต่อลูกและแม่ของลูก ซึ่งพ่อได้รำพึงในใจและหวังให้ลูกได้รับรู้ความรู้สึกของพ่อ

น่าสนใจว่า เหตุใดมนตรี ศรียงค์ จึงตั้งชื่อบทประพันธ์นี้ว่า “พลาขงาม” ในข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การตั้งชื่อเช่นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อบ่งบอกเพศของบุตรให้รู้ว่าเป็นชาย ตามที่สมัยก่อนนั้นมีค่านำหน้าชื่อชายหนุ่มว่า “พลาขง” ดังเช่นตัวละครชายในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีคำว่า “พลาขง” นำหน้าชื่อ เช่น พลาขงแก้ว พลาขงาม พลาขงชุมพล เป็นต้น ส่วนคำว่า “ขงาม” ก็เป็นความตั้งใจของกวีเพื่อสื่อให้รู้ว่า “พ่อพลาขง” ลูกชายผู้เป็นที่รักของพ่อนั้นมีลักษณะงดงาม เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันจึงได้คำว่า “พลาขงาม” อันหมายถึง ผู้ชายที่มีรูปร่างงาม (มนตรี ศรียงค์, 2556ก)

อย่างไรก็ดี เนื่องจากไม่พบตัวละครที่มีชื่อเช่นนี้ในวรรณคดีเรื่องอื่น ชื่อบท “พลาขงาม” อาจนำผู้อ่านให้นึกถึงตัวละครในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้อ่านที่ซาบซึ้งในความรักของขุนแผนกับวันทองสามารถโยงการเลือกของขุนแผนที่กล้าฝ่าฝืนโทษทัณฑ์ เพื่อครอบครองนางจนได้กำเนิดบุตรชาย การดำรงความรักที่แลกกับความยากลำบากในเรื่องนี้เทียบเคียงได้กับความรักของพ่อในบทกวีนิพนธ์ของมนตรี ศรียงค์ ที่ได้เจาะจงเลือกหญิงคนรักมาเป็นแม่ของลูก และสู้ชีวิตเสียสละแรงกายเพื่อลูกชายผู้เป็นที่รัก ดังที่ได้วิเคราะห์แล้วข้างต้น

ในด้านความทุกข์ เพื่อนก็คือคนที่รับรู้ทุกข์ของเพื่อนได้อย่างเข้าอกเข้าใจ ถึงแม้ไม่สามารถช่วยแบ่งเบาได้ ดังที่กวีบันทึกไว้ในบท “ทรงเกียรติ : นิทานปรัมปราแสนเศร้า” [เพื่อนเก่า 02 มหาวชิราวุธ สงขลา 2528] (74 – 75) นิทานปรัมปราของเพื่อนชื่อ “ทรงเกียรติ” ที่เล่าให้ลูกสาวฟังในบทนี้ก็คือเรื่องความพังพินาศของความฝัน ที่ต่างจากนิทานปรัมปราโดยทั่วไป นิทานของทรงเกียรติคือ นิทานอันเป็นเรื่องจริงของชีวิตชาวเรือ กวีบันทึกภาพการแสดงออกของเพื่อนกับลูกสาวในฉากสะพานปลาในวันแดดเต็มฟ้าปลอดโปร่ง ตัดกับดวงดาขริมทิมและใบหน้าหมองของเพื่อน บทกวีนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

1

แดดอาทิตย์อุทัยนั้นฉายลาด

เป็นม่านมาศเนื้อนุ่มแห่งคิมหันต์

คลี่ตั้งชิงแผ่เป็นแพรพรรณ

เชื่อมโลกเชื่อมสวรรค์ด้วยกันไว้

จนนมณีเม็ดแตกได้เผยเม็ด
 เป็นเพชรเรืองสุกแทบลูกใหม่
 เต็มฟ้า – เต็มวันในทันใด
 สดใสโปร่งปลอดตลอดฟ้า
 เพื่อนผู้ทรงเกียรติของข้าพเจ้า
 ยิ้มเสร์้าเหนื่อยหน่ายเต็มใบหน้า
 ขณะแดดฉายฉานสะพานปลา
 ดวงตากลับริมอยู่ที่มืมหา

2

ลูกสาววัยน่ารัก – ผมหยักศก
 คิ้วคดตากลมหน้าคมเสร์้า
 ปราสาททรายชายหาดยังวาดเงา
 รอฟอเล่านิทานปรัมปรา
 นิทานที่ฟังอยู่มีรู้เบื้อ
 จนเมื่อเรือล่มกลางลมกล้า
 นั้นแหละจึงได้เบนสายตา
 ไปหาชายหาด – ปราสาททราย
 ว่า – ดาวเหนือเรือเรืออยู่เบื้องเหนือ
 สาดระยับจับเพื่อให้เรือบ้าย
 นกกินปลาตัวขาวปีกพราวพราย
 ผาดผายฉวัดเฉวียนบินเวียนวน
 ข้าพเจ้าจ้องหน้าของทรงเกียรติ
 ละเลียดแดดลมไต้ริมสน
 สะพานปลาร้างร้าง – ใครบางคน
 โยนทุ่นเบ็ดคนลงทะเล

3

หลานรักของข้าพเจ้า
 ฮัมบทเพลงแสนเสร์้าอยู่ว่าเหว

ปราสาททรายคลื่นซัดระนากระเน
 พังเพ่ต่อน้ำต่อตาไป
 พอถึงตอนเรือล่มกลางลมกล้า
 หลานของข้าพเจ้าก็ร่ำไห้
 ทรงเกียรติเป็นอนันามองฟ้าไกล
 น้ำตาไหลพร่างพรมิรู้ตัว!

1 เมษายน 2545

(เน้น โดยผู้วิจัย)

มนตรี ศรีรงค์ เริ่มต้นบทประพันธ์ในตอนที่ 1 ด้วยการบรรยายถึงบรรยากาศของวันหนึ่งในฤดูร้อนที่แสงแดดส่องสว่างและร้อนจัดว่า “...มณีเม็ดแดดได้แผดเม็ด เป็นเพชรเรืองสुकแทบลูกใหม่ เต็มฟ้า – เต็มวันในทันใด สดใสโปร่งปลอดตลอดฟ้า” ท่ามกลางธรรมชาติที่สดใสปลอดโปร่งนี้ กวีกล่าววาทะของเพื่อนกลับขริมเศร้า แม้ยิ้มก็ยังเศร้าและมีความเหนื่อยหน่ายบนใบหน้า ความขริมเศร้าของทรงเกียรติที่เขาเห็นบ่งบอกความทุกข์ท้อใจ ภายหลังจากที่ได้ออกแรงไปมากมายหรือเสียกำลังกายใจไป

ในตอนที่ 2 กวีให้ภาพลูกสาวของทรงเกียรติที่มีใบหน้างามแต่ก็ยังเศร้า ภาพใบหน้าเด็กหญิงกวีกล่าวควบคู่กับเงาของปราสาททรายที่ชายหาดราวกับเป็นฉากหลัง เธอรอฟังพ่อเล่า “นิทานปรัมปรา” คำนี้แฝงความหมายว่าเก่าแก่ ย้อนไปถึงสมัยก่อนอันระบุนเวลาไม่ได้ เมื่ออ่านต่อมาพบว่าสารในนิทานก็คือเรื่องที่ “เรือล่มกลางลมกล้า” มันคือความสูญเสียในชีวิตชาวประมง เด็กหญิงอาจจะได้ฟังนิทานนี้มาหลายหน ปรัชญาการนี้บ่งชี้ที่มาของความเหนื่อยหน่ายและขริมเศร้าบนใบหน้าพ่อ

เรื่องเล่าในประสบการณ์ชีวิตของชาวเรือผู้ล้มเหลวต่อเนื่องแต่ไม่ยอมแพ้ กระตุ้นให้เด็กหญิงหันไปหาปราสาททรายที่ชายหาด “ปราสาททราย” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวัง แม้ไม่มั่นคงแต่ก็ยังมิไว้ใจให้หวัง

เมื่อพ่อเล่านิทานถึงตอนเรือล่ม ลูกสาวก็เบนสายตา “ไปหาชายหาด – ปราสาททราย” เหมือนเผชิญหน้าว่าความหวังต้องพังอีกครั้ง เมื่อเรือล่มความหวังที่มีอยู่ที่พังทลายลงไปพร้อมกัน อย่างต่อหน้าต่อตา แต่ถึงกระนั้นนิทานของทรงเกียรติก็ยังพรรณนาถึงดาวเหนือในทิศเหนือที่สาดแสงให้เรือบายหน้าไป “ว่า – ดาวเหนือเรือเรืออยู่เบื้องเหนือ สาดระยับจับเพื่อให้เรือบาย นกกินปลาตัวขาวปีกพรายพราย ผาดผายจวดเฉยบินเวียนวน” น่าสังเกตว่าในฉากสะพานปลาข้างนั้นมีใครโยนทุ่นเบ็ดลงทะเล “ทุ่นเบ็ด” หมายถึง “ทุ่นสำหรับผูกสายเบ็ดตกปลา เพื่อเป็นสัญญาณให้รู้ว่า

ปลาकिनเบ็ด” (ราชบัณฑิตยสถาน , 2542 : 535) นั้นหมายความว่าเมื่อสะพานปลาร้าง การโยน
 ทุ่นเบ็ดอันเป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชาวเรือเมื่อเรือล่มไปแล้ว แสดงว่าเขาหมดสิ้น
 ความหวัง

แม้ว่าทรงเกียรติจะต้องประสบกับความล้มเหลวในชีวิต กวีก็ได้เผยความงามของความ
 เสรี และความเข้าอกเข้าใจกันระหว่างพ่อลูก การมีลูกสาวร่วมรับรู้ และความกล้าเผชิญของลูกที่
 ยังคง “...รอพ่อเล่านิทานปรัมปรา...ที่ฟังอยู่มีรูเบือ” บทกวีนี้เป็นดังประจักษ์พยานของประสบการณ์
 ชีวิตอันเพ่งของเพื่อนที่กวีรับรู้และนำเสนอด้วยความเข้าอกเข้าใจ กวีสื่อถึงความรักความห่วงใยที่
 มีต่อเพื่อนด้วยความเห็นอกเห็นใจ ประกอบกับความเมตตาที่มีต่อเพื่อน แม้ว่าจะไม่สามารถช่วย
 แก้ไขหรือแบ่งเบาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่ก็รับรู้ด้วยความเข้าใจและเป็นกำลังใจให้เพื่อนสู้ชีวิตต่อไป
 การต่อสู้ของทรงเกียรติเป็นสิ่งชีวิตเกียรติของเขา สมกับชื่อ “ทรงเกียรติ” ที่หมายถึง ดำรงเกียรติไว้
 นี่คือคุณค่าของการยืนหยัดแม้ล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่า

มนตรี ศรียงค์ ยังได้สื่อประสบการณ์ความผูกพันระหว่างเพื่อนรัก ความปรารถนาดี
 ต่อกันระหว่างเขากับเพื่อนยังไม่เสื่อมคลายถึงแม้เวลาล่วงเลยมานาน ความทุกข์ของเพื่อนทำให้
 เพื่อนใส่ใจและพยายามทำความเข้าใจจนได้ค้นพบคุณค่าบางอย่างที่น่ายินดีเฝงอยู่ในความทุกข์ทน
 ดังกล่าวไว้ในบท “ยุทธนา : ราวเดินเรือหาปลาขอบฟ้าไกล” [เพื่อนเก่า 01 มหาวชิราวุธ สงขลา
 2528] (72 – 73 , เน้นโดยผู้วิจัย) ว่า

1

ข้าพเจ้าจำเขามิได้เลย

ราวมิเคยร่วมอยู่หรือรู้จัก

ทั้งที่หลายปีเดือนคือเพื่อนรัก

แน่นแฟ้นแน่นหนักวัยนักเรียน

บัดนี้สิบเจ็ดปีผ่าน – กาลเวลา

ดวงตาเน่าเนิ่นแปรเปลี่ยน

อ่อนล้าอิดโรยโอยเอียน

ต่างแตกแยกเพี้ยนไปผิดคน

ผมขาว – และตีนกาใบหน้าเสียม

กร้านกรียมหน้าผากจนยับย่น

สามสิบกว่าอายุก็ผุจน

คล้ำหม่นดวงหน้าเกินกว่าวัย

ในตอนที 1 กวีเล่าถึงเพื่อนเก่านามว่า “ยุทธนา” ซึ่งห่างหายกันไป 17 ปี เมื่อกลับมาเจอกันใหม่ เพื่อนคนนีเปลี่ยนแปลงไปมากจนเขาจำไม่ได้ สภาพภายนอกยุทธนาแก่กว่าวัยมากอย่างน่าตกใจ เขาพรรณนาว่า “ผมขาว – และตีนกาไบหน้าเสี้ยว กร้านกรึ่มหน้าผากจนยับย่น สามสิบกว่าอายุก็ผุจน คล้าหม่นดวงหน้าเกินกว่าวัย”

สิ่งที่น่าเศร้าไม่ได้อยู่ที่รูปลักษณ์ที่ทรุดโทรม แต่อยู่ที่ดวงตาของคนวัยสามสิบนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากในวัยสิบช่วงต้นหรือที่เรียกว่าวัยรุ่น ดังกล่าวว่า “ดวงตาแน่วแน่นั้นแปรเปลี่ยนอ่อนล้าอิดโรยโอยเอียน ต่างแตกแยกเพี้ยนไปผิดคน” ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือความอ่อนพลังของความแน่วแน่น พลังที่ฉายแสงมาทางดวงตามากน้อยอย่างไรก็เป็นตัวแปรที่บ่งบอกตัวตนของคนนั้น

ในตอนที 2 เมื่อกวีได้ย้อนระลึกไปถึงแววตาของเพื่อนคนนี เขาก็ขยายความไปที่ชีวิตในโลกแห่งความฝันซึ่งเหมือนเรือที่เดินทางกลางมหาสมุทรกว้างใหญ่ อันมีเส้นขอบฟ้าเป็นเป้าหมาย เขาพรรณนาว่า “เด็กชายยุทธนา – โลกเบื้องหน้าขณะนั้นที่ฝันใฝ่ ราวเดินเรือหาปลาสูฟ้าไกล ล่องใต้เส้นรอบขีดขอบฟ้า” แต่ความจริงที่ต้องเผชิญกลับเป็นความหนักหนาสาหัสของการต่อสู้ที่ยากจะฝ่าไปได้ ดังอีก 2 บทต่อมาเน้นภาพความมืดดำของคลื่นและเรือที่ถูกคลื่นจนป่นปี

ไปสู่ความเว้งว่างอันกว้างลึก
กลางครีกคลื่น โครมที่โถมถา
แปดทิศมืดมิดขึงพิศทา
คำสนิทมืดตาด้วยราตรี
สมอเรือคั่งลงให้ทรงตัว
เดิ่งหัวขยับอยู่กับที่
แล้วความมืดสีดำ – ปีช้ำปี
ก็คลื่นเรือป่นปี – แต่นี้มา

ในตอนที 3 กวีกลับมาสู่ปัจจุบัน เขาเห็น “ซากยับเรืออับปาง” อยู่กลางดวงตาของเพื่อน สัญลักษณ์นี้บ่งบอกถึงการพังทลายของความฝัน นั่นก็คือการยุติการต่อสู้ ปราศจากการเคลื่อนไหวใด ๆ เพราะไม่มีแม้แต่เข็มทิศที่จะชี้นำไปสู่จุดหมาย กวีใช้ภาพที่เขาเห็นสื่อความหมายนามธรรมว่า “จำพเจ้าเห็นซากยับเรืออับปาง อยู่กลางดวงตาคู่พราไหว เข็มทิศเดินเรือมิเหลือใด จมในสะคือสมุทรที่สุดลึก”

3

เบื้องหน้าข้าพเจ้า –
 คือชายผู้แก่เต่าไปล่วงหน้า
 ลีบเจ็ดปีผ่านพบมาสบตา
 เพื่อนเก่าผู้ปรารถนาขอบฟ้าไกล
 ข้าพเจ้าเห็นซากยับเรืออัปปาง
 อยู่กลางดวงตาคู่พร่ำไหว
 เข้มทิศเดินเรือมิเหลือใด
 จมในสระคือสมุทรที่สุดลึก
 เขาว่ายน้ำเข้ามาใกล้หาฝั่ง
 กำลั้งล้าอ่อน – ้วยกร่อนลิก
 สิ่งเดียวแต่ชีวิตคือทิศพริก
 เขาารู้สึก รู้จัก – ช้ำรักมัน!!

22 กุมภาพันธ์ 2545

(เน้น โดยผู้วิจัย)

ในสถานการณ์อันยากจะไปต่อ กวีจึงเข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใดยุทธนาจึงหันหลังกลับ
 “เขาว่ายน้ำเข้ามาใกล้หาฝั่ง กำลั้งล้าอ่อน – ้วยกร่อนลิก” การว่ายน้ำกลับเข้ามาหาฝั่งหมายถึงการ
 กลับมาสู่จุดเดิม ไม่ว่าจะยุทธนาจะอ่อนล้าเพียงใด เขาก็ยังมีชีวิตอยู่และมีความรัก

กวีรู้ว่ายุทธนาฯ ยังไม่ได้สูญเสียโดยสิ้นเชิง ดังบทจบต่อไปนี้ “สิ่งเดียวแต่ชีวิตคือทิศพริก
 เขาารู้สึก รู้จัก – ช้ำรักมัน!!” มนตรี ศรีขันธ์ ไม่เพียงแต่เข้าอกเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ เพื่อนรักผู้บอบ
 ช้ำในการต่อสู้จนถอยกลับมาสู่จุดตั้งต้นใหม่ เขายังมีมุทิตาจิตคือ ความพลอยยินดีที่ในท่ามกลาง
 ความล้มเหลว ยุทธนาผู้มีชื่อที่หมายถึงการต่อสู้ ก็ยังรู้สึก รู้จัก และรัก “ทิศพริก”⁶ ซึ่งหมายถึง
 ทิศของวันรุ่งขึ้น สื่อได้ว่าเขายังไม่ทิ้งความฝัน และยังมี ความหวังว่าจะได้พบกับความสดใสในเช้า
 วันใหม่ สิ่งที่ยุทธนา รู้สึก รู้จัก และตระหนักค่าได้แก่ทิศแห่งความสว่างในอนาคตความหวังที่จะ
 ค้นพบสิ่งที่ค้างงในการเดินทางสู่ออนาคตยังคงปรากฏอยู่ในใจของยุทธนา ความหวังนั้นนำเขาให้
 นึกถึงแสงอันสวยงามของ “ดาวประกายพริก” หรือดาวพระศุกร์ที่เห็นได้ในเวลาเข้ามืด ความหวัง
 และความฝันที่จะได้พบเจอสิ่งที่ดีกว่าเดิมคือสิ่งที่ยุทธนา รู้สึก รู้จัก และรัก นั่นหมายความว่าความ
 ทรุคโทรมแห่งวัย ความอ่อนล้า ความล้มเหลวใด ๆ ไม่อาจยับยั้งการต่อสู้ของเขาได้

⁶พริก เป็นคำยืมจากภาษาเขมร หมายถึง เช้า คนทั่วไปใช้เป็นชื่อดาวศุกร์คือดาวประกายพริก

1.2 ความซื่อสัตย์

นับวันผู้คนยุคปัจจุบันตกอยู่ในความกดดันของการแข่งขันมากขึ้น ทุกย่างก้าวของชีวิตมนุษย์ถูกกำกับด้วยความเคลื่อนไหวของสังคม บุคคลจึงต้องหาความสมดุลระหว่างการปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อการยืนหยัดในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี นี่คือที่มาของความทุกข์บนเส้นทางการแสวงหา ดังได้วิเคราะห์มาแล้วในหัวข้อ “มายาภาพแห่งความหวัง” ผู้ที่สืบทอดค่านิยมสังคมอย่างผลิผลตามอาจจะละเลยหรือมองข้ามคุณธรรมจริยธรรม เพียงเพื่อความสุขและผลประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่มีมนุษย์จำเป็นต้องมี เป็นธรรมะที่สอนกันมาทุกสมัยเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่บุคคลได้รับการปลูกฝังโดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคม ต่อเนื่องไปถึงสถาบันการศึกษาและอาชีพ ตลอดจนสถาบันศาสนาและรัฐ อาจจำแนกได้เป็น ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ความซื่อสัตย์ต่อหลักการที่ควรยึดถือ เป็นต้น หากพิจารณาอย่างเชื่อมโยงเราอาจพบว่าหลักการที่ควรยึดถือมักปลูกฝังกันมาในสังคมเพื่อจุดหมายปลายทางคือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักการที่ควรยึดถือจึงเป็นสิ่งที่กำกับให้บุคคลซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ในบทบาทของตน นั่นคือให้คำนึงถึงสิ่งที่จะต้องกระทำในทุกบทบาท

กล่าวได้ว่า โลกในดวงตาของมนตรี ศรียงค์ ประกอบด้วยส่วนผสมของความซื่อสัตย์ต่อบทบาทหน้าที่ และการเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานที่พึงเป็น เมื่อผลประโยชน์และความร่ำรวยกลายเป็นเครื่องชี้วัดสถานภาพและศักดิ์ศรีตามค่านิยม ความซื่อสัตย์ก็ดูจะด้อยความสำคัญกว่าความฉลาดรู้เท่าทัน หรือกระทั่งการใช้เล่ห์กลเอาเปรียบผู้อื่น นั่นหมายความว่าสังคมกำลังมีปัญหา กวีจึงพยายามเชิดชูคุณค่าของความซื่อสัตย์ในบทบาทหน้าที่อันหลากหลายของบุคคล ดังจะอภิปรายต่อไป

1.2.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

สำหรับผู้มีวุฒิภาวะความซื่อสัตย์ต่อตนเองมีที่มาจากความเข้าใจบทบาทหน้าที่ อาจลุ่มลึกถึงจิตใจอันละเอียดอ่อนในด้านอารมณ์ความรู้สึกของเขาด้วย คือมีความรักและภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ของตน ดังที่ผู้อ่านได้สัมผัสความซื่อสัตย์ต่อตนเองในการกระทำหน้าที่เพื่อบุคคลที่ตนรัก ที่สื่อสารผ่านความในใจของพ่อในบท “พลาชงาม” (96 – 97) พ่อตั้งใจเลือกหญิงผู้เป็นที่รักมาเป็นแม่ของลูก ด้วยความตระหนักในคุณค่าของความรักว่าเป็นที่มาของความตั้งใจให้กำเนิดชีวิตใหม่ ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงความเชื่อมั่นในการตัดสินใจของพ่อกับความเข้าใจตนเองและความซื่อสัตย์ต่อตนเองที่เป็นรากฐานของความมั่นคงในความรัก พ่อหวังให้ลูกรับรู้หน้าที่ในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัวนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อ และพ่อก็พร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อ

ความสุขของลูกและภรรยาผู้เป็นที่รัก นี่คือการซื่อสัตย์ต่อตนเองในการทำหน้าที่อย่างมั่นคง ส่วนแม่ในสายตาของพ่อก็เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเอง บทบาทของแม่เริ่มขึ้นเมื่อรับรู้ว่าการตั้งครรภ์ “อึดท้อง” จนกระทั่งลูกคลอดจากครรภ์ บทบาทของแม่ในลำดับต่อมาคือการก่อกองเกลือเกลี้ยงลูก ป้อนนม โอบอ้อมด้วยความรัก ทั้งพ่อและแม่ต่างก็ทำหน้าที่ของตน ภารกิจของพ่อและแม่ถือเป็นความรับผิดชอบอย่างยิ่งใหญ่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรักที่มีต่อลูก อันพ่อได้บอกกล่าวให้ลูกรับรู้แล้วว่า “จึงหน้าที่สูงส่งอันทรงค่า ควรแล้วเป็นการของมารดา มือพ่อหาหยาบค้ำ – ทำงานเอง....”

เห็นได้ว่าความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกกับความรักของพ่อต่อแม่ได้เสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจของพ่อ ที่พร้อมจะเสียดสละความสุขส่วนตัว และทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์ เพื่อให้ลูกผู้เป็นที่รักมีความสุข พ่อและแม่ที่ภักดีกล่าวไว้ในบทประพันธ์นี้เป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทของตนเพื่อบุคคลที่ตนเองรัก โดยไม่ต้องมีการควบคุมจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นามีสินจ้างหรือการลงโทษ

หากกล่าวว่าความซื่อสัตย์ต่อตนเองดำรงอยู่ได้ด้วยความรัก ความรักที่บุคคลมีต่อหลายสิ่งก็ให้กำเนิดความซื่อสัตย์ในกิจกรรมต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ที่ไม่อาจมองข้ามได้อย่างหนึ่งคือความซื่อสัตย์ต่อการทำงาน ความไม่ย่อท้อในการทำงานเกิดขึ้นเพราะความรักงานของตน ดังที่บทประพันธ์ “นิพพานในร้านหมี่เป็ด ศิริวัฒน์” (60 – 63) กล่าวถึงกิจวัตรของคนทำเส้นหมี่ที่มีสมาธิจดจ่ออยู่กับการทำงาน โดยไม่หวั่นเกรงต่อความเหน็ดเหนื่อย แม้ทำงานที่ทำจะหนักและเหนื่อยยาก แต่เขาก็พร้อมที่จะเผชิญเพื่อจะได้เรียนรู้สภาวะของชีวิตให้ครบถ้วน ดังกล่าวว่า “เหนื่อยเป็นเหนื่อยท้อเป็นท้อทุกข์เป็นทุกข์ ใ้รู้ทุกสภาวะของชีวิต” การออกแรงกายกว่าจะได้เส้นหมี่ที่มีคุณภาพ เป็นที่มาของความรู้เท่าทันต่ออารมณ์ความรู้สึกด้านความทุกข์ การควบคุมสติให้ฝ่าฟันความยากลำบากของงานไปได้ต้องกระทำควบคู่กับการมีใจซื่อสัตย์มั่นคงที่จะทำงานจนบรรลุเป้าหมาย กล่าวได้ว่าการต่อสู้อย่างอดทนต่อความยากลำบากของงานเป็นสิ่งชี้วัดความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และความรักงานที่เป็นปัจจัยการเรียนรู้อันมีค่า

ในบท “เรือกลางทะเล” (106 – 109) ในระยะยาวความซื่อสัตย์ต่อตนเองเชื่อมโยงกับความซื่อสัตย์ต่อหลักการของชีวิต ชายชราชาวประมงไม่หวั่นเกรงต่อความเหน็ดเหนื่อยและความยากลำบากตรากตรำจนวาระสุดท้ายของชีวิต เขาเป็นผู้ต่อสู้ด้วยความศรัทธาเพื่อที่จะ “พิสูจน์เส้นขอบฟ้า” กวีใช้เส้นขอบฟ้าเป็นสัญลักษณ์แทนอุดมคติอันยากจะไปถึง การต่อสู้ของชายชราบ่งชี้ว่าเขามีใจซื่อสัตย์ต่อตนเองเพื่อการเดินทางสู่จุดหมาย ในท้องทะเลกว้างใหญ่ที่มองไม่เห็นฝั่ง แต่ใจก็ยังหวังว่าจะถึงสักวันหนึ่ง ดังวรรคที่ว่า “มิเห็นฝั่งก็หวังสักฝั่งฟาก”

ชายชราที่กวีกล่าวถึงคือ “ปา” ผู้ที่ยังคงออกแรงพายนำเรือไปด้วยใจมุ่งมั่นเพื่อที่จะพิสูจน์ความจริงที่ยังไม่ประจักษ์ ณ “เส้นขอบฟ้า” “ปา” ออกแรงพายเรือด้วยสองมือสองแขนอย่างแข็งขันด้วยใจสู้เพื่อสิ่งที่หวัง กวีจึงเน้นภาพร่างกายของผู้มีเลือดเนื้อ เป็นผู้ “นำเรือ” (ชีวิต) ไปท่ามกลางความเว้งว้างว่า “สองแขนเกร็งกล้ามเนื้อนำเรือไป มหาสมุทรกว้างใหญ่อันไกลลิบ” “ปา” เป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความมั่นคงแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของชีวิต และใช้ใจต่อสู้กับความเหน็ดเหนื่อยยากลำบากด้วยความซื่อสัตย์ต่อใจตนเอง

ในเมื่อความซื่อสัตย์ต่อตนเองเป็นปัจจัยของความมั่นคงในบทบาทหน้าที่ ผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ก็จะยืนหยัดได้โดยไม่หวั่นไหวต่อกระแสสังคม ดังที่กวีมองเห็นจากการแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองของพ่อค้าของเด็กคนหนึ่งในเมืองใหญ่ ที่ไม่สนใจต่อสายตาผู้คนที่มองเขาอย่างแปลกแยก ในบท “ดวงตาคู่นั้นดู” [ถนนละม้ายสงเคราะห์ – ตัดใหม่ 02] (44 – 45) ความสุขในการค้าขายอย่างมีศักดิ์ศรีทำทลายค่านิยมตายตัวของสังคม เป็นแนวคิดสำคัญในคำประพันธ์ต่อไปนี้

1

มีใช่คนบ้าหรือกษหายรัก

แต่เป็นมรรคนจริงอันยิ่งใหญ่

คือผู้ค้นพบเห็นความเป็นไป

ของเสียงดินภายในหัวใจตน

เขาคือพ่อค้าของเด็กเล่น

พร้อมทั้งเป็นคาวบอยแห่งท้องถนน

ผู้ปฏิเสธแล้วการจ้านน

ต่อเสียงก่นดิดินเสียงนินทา

ทว่า – ดวงตาคู่นั้นดู

คมและคุเปลวไฟอยู่ในหน้า

พร้อมจะโชนโพลงแรงเป็นแสงตา

แผดไหม้ทวยท่าสบตาคน

2

เขาพูดจिनกลางได้ชัดถ้อย

สื่อกับคนนับร้อยได้เห็นผล

ชนมาเลเซียผู้เวียนวน
 เข้าออกหาดใหญ่จนธรรมดา
 เขาแสดงวิธีเล่น ได้เห็นชัด
 มือถนัดเล่น ได้ทั้งซ้ายขวา
 ขณะปากมิหยุดการพูดจา
 ไม่ชื่อไม่หา – ไม่ว่ากัน
 เจ้าอื่นอาจราคาต่ำกว่านี้
 พอใจก็เชิญรีไปที่นั่น
 เขายักไหล่ยิ้มเหยียดเหมือนเสียดฟัน
 WESTERN AMERICAN STYLE
 ไร่แม่สักรอยยิ้มจะปรื๋มหน้า
 แต่ก้าวร้าวที่ท่านั้นหาไม่
 คุณมีสิทธิ์รองต่อตามพอใจ
 แต่เขาจะขายไหมลองทายดู

3

อย่าสบตาคุณนั้นเป็นอันขาด
 หากหัวใจไม่สะอาดจะพอสู้
 แหะละด้วยการจ้องตา – WHO R U?
 เขาอาจรู้สึกซึ่งไปถึงใจ
 ว่าคุณคือสัตว์เชิงแห่งเมืองนี้
 ปันปีชิดเหลืองในเมืองใหญ่
 คาวบอยผู้โฉบผางจากข้างใน
 เขาอาจให้น้ำลาย – คุยใส่คุณ!
 (เน้น โดยผู้วิจัย)

ในตอนที่ 1 คนจริงเท่านั้นมิใช่คนบ้าจึงจะ “...ค้นพบเห็นความเป็นไป ของเสียงด้น
 ภายในหัวใจตน” ด้วยเหตุนี้สิ่งที่ “คาวบอย” ค้นพบคือความสุขใจที่ได้เลือกทำสิ่งที่ใจต้องการ
 ผู้อ่านอาจต้องค้นหาว่าทำไมพ่อค้าของเล่นจึงต้องแต่งตัวเป็น “คาวบอย” การแต่งกายของเขา

สอดคล้องกับการเล่นและของเล่น ในตอนที่ 2 เขาจึง “แสดงวิธีเล่นได้เห็นชัด มือถนัดเล่นได้ทั้ง ซ้ายขวา ขณะปากมิหยุดการพูดจา ไม่ซื่อไม่หา - ไม่ว่ากัน”

นอกเหนือจากการ “เล่น” เป็น “คาบอวย” และทำตนเป็นผู้แสดงวิธีเล่น กวีเน้นดวงตา คู่ที่สื่อถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจทำอะไรอย่างทำทนาย ตั้งแต่ตอนที่ 1 ว่า “...ดวงตาคู่นั้นคู่ คมและคุเปลวไฟ อยู่ในหน้า พร้อมจะ โชน โพลงแรงเป็นแสงตา แผลใหม่ทำทนายทำสบตาคน” ไฟที่กวีมองเห็นภายใน ดวงตาของคาบอวยคือ ไฟของความพอใจในการทำงานของตน ทำทนายคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้ยึดภาพ คู่ชิน ไฟนั้นบอกว่าเขามีอิสระคิดและตัดสินใจ ต่างจากผู้คนในสังคมที่กวีปรามไว้ในตอน 3 ว่า ถ้าใจไม่สะอาดพอก็ “อย่าสบตาคู่นั้นเป็นอันขาด” นั่นหมายความว่าคนที่คนอื่นมองว่าเป็นคนบ้า นั้นกลับมีใจสะอาด ส่วนคนที่ยกตนเป็นคนดีกลับมีใจเคลือบแฝงด้วยการเอาเปรียบ ยอมอยู่ในวิถีชีวิตที่ถูกกำกับด้วยผลประโยชน์ ดวงตาของคนเมืองนั่นเองทำให้เขารู้ว่า “...คุณคือสัตว์เชิง แห่งเมืองนี้ ปนปี้ซิดเหลืองในเมืองใหญ่” น่าสนใจที่กวีเลือกสนทนากับผู้อ่านซึ่งเป็นตัวแทนของคนเมืองด้วยการใช้คำว่า “คุณ” คนเหล่านี้มักด่วนตัดสินคุณค่าของผู้แตกต่างจากตนโดยไม่ได้ถูกคิด ว่า ถึงแม้มีอาชีพค้าขาย “คาบอวย” ผู้นั้นก็ไม่ได้คิดแต่จะหากำไร งานของเขาคือความสุขเหมือน สีสันของการแต่งกาย จึงไม่จำเป็นต้องทำตามกฎเกณฑ์ที่เป็นเปลือกตาม ๆ กันไปให้สังคมยอมรับ อย่างคนอื่น ๆ ที่มาตัดสินเขา

กวีชื่นชมในตัวตนของ “คาบอวย” เราจะเห็นว่าการแสดงออกถึงความเป็นตัวของ ตัวเองของ “คาบอวย” มีที่มาจากความกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ตนเชื่อและศรัทธา กล้าที่จะเผชิญกับ การถูกเหยียดหยามจากผู้คนรอบข้างในสังคม ในสายตาของกวี “คาบอวย” มีความสุขจากวิถีชีวิต ของตนโดยไม่เรียกร้องการยอมรับจากสังคม สิ่งนี้คือคุณค่าซึ่งเขาค้นพบจากตัวตนอันให้ความสุขที่ แท้จริง “คาบอวย” นำตัวเองไปในแนวทางของตน เขาเป็นตัวแทนของบุคคลที่ทวนกระแสสังคม แม้เป็นเรื่องยาก ในจำนวนคนหมู่มากที่ตามกระแสมีเพียงคนจำนวนน้อยเท่านั้นที่ยืนหยัดอยู่ได้ ที่ สำคัญจุดมุ่งหมายของ “คาบอวย” ต่างจากของบุคคลที่กวีกล่าวว่าเป็น “สัตว์เชิง” ซึ่งตกอยู่ใน อำนาจค่านิยมของสังคม

1.2.2 ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น

ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น โดยมีต้องบังคับกะเกณฑ์นั้นที่แท้แล้วเป็นคุณธรรมที่มีพื้นฐาน มาจากความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ในบท “ในดวงตาคู่นั้น” (48 – 49) ซึ่งวางไว้ต่อเนื่องจากบท “ดวงตาคู่นั้นคู่” (44 – 45) ที่กล่าวไปแล้ว มนตรี ศรีรังค์ เน้นคุณค่าในตัวตนของพ่อค้าขายของเล่น ในเมืองใหญ่ที่แต่งกายเป็น “คาบอวย” จุดเด่นของเขาคือความเคารพในตนเองและความซื่อสัตย์ใน อาชีพของตน ดังเห็นได้จากการกำหนดราคาขายของเล่นเด็กไว้อันละสามสิบห้าบาท แม้ว่าผู้ซื้อจะ ให้ราคาสูงกว่าที่กำหนดถึงอันละหนึ่งร้อยบาทก็ไม่ขาย นี่คือการเคารพในตัวเอง ในเมื่อนั้นไม่ใช่

ราคาที่แท้จริง เงินจึงไม่มีอำนาจ แม้ว่าผู้ซื้อพึงพอใจมอบให้เขา แต่ “คาวบอย” ก็ไม่รับเอา เพราะเขาเคารพในคุณค่าของตัวเอง และยึดถือความเชื่อสัจย์ต่ออาชีพ ซึ่งเชื่อมโยงกับความเชื่อสัจย์ต่อผู้อื่น ด้วย ดังเห็นได้ในคำประพันธ์ว่า

1

บางครั้ง – เขานั่งนานบนยานรถ
ลมหายใจสดสดลดความถี่
แหงนขึ้นมองฟ้าบ้างเป็นบางที
จุดบุหรีแล้วพ่นควันอลอลว
มีเพียงเสียงถอนใจเฮือกใหญ่โต
สิ้นเสียงโห่เสียงหัวที่รั่ว่วน
ในดวงตาคู่ดำชุ่มน้ำนวล
ตีความได้ล้วนล้วน – โลกส่วนตัว!

2

อาจทุ่งหญ้าสวันน่าหรือทุ่งหญ้าแพร์
บ้านพักไม้เนื้อดี – สังกะสีรั้ว
ตาลโตนคเป็นแถวเป็นแนวรั้ว
สามะ โนคริวสังกัดรัฐทางควาย
วัยเยาว์? สาวงาม? ความหลัง?
อาจประดั่งหลังไหลจนใจหาย
ความกลัดกลุ้มรุ่มสิ้นทุรนทุราย
จึงเห็นลูกผู้ชายทอดสายตา
มองมายังข้าพเจ้า – หากเปล่าว่าง
เวียงร้างจนเกินประเมินค่า
กลิ่นพิภพกรุ่นโหยเมื่อไซยมา
ก็หอมเรื่องเบื้องหน้าดวงตานั้น
คาวบอยใช้สองนิ้วขึ้นจัดหมวก
ในห้วงหนวกใบ้าสายตาสั้น
ละม้ายสงเคราะห์ – แดคเบรียงของเที่ยงวัน

รถยนต์ยังพ่นควัน – เสียงล้อเล่น
 มองเหมือนข้าพเจ้าไร้เค้าโครง
 โลกโล่งโล่งโพงแดดขึ้นแดดเด่น
 แต่ดวงตานวลน้ำนั้นจำเย็น
 อาจเป็น – OASIS ทะเลน้อย

3

เขามีโลกส่วนตัวสหายรัก

โปรดอย่าทักปลุกถามแม่คำค่อย
 ของเด็กเล่นตัวหนึ่งให้ถึงร้อย
 คาวบอยก็ไม่ขาย – เชื้อไหมคุณ
 หมายความว่าเรา – ควรรเครพ
 โลกที่อบด้วยกลิ่นพิภุสกรุ่น
 หากคุณคือ – อย่าว่าเขาทารุณ
 เมื่อเขาจุนเจือขนิว – ใหน้ำกลาง!
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

เมื่อกวีอ่านความหมายในดวงตาของ “คาวบอย” เขารับรู้ได้ถึงความรู้สึกคลั่งคลุ้ม สอดคล้องกับเสียงถอนหายใจ ไม่มีใครรู้ว่าเขาเป็นทุกข์เรื่องอะไร สิ่งที่กวีคิดไปก็คือประสบการณ์ ที่คนทั่วไปมีโอกาสได้พบ กวีเห็น โลกส่วนตัวในดวงตาของชายผู้นี้ ดวงตาดูจึงกลายเป็นดวงตาที่มีความเย็นนุ่มนวลด้วยน้ำแห่งความผูกพัน ประสบการณ์ทางอารมณ์นี้ปรากฏในคำบรรยายว่า “สิ้นเสียงโห่เสียงหัวที่ร่าร่วน ในดวงตาคู่คำชุ่มน้ำนวล ตีความได้ล้วนล้วน – โลกส่วนตัว”

โลกส่วนตัวของ “คาวบอย” ที่กวีกล่าวถึงอาจเป็นความหลังในชีวิตที่ “คาวบอย” ได้พบเจอมาและยังคงบันทึกไว้ในความทรงจำ ความหลังที่สร้างความผูกพันทางใจและอารมณ์ ความรู้สึกอยู่มีรู้สึก กวีสื่อความว่าอาจเป็นความรักถิ่นกำเนิด และสาวคนรักที่เคยผูกพันกัน ดังคำ ประพันธ์ในตอนที่ 2 ที่กล่าวว่า “อาจทุ่งหญ้าสวรรค์หรือทุ่งหญ้าแพร์ บ้านฟากไม้เนื้อดี – สังกะสี รั่ว ตาลโตนดเป็นแถวเป็นแนวรั้ว ส่ามะโนคร้วสังกัดรัฐทางควาย ้วยเขาวัว? สาวงาม? ความหลัง? อาจประดังหลังไหลจนใจหาย ความคลั่งคลุ้มรุ่มล้นทุรนทุราย จึงเห็นลูกผู้ชายทอดสายตา”

แต่เมื่อ “ลูกผู้ชาย” อย่างเขาทอดสายตามา ภายในดวงตาของ “คาวบอย” คือความว่างเปล่า “มองมายังข้าพเจ้า – หากเปล่าว่าง เว้งว่างจนเกินประเมินค่า” นั่นอาจเป็นความว่างเปล่า

เพราะการปล่อยวางอันมีค่าเกินประเมิน ด้วยเหตุนี้กวีจึงสัมผัสกลิ่นพิกุลหอมกรุ่นจากดวงตาของเขา ดังคำพรรณนาว่า “กลิ่นพิกุลกรุ่น โหยเมื่อโหยมา ก็หอมเรื่องเบื้องหน้าดวงตานั่น” นั่นคือความสุขอันเนื่องมาจากความรักที่ฝังใจอยู่ไม่ลืมหืม ท่ามกลางแดดเปรี้ยวที่ร้อนแรงบนถนนละม้ายสงเคราะห์ กวีก็เชื่อว่ายังมีความชุ่มฉ่ำเย็นปรากฏในดวงตาของ “คาบอຍ” ดังกล่าวไว้ว่า “ละม้ายสงเคราะห์ – แดดเปรี้ยวของเที่ยงวัน... โลกโล่งโง้ง โมงแดดขึ้นแดดเด่น แต่ดวงตานวลน้ำนั้นฉ่ำเย็น อาจเป็น – OASIS ? ทะเลน้อย” นวลน้ำในตานั่นอาจบอกถึงความสุขที่ซ่อนความทุกข์ใจอยู่ภายใน เนื่องจากไม่สามารถย้อนกลับไปสู่วันเวลาเก่า ๆ ได้ แต่ก็ยังคงสุขใจที่ได้นึกถึงช่วงเวลาที่ผ่านมา จึงเรียกว่า OASIS ในทะเลทรายของโลกภายนอก ประสบการณ์ในอดีตของ “คาบอຍ” ได้สร้างความทรงจำอันมีคุณค่าดุจกลิ่นหอมของดอกพิกุลที่สร้างความสดชื่นหอมหวานทุกครั้งเมื่อได้สัมผัส นี่คือโลกส่วนตัวของเขาที่เราควรให้การเคารพ

กวีร้องขอผู้อ่านให้เคารพโลกส่วนตัวอันงดงามหอมกรุ่นของเขา ความสัมพันธ์ของเขากับเราจึงไม่ใช่การใช้เงินซื้อ กวีใช้สายตาของเขามอง “คาบอຍ” และรับรู้ความรู้สึกของ “คาบอຍ” ได้ว่าแม้ว่าผู้ซื้อจะให้ราคาสูงถึง 100 บาท ขณะที่เขากำหนดราคาไว้ 35 บาท แต่กำไรอย่างไรเหตุผลก็ไม่ใช่สิ่งที่เขาต้องการ เพราะเขามีความภูมิใจในการประกอบอาชีพ อีกทั้งเขาก็มีคุณธรรมภายในใจนั่นคือความเคารพในคุณค่าของตนเอง และความซื่อสัตย์ในอาชีพ ถ้าหากผู้ซื้อยืนยันที่จะจ่ายเงินค่าของเล่นเด็กสูงกว่าราคาที่เขากำหนด นอกจากไม่ขายแล้วเขาก็อาจจะแสดงออกอย่างหยาบคายก็ได้ ดังคำเตือนของกวีว่า “หากคุณคือ – อย่าว่าเขาทารุณ เมื่อเขาคุณเฉียวฉิว – ให้นี้วกลาง”⁷ นั่นคือการตอบโต้ความหยาบคายของผู้ซื้อที่ดูหมิ่นค่าของสินค้าด้วยราคาเกินจริง

กวีนำผู้อ่านให้รับรู้ถึงตัวตนของ “คาบอຍ” ต่างไปจากที่ผู้คนรอบข้างมองเห็น กวีคือคนหนึ่งที่ทำให้การยอมรับและเห็นคุณค่าในตัวตนของ “คาบอຍ” ซึ่งมีความสุขจากความพอใจในการทำงาน และความพอใจในวิถีชีวิตของตนโดยไม่หวังการยอมรับจากสังคม อีกทั้งแสดงออกในความเป็นตัวของตัวเองอย่างเปิดเผย คุณธรรมในตัวของ “คาบอຍ” ที่ให้ความเคารพในตัวตนของตนเอง มีความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในการประกอบอาชีพ ไม่เห็นแก่ได้และไม่เอาเปรียบผู้อื่น นี่คือน้ำหนักของ “คาบอຍ” ที่กวีมองเห็นในตัวตนที่แท้จริง แม้ว่าผู้คนในเมืองใหญ่จะมองเขาด้วยสายตาแปลกแยก หยามหมิ่น และมองว่าเขาเป็นคนบ้า เพียงแค่มีรูปปลั๊กชันภายนอกแตกต่างไป

⁷ นักมานุษยวิทยาให้ความหมายของการ “ชุนี้วกลาง” ว่าเป็นกิริยาแสดงการดูหมิ่นในประวัติศาสตร์ของมนุษย์มาช้านาน โดยนึ่งวกลางเป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศชาย ขณะที่นึ่งวซึ่งตั้งรวมอยู่ด้วยกันด้านล่าง เป็นสัญลักษณ์ของอวัยวะเพศเมีย เมื่อบุคคลใดก็ตามแสดงกิริยาดังกล่าว เท่ากับว่าคนคนนั้นกำลังปลุกปั่นอารมณ์ที่ชวนให้ขัดเคืองใจ โดยการแจกของสงวนให้แก่บุคคลที่เขาเกลียดชัง (“การชุนี้วกลาง” ประวัติศาสตร์อย่างย่อของความหยาบคายและความก้าวร้าว?”, 2555)

จากภาพคุ้นชินของคนทั่วไป แต่ “คาบอช” ก็มีใจสะอาดไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น แม้จะประกอบอาชีพค้าขายแต่ก็ไม่ได้คิดจะหากำไรเกินควร เขาทำงานด้วยความสุขและใจรัก ต่างจากผู้คนทั่วไปในเมืองใหญ่ที่มักกล่าวว่าเป็น “สัตว์เซื่อง” เนื่องจากยอมอยู่ในวิถีที่กฎเกณฑ์ทางสังคมกำกับให้ทำตาม ๆ กันไป เพียงเพื่อผลประโยชน์ และพยายามยกตนเป็นคนดีทั้งที่ภายในใจกลับแฝงไปด้วยการเอาเปรียบ อีกทั้งยังขาดอิสระคิดและตัดสินใจ ไร้อำนาจ และหาความสุขที่ลุ่มลึกไม่ได้

1.2.3 ความซื่อสัตย์ต่อหลักการที่ควรยึดถือ

การสร้างงานด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งที่คาดหวังกันในปัจจุบันว่าเป็นภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งของศิลปิน ขอบเขตของความรับผิดชอบต่อสังคมขึ้นกับความไม่ดูดายต่อปัญหา (ซึ่งมักกระทบต่อคนส่วนใหญ่) ไปจนถึงการเชิดชูคุณค่าของความดีงามที่บุคคลและสังคมพึงรักษาไว้ ในแง่นี้ความซื่อสัตย์ต่อหลักการแม้เสี่ยงต่อชีวิตก็จัดเป็นเนื้อหาทางคุณธรรมในบทประพันธ์ การต่อสู้ของผู้จบชีวิตลงอันตราตรึงความรู้สึกเป็นสิ่งบ่งชี้ความซื่อสัตย์ต่อหลักการที่เขายึดมั่น มนตรี ศรีขันธ์ จึงได้กล่าวยกย่องบุคคลผู้เสียสละชีวิตตนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนชาวตำบลบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมุ่งสื่อความกับผู้อ่านในฐานะผู้รับรู้การเสียสละชีวิตของเขา ในบท “หลับตาเถิดเธอ”(110 – 111 , เน้นโดยผู้วิจัย) ว่า

1. เธอดูสิ – โลกปลายฤดูร้อน

ฟ้าบางตอนเดือนพลุ่งช่วงรุ่งสาง

แดงน้ําสาดแสงชั้นลงหนทาง

แต่ดินฟ้าเบื้องล่างรางรามา

แผดเผาหยาดน้ำค้างระเหยเหิด

ไล่เปิดฉากโลกทั้งออกหล้า

จึงภาพหนึ่งซากซ้าก็ดำดา

หนึ่งศพนอนาที่ท่ารถ

2. เธอดูสิ – โลกต้นฤดูฝน

เค้าหม่นทะมึนมาได้ปรากฏ

ในเงื่อมงำง้านั้นมันหล่นลด

กางบดบังปิดจนมืดฟ้า

ให้มีมืดมนอนธการอยู่นานวัน

โลกมีแต่หวาดหวั่นขวัญผวา

จึงนามหนึ่งนามธรรมดา

ก็โพลงตาฟูบดินเมื่อสิ้นนาม

3. เรอคูติ – โลกรุ่งเหมือนมุงมีด

แดงพืดเป็นเถือกอยู่เทือกท่าม

ศพนันดวงตาพยายาม

บอกความบางอย่างแห่งลางร้าย

จึงเมฆรูปร่างอันพิลึก

แน่นปีกคิกคำทิ้งคว่าหงาย

เสียดขบแล้วลากเส้นเป็นประกาย

ก็ฝ่าเปรี้ยงวอดวายด้วยไฟฟ้า

4. เรอคูติ – หนึ่งศพยามอรุณ

รอยกลิ้งหลุนนั้นเห็นมิเป็นท่า

ควาสุดท่ายหรีหรือบแล้ววูบลา

รับเข้าด้วยทาสีเลือดแดง

แดงนั้นสาดแสงดาวทั่วดาวถิ่น

แผ่นดินหมื่นดาวทั่วดาวแหล่ง

วันนี้ดวงตาราคาแพง

นอนโพลงแอ้งแม้งอยู่แทบเท้า

5. หลับตาเถิด – คนตายเขามองมา

หากเธอมีกล้าสู้ตาเขา

ลางร้ายบางลางอันบางเบา

คงตั้งเค้าแดงเถือกไปอีกนาน.

12 สิงหาคม 2547

แต่-เจริญ วิศวอักษร นักผู้พิชิตไฟแล้วแห่งบ่อนอก ประจวบคีรีขันธ์

บทประพันธ์ข้างต้น สดุดีนักสู้ผู้ถูกสังหารด้วยเหตุที่ออกหน้าปกป้อง
ทรัพยากรธรรมชาติแห่งตำบลบ่อนอก บุคคลผู้นั้นมีชื่อว่า เจริญ วิศวอักษร ประธานกลุ่มอนุรักษ์
ท้องถิ่นตำบลบ่อนอก และเป็นผู้นำคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ซึ่งมีแนวโน้มจะ
ทำลายวิถีชีวิตของคนในถิ่นนั้น กวีเริ่มต้นบทประพันธ์ในตอนต้นที่ 1 ด้วยการกล่าวถึงความร้อนอย่าง
เข้มข้นของแสงแดดในช่วงรุ่งสางต่อด้วยอาการเดือดป่นป่วนของฟ้าแดดที่สาดลงมาเป็นสีแดงขึ้น

“โลกปลายฤดูร้อน ไฟบางตอนเดือดพลุ่งช่วงรุ่งสาง แดงนั้นสาดแสงชั้นลงหนทาง แต่ดินฟ้าเบื้องล่างรางรางมา แผลเผาหยาดน้ำค้างระเหยเหิด ไล่เปิดฉากโลกทั้งอภหุลา” แสงแดคนั้นเปิดฉากให้โลกได้พบภาพแห่งความสูญเสียอย่างที่เคยมีมาก่อน “...ภาพหนึ่งซากร้าก็ดำดา หนึ่งศพอนาถาที่ท่ารถ”

ต่อมาในตอนที 2 ความมืดมนของท้องฟ้าใน “โลกต้นฤดูฝน” อันเชื่อมกับปลายฤดูร้อนปรากฏขึ้นอย่างฉับพลัน เมื่อท้องฟ้ามืดมนจนไม่มีที่สำหรับแสงลอดลงมา ความหวาดหวั่นอย่างหนักหนาก็ตามมาด้วย “...โลกต้นฤดูฝน เก้าหม่นทะมึนมาได้ปรากฏ ในเงื่องงำนั้นมันหล่นลุด กางบดบังปิดจนมืดฟ้า ให้มืดมนอนธการอยู่นานวัน โลกมีแต่หวาดหวั่นขวัญผวา” มันคือความหวาดหวั่นต่ออำนาจมืดซึ่งทำลายชีวิตผู้ซัดขวางกิจการบางอย่าง พร้อม ๆ กันนั้น “...นามหนึ่งนามธรรมดา ก็โพลงดาฟุบดินเมื่อสิ้นนาม” “นาม” บ่งบอกความมีตัวตนของบุคคลทุกคน นามธรรมาคือบุคคลธรรมดา เขาจบชีวิตลงขณะดลิม โพลง เมื่อสิ้นนามคล้ายสิ้นบทบาท แต่เขายังห่วงใยภารกิจที่ค้างอยู่

ความตายของคนผู้นี้เป็นผลของการต่อสู้ด้วยศรัทธาในหลักการที่ยึดถือ ศรัทธาในความถูกต้องและความชอบธรรมในการปกป้องทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม กวีสื่อว่าความตายของเจริญ วัตอักษร คือการสูญเสียคนที่มีความเสียสละ การตายของเขาได้สร้างความสะเทือนใจให้คนหมู่มากที่รักความยุติธรรม ถึงแม้ต้องพลีชีวิต ดวงตาของศพก็ยังลิม โพลงบอก “ลางร้าย” ของเหตุการณ์ให้รู้ได้ ดวงตาของผู้กล้าที่ยังไม่ยอมหลับคือ “ดวงตาราคาแพง” ของผู้คน ดวงตาของเขาคือดวงตาที่คอยปกป้องรักษาและสอดส่องดูแลการรุกร้าเข้ามาครอบครองอย่างไม่ชอบธรรมของผู้อ้างความเจริญ การสื่อความหมายผ่านดวงตาของเขานั้นมีคุณค่า มันจึงมีราคาแพง แม้ชีวิตของเขาจบแล้วแต่ดวงตานั้นยังสื่อความหมายอันล้ำค่า

ชีวิตของเจริญ วัตอักษร สิ้นลงเหมือนดาวสุดท้ายดับไป กวีให้ภาพความสูญเสียด้วยฉากยามเช้า ความเคลื่อนไหว การหรีของแสงดาวและสีเลือด “...หนึ่งศพยามอรุณ รอยกลิ้งหลุนนั้นเห็นมิเป็นท่า ดาวสุดท้ายหรีหรูปแล้ววูบลา รับเข้าด้วยทาสีเลือดแดง” ดาว (ดวง) สุดท้ายคือความสว่าง ความหวัง ความดี ที่จบสิ้นลง สีเลือดของศพนั้น “...สาดแสงขาวทั่วดาวถัน แผ่นดินเหม็นขาวทั่วดาวแหล่ง” หมายความว่าความตายครั้งนี้คือการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ โลกได้สูญเสียชีวิตของผู้มีดวงตาเฝ้ามองการยึดครองอย่างอาธรรม์

ดวงตาของผู้ตายพยายาม “บอกความบางอย่างแห่งลางร้าย” ลางร้ายซึ่งเป็นสัญญาณเตือนว่าอาจจะมีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นและทำลายวิถีแห่งคนในพื้นที่ด้าบลอนอกได้ กวีใช้ธรรมชาติเป็นสัญญาณสื่อลางร้ายว่า “...เมฆรูปปร่างอันพิลึก แน่นปีกดิกด้าทั้งคว้าหงาย เสียคบบแล้วลากเส้นเป็นประกาย ก็ผ่าเปรี้ยววอดวายด้วยไฟฟ้า” สัญลักษณ์นี้บอกถึงลางร้ายเหมือนเป็นการ

เตือนให้บุคคลระวังตนจากภัยอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้น ลางร้ายนี้เชื่อมโยงไปถึงบุคคลที่เข้ามาในพื้นที่และคิดจะหาผลประโยชน์ หากคนในพื้นที่ไม่กล้าสานต่อความหมายที่เขาสื่อมาด้วยดวงตานั้น เหตุการณ์ร้ายก็จะเกิดขึ้นและคงอยู่ไปอีกนาน ดังที่ทวิตกล่าวว่าเมื่อคนตามองมา “หากเธอมีกล้าสู้ตาเขา ลางร้ายบางลางอันบางเบา คงตั้งเค้าแดงเดือดไปอีกนาน”

ทวิตสื่อความหมายด้วยการสนทนากับผู้อ่าน น่าสนใจว่าการตั้งชื่อบทประพันธ์ “หลับตาเถิดเธอ” นั้นทวิตมุ่งสื่อความหมายให้ผู้อ่านรับสารไม่เป็นเพียงผู้อ่านบทประพันธ์ แต่เป็นผู้รับสารจากดวงตาอันมีค่า เพื่อที่ผู้วชาญน้จักได้หมดหวัง แต่ถ้าเราไม่กล้าสานต่อก็ไม่มีทางอื่นนอกจากหลับตาเสีย ซึ่งเท่ากับปิดกั้นการรับรู้ด้วยความขลาดกลัวของเราเอง การครอบครองของผู้ประทุยร้ายจะมีไม่ได้ถ้าพวกเขาไม่ได้หลับตา

ทวิตย้ำว่าเพียงแต่รำลึกคุณความดีของนักสู้ผู้เสียสละแห่งตำบลบ่อนอกยังไม่พอ เราจำเป็นต้องยึดถือหลักการและคุณธรรม เพื่อที่จะปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างที่เขาฝากไว้

2. แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

ในเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ความอยู่รอดร่วมกันย่อมเป็นเป้าหมายหลักของสังคม แต่ยิ่งสังคมประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายจากถิ่นมากขึ้น ผู้คนก็รู้สึกเป็นอื่นต่อกันมากขึ้น เมื่อเน้นการแข่งขัน เพราะตำแหน่งงานและผลประโยชน์ไม่อาจเฉลี่ยในส่วนที่เท่าเทียมก็มองข้ามมิตรภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ ขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกัน เพราะเกรงจะถูกเอาเปรียบหรือตกเป็นเหยื่อ ผู้พะวงกับความทุกข์ของตนก็มีดวงตามองได้แคบ ๆ จนกระทั่ง มองข้ามความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ แนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้า จะพิจารณาเป็น 2 หัวข้อ คือ สิ่งที่จรรโลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และสิ่งที่บั่นทอนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

2.1 สิ่งที่จรรโลงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

ในยุคที่ผู้คนมีความแปลกแยกต่อกันมากขึ้น สิ่งที่จรรโลงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความรัก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีความสำคัญอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ แม้ว่าโลกในสายตาของกวีจะเป็นโลกแห่งความเหงา เศร้า เปล่าเปลี่ยวเดียวดาย แต่จิตใจงามของเพื่อนมนุษย์ก็ยังคงมีอยู่บ้าง พอที่จะจรรโลงความสัมพันธ์อันดี ดังที่จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1.1 ความเห็นอกเห็นใจ

ท่ามกลางความโหดร้ายเฉยเมยของโลก บุคคลดำรงชีวิตด้วยความเหงา เศร้า เปล่า เปลี่ยว เดียวดาย ผู้คนก็ยังมีหวังว่าจะค้นพบความสุขที่แท้จริง มนตรี ศรีขันธ์ ได้ลำดับรับฟังเสียงเพลงแห่งความเหงาของคนไร้สมบัติที่เข้ามาสู่เมืองด้วยความหวังผ่านเสียงอันไร้สำเนียงของเพลงในใจ ดังกล่าวไว้ในบท “มีคนเดินผ่านมา” (21 – 23) กวีรับรัฐสารแห่งความทุกข์ของปัจเจกบุคคลด้วยการอ่าน “โน้ตแห่งดวงตาที่ล้ากรัง” บทเพลงแห่งความเหงาที่กวีรับรู้ผ่านสายตาของปัจเจกคืออารมณ์ที่เปี่ยมด้วยความเหงา เศร้า และเดี๋ยวเดียว คนเหล่านี้คือคนจนผู้ใช้แรงงานที่มาพร้อมกับกลิ่นเนื้อและเหงื่อไคล พวกเขาเดินทางผ่านเมืองอย่างโดดเดี่ยว แม้แต่เงาก็ยังเปลี่ยวและหม่น แต่พวกเขาก็ยังเดินคุ่มไปข้างหน้าอย่างมีความหวัง ถนนลม้ายสงเคราะห์ที่เขาเดินผ่านนั้นเป็น “ถนนแห่งความหวัง” ที่ยิ่งเดินคุ่มไปก็ยิ่งนำพาพวกเขาไปสู่ “ชะตากรรม” หมายความว่า ความหวังว่าจะค้นพบกับความสุขนั้นเป็นเพียงความว่างเปล่า เนื่องจากความหวังและความสุขของผู้คนเหล่านี้ถูกบั่นทอนด้วยอำนาจของเมืองจนหมดสิ้น และนับวันคนเหล่านี้ก็ยังมีเพิ่มมากขึ้น

กวีใช้ดวงตาของเขามองผู้คนเหล่านี้ด้วยความเห็นอกเห็นใจ บุคคลเหล่านี้ล้วนมุ่มม่น และฝันใฝ่ แม้จะอยู่ท่ามกลางความโดดเดี่ยว เปลี่ยวเหงา แต่พวกเขาก็ยังเดินไป “สู่ความไร้เปล่าว่าง” นั่นคือความไร้สิ้นซึ่งความหมายที่จะยกระดับฐานะของตนจากความยากจน กวีรับฟังเพลงในใจอย่างเห็นอกเห็นใจ เขาเห็นว่า “คนใครคนหนึ่ง” ใช้สายตาส่งเสียงบอกเล่าความทุกข์กับตนเอง แต่ไม่สามารถช่วยให้พวกเขาพ้นจาก “ชะตากรรม” ที่เขาเลือกเดินได้ ทำได้เพียงรับรู้ความรู้สึกและสภาวะจิตใจของผู้คนที่ตกอยู่ภายใต้การถูกบั่นทอนความสุขด้วยอำนาจของเมือง กวีสื่อให้เห็นว่าความหวังที่จะพบกับความสุขที่แท้จริงของผู้คนเหล่านี้เป็นเพียงมายาภาพหาใช่ความจริง

ประสบการณ์ความผูกพันระหว่างเพื่อนรัก ทำให้เพื่อนใส่ใจในความทุกข์ของเพื่อน และพยายามทำความเข้าใจในความรู้สึกของเพื่อน ดังที่กวีกล่าวถึงเพื่อนเก่านามว่า “ยุทธนา” ในบท “ยุทธนา : ราวเดินเรือหาปลาขอบฟ้าไกล” (72 – 73) ความเศร้าที่กวีค้นพบในตัวตนของเพื่อนไม่ใช่แค่รูปลักษณะภายนอกที่เปลี่ยนไป แต่อยู่ที่ดวงตาของคนวัยสามสิบที่เปลี่ยนแปลงไปจากวัยสิบช่วงต้นหรือวัยรุ่น ดังกล่าวว่า “ดวงตาเน่าแน่นนั้นแปรเปลี่ยน อ่อนล้าอดโรยโอยเอียน ต่างแตกแยกเพี้ยนไปผิดคน” ความเปลี่ยนแปลงของดวงตาบ่งบอกว่าเขาหมดความแน่นแฟ้น เนื่องจากยุทธนาต้องประสบสถานการณ์อันยากจะไปได้ จนต้องถอยกลับมาสู่จุดตั้งต้น เรือแห่งความฝันที่เคยมีก็กลายเป็น “ซากยับเรืออัปปาง” ให้เห็นอยู่กลางดวงตา กวีรับรู้ความรู้สึกของเพื่อนด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ อยากรู้ดีถึงความงามท่ามกลางความลึมหลวอยู่ที่ไม่ทั้งความฝัน และยังมีหวังว่าจะได้พบกับความสดใสในเช้าวันใหม่ ดังกล่าวว่า “สิ่งเดียวแต่ชีวิตคือทศพรึก

เขารู้สึกรู้จัก – ซ้ำรักมัน!!” ยุทธนา ยังคงมีความฝันอันงดงามว่าจะได้พบกับสิ่งที่ดีกว่า ร่างกายอันทรุดโทรม และกำลังกายอันอ่อนล้า ก็ไม่อาจยับยั้งความหวังของเขาได้

ความรักความผูกพันระหว่างเพื่อนนำพาให้ภวิรับรู้เรื่องราวความทุกข์ของเพื่อนด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ แม้ว่าจะไม่สามารถช่วยแบ่งเบาปัญหาของเพื่อนได้ แต่การรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นก็สร้างกำลังใจให้เพื่อนมีชีวิตต่อไปได้ ดังที่กล่าวไว้ในบท “ทรงเกียรติ : นิทานปรัมปราแสนเศร้า” (74 – 75) ความทุกข์ของชีวิตชาวเรือที่ทรงเกียรติเล่าให้ลูกสาวฟังผ่านนิทานปรัมปรา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับชีวิตชาวประมงผู้ออกเรือหาปลากลางท้องทะเล ความผิดหวังของชาวเรือเกิดขึ้นเมื่อเรือที่ใช้หาปลาเกิดล่มกลางท้องทะเล นี่คือสาเหตุของความผิดหวังที่สร้างความทุกข์ให้เกิดขึ้น เมื่อไม่ได้ออกเรือหาปลาอีก เขาก็โยน “ทุ่นเบ็ด” ลงทะเลในฉากสะพานปลาร้าง

เรื่องราวความล้มเหลวในชีวิตของทรงเกียรติที่เล่าให้ลูกสาวฟังผ่านนิทานปรัมปรา เป็นสื่อที่นำไปสู่ความเข้าใจกันระหว่างพ่อลูก แม้จะประสบความผิดหวังแต่ก็ยังมีความงามปรากฏอยู่ ความงามที่มีลูกสาวร่วมรับรู้และเคียงข้างด้วยความเข้าใจ อีกทั้งยังคง “...รอพ่อเล่านิทานปรัมปรา...อยู่มีรู้เมื่อ” เป็นสิ่งที่บ่งบอกความผิดหวังในชีวิตของเพื่อนที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กวีสื่อถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อเพื่อน แม้ว่าจะไม่สามารถช่วยแบ่งเบาปัญหาได้แต่ก็รับรู้ด้วยความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ

2.1.2 ความรัก

ในบทกวีที่วิเคราะห์ไปแล้วนั้น พบว่ามนตรี ศรีรงค์เน้นอารมณ์เศร้า เปลี่ยวเหงา เดียวดายมากเป็นพิเศษในหลายบทประพันธ์ แต่ท่ามกลางอารมณ์เหงาเศร้านั้นก็ยังมีความงามปรากฏอยู่ ชีวิตมีทั้งด้านมืดและสว่าง ความรักเป็นความงามของชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์แสวงหาและหวังจะได้ครอบครอง ความรักเป็นความงามที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และสื่อความหมายอันมีคุณค่าต่อความรู้สึกของผู้รับประสบการณ์ แม้ว่าความรักจะไม่ได้ลงเอยที่การครองคู่กัน แต่ก็ให้ประสบการณ์ทางความรู้สึกอันมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ ดังเห็นได้ในบทกวีชุดที่กล่าวถึง *คนรักเก่า* ความรักในวัยแรกเริ่มเป็นความรักที่สร้างความประทับใจให้แก่ภวิ เพราะเป็นการแสดงออกที่ไร้จริตมารยาเสแสร้ง ดังที่เขาเห็นจากอากัปกริยาของนิตยา (คนรักเก่า 01 พ.ศ. 2525) และประทุมภรณ์ (คนรักเก่า 02 พ.ศ. 2528) เมื่อสบตากับเขาแล้วแสดงอาการเขินอาย ความไร้เดียงสาของเธอเป็นเสน่ห์ที่สร้างความประทับใจแก่เขา ความรู้สึกประทับใจเมื่อแรกเห็นจึงเป็นที่มาของความผูกพันทางอารมณ์ คุณค่าของความรักที่ภวิได้เรียนรู้คือความรักที่แท้จริงนั้นไม่ต้องลงเอยที่การครอบครอง แต่คือความสุขที่เกิดจากการเรียนรู้ในความรู้สึกรัก แม้ว่าบางครั้งมันจะมีความเศร้าและความเจ็บปวดปรากฏอยู่ แต่เขาก็รับรู้ว่าเป็นประสบการณ์นั้นได้สร้างพลังให้เขาต่อสู้ และแสวงหา

ความสุขที่แท้จริงต่อไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากีฬาซึ่งในความรักและตระหนักถึงคุณค่าของผู้เป็นที่รักที่เคยมีใจผูกพัน

ความรักหรือความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์ระหว่างคนในครอบครัวเป็นความรักที่ปรารถนาให้คนที่รักมีความสุข จนกระทั่งแบ่งเบาความเดือดร้อนด้วยการเสียสละความสุข ดังเห็นได้จากความมุ่งมั่นของพ่อที่เสียสละแรงกายแรงใจในการทำงานเพื่อครอบครัว ในบท “พลาญาม” (96 - 97) ซึ่งเผยเสียงของพ่อที่บอกความในใจกับลูก ให้ลูกรับรู้ถึงความรักความห่วงใยที่พ่อมิต่อลูก และแม่ของลูก ความรักของพ่อคือการทะนุถนอมและห่วงใยลูกอย่างที่สุด แม้กระทั่งมือของพ่อที่กร้านกรำจากการทำงานมานานก็ไม่กล้าที่จะกอดลูก เพราะเกรงว่าจะทำให้ลูกระคายตัว พ่อจึงกล่าวว่าผู้ที่ควรจะต้องเนื้อตัวลูกก็คือแม่ พ่อกล่าววยกย่องในคุณความดีของแม่ ที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูก กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดู ทะนุถนอมด้วยความรัก สิ่งแม่กระทำนี้ล้วนเป็นสิ่งสวยงามที่สื่อถึงคุณค่าของความรักความผูกพันระหว่างแม่ลูก และเป็นความงดงามทางจิตใจของผู้เป็นแม่ พ่อยกย่องสตรีผู้เป็นภรรยาในบทบาทของแม่ และบอกเล่าให้ลูกรู้ว่าแม่เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในชีวิตลูก เห็นได้ว่าพ่อเผยความละเอียดอ่อนภายในใจ ความรักของพ่อที่มีต่อลูกและแม่ของลูกเป็นความรักบริสุทธิ์หรือความรักที่มีแต่ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อันเป็นคุณค่าของความรักที่แท้จริง

2.1.3 มิตรภาพ

ในสังคมแห่งการแข่งขันที่ผู้คนขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกัน เพราะเกรงว่าจะถูกหลอกลวงหรือเอารัดเอาเปรียบ สัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ก็จำเป็นต้องพึ่งพามิตรภาพที่เกิดจากการไม่แบ่งแยก ความจริงใจ ความห่วงใย ที่สร้างความผูกพันทางใจอย่างไม่เสื่อมคลาย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์จะราบรื่น งดงาม และไร้ความขัดแย้งได้นั้น มนุษย์จะต้องมีพื้นฐานทางจิตใจที่เหมาะสมในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น นั่นคือความจริงใจ และความเคารพในความเป็นตัวตนของบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน

มนตรี ศรีรงค์ ให้การยอมรับในความเป็นตัวของตัวเองของพ่อค้าของเล่นเด็กคนหนึ่ง ในเมืองใหญ่ ที่ไม่สนใจต่อสายตาผู้คนที่มีมองเขาอย่างแปลกแยก ดังเห็นได้ในบท “ดวงดาคุ่นั้นดู” (44 - 45) กวีชื่นชมในการแสดงออกของพ่อค้าของเล่นเด็กที่ทำทาสายตาผู้คนที่มีมองเขาอย่างแปลกแยกด้วยการแต่งตัวเป็น “คาวบอย” การแต่งกายของเขาสอดคล้องกับการเล่นและของเล่น เขาจึง “แสดงวิธีเล่นให้เห็นชัด มือถนัดเล่นได้ทั้งซ้ายขวา ขณะปากมิหยุดการพูดจา ไม่ซื่อไม่หา – ไม่ว่ากัน” “คาวบอย” มีความสุขในการค้าขายอย่างมีศักดิ์ศรีและพอใจในงานของตน การแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองของ “คาวบอย” มีที่มาจากความกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ตนเชื่อและศรัทธา กล้าที่จะเผชิญกับการดูถูกเหยียดหยามจากผู้คนรอบข้างในสังคม ในสายตาของกวีพ่อค้าของเล่นเด็กมีความสุขจากวิถีชีวิตของตน โดยไม่หวังการยอมรับจากสังคม และนี่คือคุณค่าที่เขา

ค้นพบจากความเป็นตัวตนอันเป็นความสุขที่แท้จริง การที่กวีให้การยอมรับและชื่นชมในตัวตนของพ่อค้านี้ นับว่าเป็นการให้เกียรติและมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเพื่อนร่วมสังคมอย่างเท่าเทียมกัน อันนำไปสู่มิตรภาพที่ดีงามระหว่างพ่อค้าของเล่นเด็กกับกวี ที่เกิดจากความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกัน

2.2 สิ่งที่ยับยั้งทอนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

มนตรี ศรียงค์ เป็นกวีร่วมสมัยที่หัวใจหวัดต่อพฤติกรรมเป็นอื่นต่อกันของผู้คนท่ามกลางสังคมแห่งการแข่งขัน เป้าหมายชีวิตของคนจำนวนมากอยู่ที่ผลประโยชน์ของตนเอง แต่เมื่อต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นก็จำเป็นต้องเสแสร้งทำดีต่อกัน ในขณะที่ขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกัน เพราะเกรงจะถูกเอาเปรียบ ดังที่เราเห็นการเสียดสีในบท “โอ! เพื่อนมนุษย์” ในเล่ม **ดอกฝิ่น : ฤดูฝนที่แสนธรรมดา** (มนตรี ศรียงค์, 2541 : 40) ที่กล่าวไปแล้วตอนต้น เมื่อพิจารณาว่ารวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตาข้าพเจ้าประพันธ์ขึ้นในช่วงที่กวีได้สังสมประสบการณ์มากขึ้นพร้อม ๆ กับที่เติบโตทางความคิด ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้ศึกษาสภาพและสาเหตุของปัญหาในทัศนะของมนตรี ศรียงค์ ดังที่จะวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.2.1 การแก่งแย่งแข่งขัน

ในปัจจุบันการแข่งขันกันประกอบธุรกิจเป็นสิ่งปกติ แต่เมื่อการแข่งขันรุนแรงขึ้นมิตรภาพอ่อนแอลง ความบาดหมางก็ขยายตัว ความแตกร้าทางความสัมพันธ์จึงเห็นชัดในบท “ร้านข้าวมันไก่ทั้งห้า” (25 – 27) สังเกตได้ว่าจำนวนร้านข้าวมันไก่ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บนถนนสายเดียวกัน สร้างความไม่ชอบใจกันในหมู่คนที่ประกอบธุรกิจเดียวกัน คนที่คุ้นเคยกันกลับกลายเป็นศัตรู ทำร้ายกันด้วยสายตา ดังที่กวีกล่าวว่า “จากคนคุ้นเคยที่เคยมา ก็ยิงไฟดวงตาข้ามอาคาร” สื่อถึงความโกรธเคืองและเกลียดชัง เมื่อต้องแย่งลูกค้ากัน ความโกรธและความเกลียดชังของเจ้าของร้านข้าวมันไก่ทั้งหลายเปรียบเสมือนไฟที่เพิ่มอุณหภูมิแก่โลก พร้อม ๆ กับที่เจ้าของร้านข้าวมันไก่ต่างส่งเสียงด่าทอกัน คำพูดเหล่านั้นเป็น “คำพูดสาปหยาบกระด้าง” สิ่งที่น่าวิตกอย่างยิ่งคือจิตใจของเด็ก ซึ่งถูกกระทบจนขาดความสุข

เด็กต้องสูญเสียความสุขในการเล่นกันฉันมิตร เพราะเป็นผู้รับผลสะท้อนจากอารมณ์โกรธเกลียดของผู้ใหญ่ ความสนุกสนานร่าเริงหมดสิ้นไปพร้อมกับการหยุด “เล่น” กัน สิ่งที่หายไปด้วยก็คือเกมพื้นบ้านอันเป็นสัญลักษณ์ของความสุขที่เรียบง่ายในวิถีชีวิตแบบเดิม ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำลายความเป็นเพื่อนระหว่างเด็ก ๆ ที่ล้วนแต่ถูกประทับ “รอยด่างแสนเศร้าของเขาวัววัย” กวีคาดคะเนว่าถ้าจำนวนร้านข้าวมันไก่เพิ่มขึ้นจนถึงสิบร้าน เราคงได้ยิน “เสียงบินแตกร้าของเขาวัววัย” นั่นหมายความว่าวัยเยาว์อันเปราะบางมีแนวโน้มจะถูกทำลายจนไม่คงสภาพความงาม

ต่อไป ในเมื่อเด็ก ๆ นับวันก็ “สั่งสมความขุ่นมัวเต็มหัวใจ” เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า “โลกต่อไปภายหน้า – ช่างน่ากลัว”

เห็นได้ว่าการทำมาหากินที่เอาแต่แข่งขันและชิงดีชิงเด่นกันเป็นตัวการทำลายทั้งมิตรภาพและทำลายความสงบสุขของโลก เด็กที่เติบโตขึ้นโดยขาดความรักต่อผู้อื่น สั่งสมแต่ความเกลียดชังคงสร้างสันติสุขไม่ได้ แม้ว่าบุคคลและสังคมจะประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจก็ยากที่จะพบกับความสุขที่แท้จริงได้

2.2.2 การปิดบังตนเอง

ในบรรยากาศของความหวาดระแวงและความรู้สึกไม่เป็นมิตรกัน นอกจากการแสดงตนเป็นปฏิปักษ์อย่างออกนอกหน้า ยังมีการเสแสร้งเพื่อผลประโยชน์ตามกลไกปกป้องตนเองอย่างหนึ่ง แต่ก็ได้มีมิตรภาพที่แท้จริง ต่างก็ปิดบังตนเองอยู่ภายในโลกของตน ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองปัจจุบันนับวันยิ่งน่าเป็นห่วง มนตรี ศรีรงค์ ย้ำลักษณะร่วมของ “ท่านกับข้าพเจ้า” ว่าตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยวอย่างเดียวกัน เพราะขาดความสัมพันธ์ไม่ว่ากับใครก็ตาม ดังเห็นได้ในบทกวีนิพนธ์ “โลกที่อยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า” (122 – 127, เน้นโดยผู้วิจัย) ว่า

1

ดูเหมือนว่า –

ท่านกับข้าพเจ้ามีความเหมือน

สัมผัสทุกสิ่งอย่างอย่างรางเลือน

ไร้เพื่อนไร้ใคร – ไร้มิตร

ภายในกรอบแคบแคบ – เราแอบตน

ต่างคนโบกปูนก่ออิฐ

ล้อมบ้านกันทางขวางทิศ

เก็บตัวอยู่มิดชิด – ชีวิตเรา

ดูเหมือนว่า –

ดวงตาอ้างว้างเราว่างเปล่า

เสียงผิวปากเรียกนกให้ผกเงา

ส่อชัดความเศร้าของเงาตา

ข้าพเจ้ากับท่านปิดบ้านตน

ปล่อยถนนม้วนฝุ่นจนมุ่นฝ้า

กลืนแสงเรื่อรังยังค้างคา

กระจกหนาหน้าต่างปิดตาย!

ตอนที่ 1 เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงลักษณะร่วมของ “ท่านกับข้าพเจ้า” อย่างที่กล่าวไว้แล้วในบท “ทั้งท่านและทั้งข้าพเจ้า” (64 – 69) ที่ต่างสุมความเหงาเศร้าสร้อยไว้ในใจ ในบทนั้นเขากล่าวว่า “เราเป็นสัตว์บาดเจ็บแห่งยุคสมัย” มีแต่วิญญาณอัปลักษณ์ ไม่เคยตั้งคำถาม ไม่สงสัยสิ่งใด ผ่านช่วงเวลาไปด้วยความกลัว ความเหงา และโดดเดี่ยว ในบทนี้ก็ยิ่งใช้สรรพนามอย่างบทก่อนคือ “ท่านกับข้าพเจ้า” เราพบจุดเด่นของความทุกข์ของคนทั้งหลายว่าอยู่ที่ความโดดเดี่ยว เพราะการปิดกั้นตนเองอยู่ภายในกรอบแคบ ๆ ไร้สัมพันธภาพ แม้แต่ดวงตาก็อ้างว้าง ความอ้างว้างของดวงตาดำหมายถึงความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวในส่วนลึก อันเนื่องมาจากต่างคนก็มีชีวิตที่ “เปล่าว่าง” หรือคิดอีกแง่หนึ่งเพราะเราไม่เปิดรับสิ่งใดเลย เราจึงมีดวงตาอ้างว้าง และนี่คือเหตุผลที่ชีวิตเราว่างเปล่า ดังว่า “ดวงตาอ้างว้างเราเปล่าว่าง” ชีวิตมีเพียงความว่างเปล่าเพราะมองไม่เห็นความหมายของโลกภายนอก หรือกล่าวได้ว่าเราปฏิเสธที่จะเปิดใจรับฟังผู้อื่น กวีเน้นความแข็งแกร่งของการปิดกั้นนี้ขนาดที่เรียกว่า “ปิดตาย”

น่าสังเกตว่าพร้อมกันนั้นความฝันที่เคยมีก็เลือนราง แต่ชีวิตที่ยังอยู่ก็ยังหวังให้บางสิ่งคงอยู่ ดังที่กล่าวไว้ในตอนที่ 2 ว่า “ความฝันเราเลือนรางและจางเจือ หายใจเพื่อบางอย่างอย่างร้ายแรง หาย” เรายังพอจะระลึกได้ว่าเคยมีความฝัน จึงยังพยายามคงชีวิตไว้เพื่อไม่ให้สิ่งที่ตนให้คุณค่านั้นสูญหายไป สรรพนาม “เรา” ในตอนนี้คลุมความหมายทั้งข้าพเจ้าและท่าน

2

ความฝันเราเลือนรางและจางเจือ

หายใจเพื่อบางอย่างอย่างร้ายแรง

เราฟังเสียงสะกิดของเม็ดทราย

แตกทำลายเนื้อเม็ดเป็นเกร็ดน้อย

มุมห้อง – ข้าพเจ้านั่งเก้าอี้

ควันบุหรื้นั้นลอยอยู่อ้อยอ้อย

ฝาผนังเปล่าว่าง – ว่างร่อย

รูปเด็กเกี่ยวก้อยปลดทิ้ง

ทุกทุกลมหายใจภายในบ้าน

วันเคลื่อนเดือนคลานอย่างอ้อยอิ่ง

จนเหมือนโลกที่ตามความเป็นจริง

นั้นหยุดนิ่งสงบ – และจบลง

ภาพใครต่อใครได้เลือนราง

คำหน้าต่างต่างเริ่มเลอะหลง
 ความสามารถจดจำเกินเจาะจง
 และคงสูญหายอีกไม่นาน
 กับหนังสือกรอบเข้มเล่มเก่า
 ซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เราอ่าน
 คลุมเครือยิ่งนักว่าดักดาน
 หรือแตกฉานเปรี๊ยะปราดฉลาดล้ำ
 ข้าพเจ้าทอดถอนลมหายใจ
 หลายปีผ่านไปทำให้รำ
 กับการนับแต่ละเม็ดประคำ
 เวียนวนบนพรมานานปี

นำเสียดายที่มีเพียงลมหายใจแต่ไม่ได้ทำอะไรเพื่อต่อเติมเส้นทางไปสู่เป้าหมาย เรา
 ได้แต่รับฟังเสียงของความเปลี่ยนแปลง ที่สื่อด้วยเสียงเม็ดทรายซึ่งกำลังแตกทำลายเป็นสะเก็ด
 ฉากที่ข้าพเจ้า (ตัวกู) นั่งอยู่มุมห้องนั้นสื่อถึงความโดดเดี่ยวที่เขากำลังเผชิญอยู่ แม้แต่ฝาผนังก็ยัง
 “...เปลวว่าง – ว่างรอย รูปเด็กเกี่ยวก้อยปลดทิ้ง” หมายความว่าความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนหรือพ
 ่ในวัยเยาว์ก็ไม่มีค่าพอที่จะคิดไว้ให้ระลึกถึง จึงรู้สึกเหมือนโลกนี้ไร้การเคลื่อนไหว ดังคำ
 ประพันธ์ว่า “...เหมือนโลกที่ตามความเป็นจริง นั้นหยุดนิ่งสงบ – และจบลง” การเคลื่อนไหวของ
 โลกหยุดนิ่งลงเมื่อปัจเจกปิดกั้นตนเองจากการรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของโลก สิ่งที่มีมองเห็นและ
 ต้องเผชิญมีเพียงความโดดเดี่ยวเงียบเหงาที่ไม่มีวันหลุดพ้น

ท่ามกลางการปิดกั้นและความทรงจำต่อความสัมพันธ์อันไร้ความหมาย เราก็ได้แต่คิด
 อยู่กับ “...หนังสือ...เล่มเก่า” เขาตั้งคำถามว่า “กับหนังสือกรอบเข้มเล่มเก่า ซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เราอ่าน
 คลุมเครือยิ่งนักว่าดักดาน หรือแตกฉานเปรี๊ยะปราดฉลาดล้ำ” การตั้งคำถามกับตัวเองนี้แสดงถึง
 ความไม่แน่ใจว่าตัวเองนั้นเข้าใจความหมายในหนังสือที่อ่านในระดับใด คำที่น่าสนใจคือคำกริยา
 บอกสภาพที่มีความหมายอย่างตรงกันข้ามสองคำ ว่าเป็นผลของการอ่าน คือ **ดักดาน** กับ **แตกฉาน**
 ดักดานสื่อความหมายถึงความล้าหลัง เพราะยังคงวนเวียนอยู่กับเรื่องเดิม ๆ ส่วนแตกฉานคือความ
 เข้าใจอย่างถ่องแท้จนถึงแก่นความหมายจนเกิดปัญญา

พร้อมกับความฝันลดพลังลงจนแทบไม่เหลือ ท่านกับข้าพเจ้าไม่ต่างจากคนที่ “หลับ
 อยู่กับที่” ไม่มีนาฬิกาของการตื่น ตาไม่รับรู้ว่าเวลาล่วงไปแค่ไหน ดังวรรคที่เป็นประโยคปฏิเสธต่อกัน

ว่า “มิพริกพื้นดินตาแม่น้ำที่ มีรับรู้การไหลรีของเวลา” สิ่งที่มาคือความอ่อนแอทางจิตใจทั้ง ความเหงาและเศร้าโศก ดังที่กวีพรรณนาไว้ในตอนที่ 3 ว่า

3

ความฝันเราเจือจางและรางเลือน

คล้ายเหมือนเราหลับอยู่กับที่

มิพริกพื้นดินตาแม่น้ำที่

มีรับรู้การไหลรีของเวลา

ข้าพเจ้าทั้งเหงาทั้งเศร้าโศก

อยู่ใน โลกแปลกแยกอย่างแปลกหน้า

ลมหอบทรายสาดซัดเหนือหลังคา

ก็ดวงตาเบิกกว้าง – มิวางใจ

ทั้งทั้งที่ท่านเหงาท่านเศร้าโศก

ยังแยกตัวจากโลกมาห่มไฟ

แล้วดวงตาชำรุดก็จุดไฟ

เผาไหม้ทุกสิ่งสรรพเกินดับทัน

มีเพียงความมุ่งมาดอาฆาตเคঁน

สูมแน่นในอก – สะทกสัน

ขณะท่านทำลายล้างแหละช่างมัน

ขณะนั้นดิ่งดำเกินสำนึก

เปลวไฟดวงใจท่านไหม้มอด

วายวอดเกินกู้ความสู้สึก

ขณะข้าพเจ้าป่วยไข้ – หายใจลึก

ภาพศึกในบ้านของท่านซัด!

(เน้น โดยผู้วิจัย)

น่าสนใจว่า ในตอนที่ 3 นี้ผู้อ่านพบความแปลกแยกต่อโลกของกวีและผู้อ่านที่เขา สนทนาด้วย หรือเรียกได้ว่าเราเป็นคนแปลกหน้าของโลก เรา “อยู่ในโลกแปลกแยกอย่างแปลก หน้า” ความแปลกแยกนี้นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจต่อสรรพสิ่ง ดังที่ได้ยินเสียงลมพัดพาเอาเม็ดทราย

สาดซัดหลังคาบ้านก็ยังหวาดหวั่นและไม่ไว้วางใจในปรากฏการณ์นั้น ดังกล่าวว่า “ลมหอบทราย สาดซัดเหนือหลังคา ก็ดวงตาเบิกกว้าง – มีวงใจ”

กวีแฝงคำวิพากษ์พฤติกรรมของผู้คนว่า “ทั้งที่ทั้งที่ท่านเหงาท่านเศร้าโศก ยังแยกตัว จากโลกมาห่มไฟ” หมายความว่าถึงแม้ว่าตัวท่านกำลังเหงาเศร้าก็ยังแยกตัวจากโลกมาร้องไห้คร่ำ ครวญอยู่ลำพัง ขณะเดียวกัน “ดวงตาซำรูด” ที่มีแต่ความมืดบอด มองไม่เห็นความจริง ก็จุดไฟ “เผาไหม้ทุกสิ่งสรรพเกินดับทัน” ดีความได้นั่นคือไฟแห่งโทสะ เพราะสิ่งที่สุขอยู่ในอก “มีเพียง ความมุ่งมาดอาฆาตแค้น สุขแน่นอนในอก – สะทกสั้น” ความอาฆาตที่สุขแน่นอนอยู่ในอกของท่านนั้น คือความโกรธเกลียดที่มีต่อคนอื่น ซึ่งกลายเป็นเปลวไฟทำลายล้างดวงใจให้ “ไหม้หมด” จนยากที่จะกอบกู้ความรู้สึกอันดีกลับคืนมา “เปลวไฟดวงใจท่านไหม้หมด วายวอดเกินกู้ความรู้สึก” ภาพต่อมาคือ “ภาพศึกในบ้านของท่าน...” ศึกในบ้านของท่านอาจจะหมายถึงการต่อสู้ห้าห้ากัน ในครอบครัว ในขณะที่เกิดศึกภายในบ้านของท่าน ข้าพเจ้าก็ป่วยไข้ ด้วยอาการป่วยทางจิตวิญญาณ เนื่องจากปิดบังตนเอง จนต้องจมอยู่กับความเหงาเศร้าอย่างเดียวดาย

อย่างไรก็ดี ขณะที่ท่านกับข้าพเจ้าอยู่ในโลกแปลกแยกจนกลายเป็นคนแปลกหน้า ก็ยังปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่ก็ไม้อาจจะกระทำได้ ดังเห็นได้ในตอนต่อมาว่า

4

เสียงโทรศัพท์ – ก็ไปแล้ว?

คล้ายแว่วเสียงกรีดอยู่หลังหลัง

หลังคาเรียบลาดทรายสาดซัด

ข้าพเจ้าพลัดภวังค์ไต่ทั้งปวง

พบว่า –

น้ำตาไร้เหตุผลยังหล่นร่วง

และในความเงียบเหงาอันเปล่ากลาง

กลับเสียงหน่วงหนักไว้ในหัวใจ

พบว่า –

หยาดน้ำตาทุกหน่วยล้วนป่วยไข้

โลกที่สร้างส่วนตัวลุ่มรั่วไว้

ลอยเลื่อนเคลื่อนไหวอยู่ตายเดียว

เสียงทรายแตกเม็ดเป็นเกร็ดเล็ก

ริมเหล็กคัดขีดและบิดเบี้ยว

ฝุ่นฝ้านอกหน้าต่าง – ทางเที่ยว
 ถูกเกี่ยวโดยแดดที่แผดร้อน
 เสียงตะโกนของท่านยังเอ็ดอึง
 คำซึ่งเกลียดชังก็ถึงก่อน
 หลังคาปูโพงไหม้ด้วยไฟฟอน
 กำลังกร่อนเป็นผงร่วงลงมา
 ท่านเปิดประตูผาง! – ออกข้างนอก
 ตะคอกตะโกนกันคั่งคนบ้า
 โลกจ้องท่านเคียดขี้ – ท่านขมิงตา
 การทายเป็นอาฆาต ความมาดร้าย!
 (เน้นโดยผู้วิจัย)

เสียงโทรศัพท์ที่เคียดขี้ให้ได้อินหลายปีแล้วคล้ายยังแว่วอยู่ในหู เหมือนเพิ่งดังเมื่อสักครู่นี้เอง “เสียงโทรศัพท์ – ก็ปีแล้ว? คล้ายแว่วเสียงกรีดอยู่หลังหลัง” นั้นหมายความว่าเขายังรู้สึกผูกพันกับความสัมพันธ์ (ที่ตนเคยปฏิเสธ) ผลที่ปรากฏจนปัจจุบันก็คือตกอยู่ในภวังค์ของความเงิบเหงาเศร้าโศก ดังเห็นได้จาก “น้ำตาไร้เหตุผลยังหล่นร่วง” น้ำตาไร้เหตุผลที่หล่นร่วงนั้นเกิดจากความเหงาและความอาวรณ์ถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่น ในความเงิบเหงาที่เขาเผชิญนั้นก็ยังสามารถได้ยิน “เสียงหน่วงหนักกร้าวในหัวใจ” เสียงอันหน่วงหนักนี้คือเสียงของความเหงาเศร้าในโลกส่วนตัวโลกที่เคลื่อนไหวอยู่เดียวดาย ดังกล่าวว่า “โลกที่สร้างส่วนตัวล่อมเร็วไว้ ลอยเลื่อนเคลื่อนไหวอยู่เดียวดายเดียว”

ข้าพเจ้าก็ยังสามารถได้ยินเสียงเมื่อดทรายแตกเป็นสะเก็ดจนกลายเป็นฝุ่น ซึ่งหมายถึงระยะเวลาอันยาวนานที่ปิดขังตนเองอยู่ในโลกส่วนตัว ส่วนท่านก็ยังคงส่งเสียงตะโกนเอ็ดอึงด้วยความเกลียดชังที่มีต่อโลกอยู่เช่นเดิม ความโกรธเกลียดของท่านนั้นคือไฟที่เผาไหม้หลังคาบ้านจนกร่อนเป็นผง ในขณะที่ท่านเปิดประตูบ้านออกมา สายตาของโลกก็จ้องท่านด้วยความ “เคียดขี้” ท่านจ้องกลับไปปฏิบัติของท่านที่แสดงออกต่อโลกนี้เป็นการทำทายเป็นอาฆาต โกรธแค้น เห็นได้ว่าข้าพเจ้ากับท่านต่างมีจุดร่วมกันที่ไม่เปิดใจรับโลกภายนอก มองโลกเป็นศัตรู ปิดขังตนเองอยู่แต่ในโลกส่วนตัวจ้องมองไม่เห็นความจริง ภาพฝันจึงไม่เหลือแม้เค้าโครงด้วยไฟทุกซ์เผาผลาญสิ้น ดังเห็นได้ในตอนที่ 5 และ 6 ว่า

5

ภาพฝันข้าพเจ้าสิ้นเค้าโครง

ไฟทุกซ์ลุกลโผลงโชนฉาย

การแตกเศษสะเก็ดของเม็ดยุทธ

ทำลายความเชื่อมั่นในทันที

หนังสือเก่าขอบกระ – เม็ดประกาย

ตอบคำถามมวณมิติอันถี่

น้ำตา – ความป่วยไข้หลายหลายปี

โลกที่เงียบเหงาที่ร้างราน

ข้าพเจ้าสิ้นสุดความอดทน

ภาพโลกหม่นหมองมัว – ภาพตัวบ้าน

เงาคนศุกรูปมาวูบลาน

ແหละท่าน - เรียกข้าพเจ้าเปิดประตู!

6

ตั้งว่า –

โลกที่อยู่เบื้องหน้าจ้องตาอยู่

สัมผัสความชิงชังที่พรั่งพรู

อณูความเครียดความเกลียดชัง

โลกที่อยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า

ตวาดเสียงเร้ากระเส้าคลั่ง

ข้าพเจ้าจ้องนิ่ง – อย่างจริงจัง

แล้วสั่งตนเองทำสงคราม!

ในตอนที 5 กวีกลับมาที่ภาพฝันและกล่าวถึง “หนังสือเก่า” ความเชื่อมั่นที่มีต่อโลกก็ถูกทำลายลงด้วยเสียงการแตกเศษสะเก็ดของเม็ดยุทธ ซึ่งสื่อถึงความล่วงพ้นของกาลเวลา หนังสือเก่าที่กวีตั้งคำถามไว้ในตอนที่ 2 ว่าทำให้ตนเองนั้นดักดานหรือแตกฉาน ก็ไม่สามารถตอบคำถามได้ครบถ้วน ดังกล่าวว่า “หนังสือเก่าขอบกระ – เม็ดประกาย ตอบคำถามมวณมิติอันถี่” นั้นเป็นเพราะเขาเอาแต่กักขังตนเองอยู่ยาวนาน ไม่ได้อ่านความคิดความเห็นและข้อมูลใหม่ ๆ

กวีเข้าถึงความเหงาเศร้าที่สื่อออกด้วยน้ำตา น้ำตาแห่งความเศร้ายังคงไหลรินอยู่ ต่อเนื่องติดต่อกันมานานหลายปี เขายังคงอยู่ใน โลกเดิมที่มีแต่ความอ้างว้าง เหงาเศร้าไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือ “โลกที่เงียบเหงาที่ร้าวราน” ภาพที่มองเห็นอยู่ซ้ำ ๆ คือ “ภาพโลกหม่นหมองมัว” กวีกล่าวว่าเขาหมดสิ้นความอดทนกับความหม่นหมองมัวนั้น **ข้าพเจ้า**เปิดประตูเพราะเสียงเรียกของ **ท่าน** เมื่อพบกัน **ท่าน**ซึ่งเป็นตัวแทนของโลกส่งสายตาจ้องมอง สายตานั่นชิงชัง เมื่อความชิงชังที่มาจากตาโลกสัมผัสกับความชิงชังที่เขามี จึงยิ่งเพิ่ม “อนุความเครียดความเกลียดชัง” โลก “ตวาดเสียงเร่ากระเสาคลั่ง” **ข้าพเจ้า**ก็ไม่ลดละสายตาแต่กลับจ้องมองโลกด้วยความท้าทาย “แล้วส่งตกลงทำสงคราม!”

เห็นได้ว่าการปิดขังตนเอง ไม่ยอมเรียนรู้และยังปิดกั้นการรับรู้ ไม่เพียงแต่สร้างความเงียบเหงาเศร้าโศก ยังเป็นที่มาของสงครามของบุคคลกับโลก

น่าสังเกตว่า กวียังคงกล่าวถึงงานกวีในช่วงที่สิ้นสุดความอดทน นกเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพและอิสรภาพในโลกกว้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงความปรารถนาที่ไม่เป็นจริง ดังที่กล่าวไว้ในตอนที่ 1 ว่า “เสียงพิวปากเรียกนกให้ผกเงา สอดซัดความเศร้าของเงาตา” ตีความได้ว่าความเศร้าเป็นที่มาของความปรารถนาอิสรภาพ แต่เขาก็ยังปิดขังตนเอง เขากล่าวถึงงานกวีอีกครั้งในตอนที่ 5 ว่า “งานกวีรูปมาวูบลาน แหะท่าน – เรียกข้าพเจ้าเปิดประตู!” เมื่อข้าพเจ้าเห็นงานกวีปรากฏขึ้นวูบหนึ่ง ท่านก็เรียกข้าพเจ้าเปิดประตูบ้าน งานกวีที่ปรากฏนี้เหมือนเป็นสัญญาณบอกว่าอิสรภาพที่ต้องการกำลังจะมาถึง แต่เหตุใดมันจึงเป็นแค่เงา คำตอบคือการเปิดประตูบ้านนั้นมีขึ้นเมื่อต่างคนก็สั่งสมความเกลียดชังจนพรั่งพรูออกมา การเปิดประตูนั้นจึงเป็นการเปิดตนเองออกไปทำสงคราม

น่าสนใจว่า กวีวิเคราะห์มูลเหตุแห่งสงครามที่มาจากการปิดขังตนเองอยู่ภายในโลกส่วนตัว ทั้งท่านและข้าพเจ้าจึงได้ทำสงครามกันด้วยมัจฉาทิฐินั่นเอง เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปฏิกิริยาที่ข้าพเจ้าและท่านแสดงออกกับชื่อบทประพันธ์ “โลกที่อยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า” เราจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกันในการสื่อความหมาย ความแปลกแยกของปัจเจกที่เกิดจากการปิดขังการรับรู้ ต้นเหตุแห่งความเหงาเศร้า เป่าเปลี่ยว เดียวดาย มีที่มาจากความหมกมุ่นกับตนเอง กับความคิดเดิม ๆ ขาดอิสรภาพที่จะคิดให้ต่างออกไปจากที่ยึดถือไว้ พร้อมกับสั่งสมความโกรธเกลียดไว้ ผลสุดท้ายก็คือสงครามอันหลีกเลี่ยงได้ยาก

สรุป

แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์โลกในดวงตา**ข้าพเจ้า**วิเคราะห์ได้ว่ากำกับการมองโลกในสายตาของกวี โดยอาศัยวัตถุดิบในประสบการณ์ส่วนตัว และประสบการณ์ทางอ้อม

ขณะเฝ้ามองความเคลื่อนไหวของชีวิตและพฤติกรรมของผู้คน แล้วตีความออกมาเป็นความหมายเชิงปรัชญา ที่ประกอบด้วยเหตุผลของการให้คุณค่าและการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ทำลายคุณค่าในชีวิต

แนวคิดเชิงปรัชญาและสัจธรรมเกี่ยวกับ โลกและชีวิตเน้นมายาของตัวตนและชีวิตว่า ผู้คนในเมืองดำรงชีวิตอยู่ในโลกที่หลีกหนีจากความจริงเหมือนกำลังตกอยู่ในความฝัน จึงเห็นเพียงความสวยงามอันเป็นภาพลวงของชีวิต ทั้ง ๆ ที่มีความทุกข์ซ่อนอยู่ภายใน ชีวิตจึงเหมือนแคว้งคว้าง ว่างเปล่า หากความชัดเจนไม่ได้ ชะตาชีวิตของผู้คนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ที่หมุนเร่งแต่แคว้งคว้างก็เหมือนถูกคุมขังในสังคัมที่กำลังเคลื่อนไหวอย่างไร้ทิศทาง เห็นได้ในบท “เงาสะท้อนบนประตูกระจก” (32 – 35) สภาวะทางจิตของผู้คนเต็มไปด้วยความเศร้า เหงา วังเวก และเฉยตาย เนื่องจากไม่สามารถกำกับควบคุมสังคัมได้ เมื่อไม่สามารถปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระได้ ก็ต้องยอมจำนนต่อชะตากรรม กวีเตือนสติเพื่อนร่วมสังคัมให้ถูกคิดต่อสภาวะชีวิตในสังคัมปัจจุบัน ที่มนุษย์ไม่อาจรักษาจิตวิญญาณของการต่อสู้ไว้ได้ กลายเป็นชาติพันธุ์ที่ถูกไล่ล่าด้วย “ความเจริญ” ดังเห็นได้ในบท “ทั้งท่านແທးทั้งข้าพเจ้า” (64 – 69) ชีวิตที่ขาด ๆ เกิน ๆ ไร้ความหวังและความฝันในชีวิต ทำได้เพียงรอวันตาย หากจะพบความฝันที่กลายเป็นจริงก็คงเป็นชีวิตหลังความตายเท่านั้น ดังบท “ชายขี้เมาแห่งละม้ายสงเคราะห์” (56 – 59) กวีเสียดสีความต้องการมีตัวตนของบุคคล ที่ใช้ช่องทางสื่อเทคโนโลยีซึ่งมีความก้าวหน้าเป็นสื่อกลางแสดงออกในตัวตน ด้วยการเผยความรักความใคร่ และปลดปล่อยความหมกมุ่นในคณหาราคะอย่างขาดการยับยั้ง ทั้งที่ยังอยู่ในวัยเรียน แต่กลับไม่สนใจสิ่งที่ควรรับผิดชอบ หลงตามกระแสนิยมที่คิดว่าจะเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป จนไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าในตัวตน ดังเห็นในบท “น้องแอมแอมพรีอก” (132 – 133) และ “มนต์รัก msn” (128 – 129) พฤติกรรมของเด็กสาวนักศึกษาในบทประพันธ์ดังกล่าว สื่อความไม่รับผิดชอบต่อตนเองและสังคัมของคนรุ่นใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีโดยขาดการกลั่นกรองจึงกระทำตาม ๆ กัน ส่งผลให้สื่อทันสมัยไม่นำพาประโยชน์เพราะขาดวิจรรณญาณในการใช้สร้างสรรค์

ความเจริญเติบโตของเมืองให้ความหวังที่เป็นมายาแก่คนอพยพย้ายถิ่นจากชนบท เมืองคือความหวังของคนชนบทที่คิดว่าจะยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ มนต์รี ศรีรงค์ สามารถรับสารทางอารมณ์คือความคับแค้นใจของคนจนผู้ใช้แรงงานที่เดินทางเข้ามาหางานทำแล้วล้มหายไปกับพร้อมกับความมั่งมีและฝันใฝ่ ดังปรากฏในบท “มีคนเดินผ่านมา” (21 – 23) เขาเฝ้ามองการผ่านมาแล้วล้มหายด้วยความรู้สึกร่วมและเห็นอกเห็นใจ แต่ไม่สามารถช่วยให้พวกเขาพ้นจาก “ชะตากรรม” ได้ การมีอยู่เหมือนไม่มีของผู้คนเหล่านี้เห็นได้ท่ามกลางความโหดร้ายเฉยเมยของโลก

ในด้านที่คนเราต้องเข้าใจความจริง มนตรี ศรีขันธ์ เห็นว่าความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต เป็นสิ่งหนึ่งที่เราต้องเรียนรู้ ความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ชีวิตและสรรพสิ่งจึงอยู่ในสภาพเดียวกัน หรือกล่าวได้ว่าชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ในแง่นี้ชีวิตเป็นเพียงสิ่งเล็ก ๆ ที่มนตรี ศรีขันธ์ เปรียบว่าเล็กน้อยราวกับ เม็ดทราย กระช้อยร่อย เปล่าเปลี่ยว เป็นเพียงเม็ดฝุ่นที่อาจถูกลมพัดพาไปเมื่อใดก็ได้ ความเล็กน้อยของชีวิตนี้เป็นความน่าเศร้า ประสบการณ์ทางอารมณ์ในภาวะที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้คือความอ้างว้างเดียวดาย ดังเห็นในบท “บ้านเลขที่ 41/3” (17 – 20) และบท “พงษ์ศักดิ์ : พายุฤดูร้อน” (76 – 77)

ถึงแม้ว่าความตายเป็นความจริงตามกฎธรรมชาติ แต่เมื่อได้ประสบความตายของผู้อื่น มนตรี ศรีขันธ์ ได้แสดงว่าความตายเตือนให้เราคิดถึงชีวิตในแง่การเกิดมาร่วมโลกเดียวกัน กวีตระหนักถึงความสำคัญของความจริงในความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และย้ำคุณค่าของความสัมพันธ์ในช่วงเวลาชีวิตอันแสนสั้น เขาเห็นว่าผู้คนที่เกิดมาร่วมโลกกันต่างก็แตกต่างกัน เป็นคนแปลกหน้าแก่กัน แต่เมื่อดำรงชีวิตอยู่ก็ ได้มาหลอมรวมสีสันด้วยการเกี่ยวคู่สัมพันธ์กัน คุณค่าของความสัมพันธ์เปรียบดังลายกนกอันงดงาม ดังที่กล่าวไว้ในบท “ลายกนก” (112 – 113) ภาพของร่างที่ไร้ชีวิตกับภาพความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของผู้คนเป็นภาพที่ขัดกัน ความตายให้ภาพของความไม่เคลื่อนไหวและเสื่อมสลาย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้ภาพแห่งความทรงจำที่คงคุณค่า ยิ่งวันเวลาผ่านไปสิ่งที่หลงเหลือจากชีวิตก็มีเพียงความว่างเปล่า ดังนั้นช่วงเวลาที่สำคัญย่อมเป็นช่วงเวลาแห่งการมีชีวิตอยู่ แม้เป็นเวลาอันสั้นก็เป็นเวลาที่มีค่า เพราะได้สร้างสานความสัมพันธ์ อันเปรียบเป็นลายกนก ที่ให้ภาพการสร้างสรรค์งานศิลปะอันวิจิตรงดงาม ความงดงามของลายกนกเปรียบดังสิ่งงดงามที่มนุษย์ร่วมสร้างสรรค์กับผู้อื่นบนโลกนี้

มนตรี ศรีขันธ์ ย้ำว่าความไม่ยั่งยืนอันเป็นกฎธรรมชาตินี้เองเป็นที่มาของความเข้าใจ แก่นแท้ของการดำรงชีวิต โดยการบอกกล่าวผ่านบทกวีนิพนธ์ “เพียงพริบตา” (138 – 142) ว่าชีวิตมนุษย์นี้แสนสั้น “เหมือนบุหรี่ที่มอดตลอดมวน” ช่วงระยะเวลาชีวิตผ่านไปอย่างรวดเร็ว อายุล่วงเลยไปพร้อมกับสังขารอ่อนแอ และท้ายที่สุดก็ต้องตาย การสื่อความหมายของกวีเหมือนเป็นการย้ำเตือนตนเองและผู้อ่านให้ทบทวนถึงสถานะที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อจะได้ค้นหาสาระก่อนที่จะจบชีวิตลงอย่างน่าเสียดาย เนื่องจากชีวิตของเราตั้งอยู่บนความไม่แน่นอน และช่วงเวลาชีวิตก็สั้นนัก กวีตั้งคำถามกับตนเองเพื่อกระตุ้นการคิดทบทวนว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมามาคนได้เข้าถึงสิ่งที่มีคุณค่าสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์บ้างหรือไม่ ทั้งเหมือนกล่าวเตือนตนให้เร่งคิดค้นหาจุดหมายที่แท้

กวีไม่เพียงสื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต แต่ยังสื่อว่าความเปลี่ยนแปลงในความรักก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ไม่ยั่งยืน ความรักให้การเรียนรู้อันมีคุณค่าแก่ผู้รับ

ประสบการณ์ แต่เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกปฏิเสธความรักก็สร้างความเจ็บปวดใจและความผิดหวังให้เกิดขึ้น ดังที่มนตรี ศรีรงค์ นำเสนอเรื่องราวความผิดหวังในความรักของชายหนุ่มอดีตคนรักของสาวช่างเสริมสวย ในบท “ชายคนรักของช่างเสริมสวย” (28 – 31) กวีบอกเล่าพฤติกรรมของชายหนุ่มที่หวนคืนกลับมาหาสาวคนรักด้วยความรักและคิดถึง แต่ก็ต้องผิดหวังเมื่อพบว่าตัวเขาได้กลายเป็นคนแปลกหน้า กวีสื่อความรู้สึกเศร้าเสียใจของชายหนุ่ม เมื่อประจักษ์ว่าเธอไม่เหลือเยื่อใยผูกพันใด ๆ ให้เขา การสิ้นสุดของความรักนำความเจ็บปวดใจให้เกิดแก่เขา ที่ต้องยอมรับว่าตนได้กลายเป็นคนแปลกหน้าของสาวคนรัก ความรักความผูกพันที่เคยมีจึงกลายเป็นความหลังที่ต้องทำใจยอมรับในความเปลี่ยนแปลง

แม้ว่ากวีจะเน้นอารมณ์เศร้า เปลี่ยวเหงามากเป็นพิเศษในหลายบทประพันธ์ แต่ท่ามกลางอารมณ์เหงามันก็ยังมีความงามปรากฏอยู่ ชีวิตมีทั้งด้านมืดและสว่าง ความรักเป็นความงามของชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มนุษย์แสวงหาและหวังจะได้ครอบครอง ความรักเป็นความงามที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และสื่อความหมายอันมีคุณค่าต่อความรู้สึกของผู้รับประสบการณ์ แม้ว่าความรักจะไม่ได้ลงเอยที่การครองคู่กัน แต่ก็ให้ประสบการณ์ทางความรู้สึกอันมีคุณค่าทางปัญญา คือเป็นเพื่อนร่วมแสวงหา ดังบท “ชุดิมา : อาณาจักรแห่งความหวาดกลัวของดักแด้” (88 – 91) คุณค่าของความรักที่กวีได้เรียนรู้คือความรักที่แท้จริงนั้นไม่ต้องลงเอยที่การครอบครอง แม้ว่าบางครั้งความสุขในความรักจะมีความเศร้าและความเจ็บปวดอยู่ด้วย แต่ประสบการณ์นั้นได้สร้างพลังให้เขาต่อสู้ และแสวงหาความสุขที่แท้จริงต่อไป การเรียนรู้ความผิดหวังในความรักเป็นสิ่งที่สร้างความเจ็บปวดทรมานใจให้แก่กวี และเขาก็ซาบซึ้งในความรักและตระหนักถึงคุณค่าของผู้เป็นที่รักที่เคยมีใจผูกพัน ยกเว้นบท “มะลิลา : ฝนสีน้ำพิกาสามสิบห้านาที” (92 – 95) ที่กล่าวตัดพ้ออย่างน้อยใจเมื่อถูกปฏิเสธความรัก ซ้ำเขี่ยหยันว่า “ฉันคือผู้สูญเสีย – ผู้เสียใจ จึงผู้ต้องร้องไห้ – มิใช่เธอ!”

การต่อสู้ด้วยศรัทธาโดยไม่ปล่อยเวลาชีวิตให้สูญเปล่าเพื่อหาความหมายจบจบจนวาระสุดท้ายของชีวิตย่อมมีคุณค่าในตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องแน่ใจว่าจะประสบความสำเร็จ ดังที่กวีกล่าวถึงการต่อสู้ของชายชราชาวประมงเพื่อที่จะพิสูจน์ความจริงที่ยังไม่ประจักษ์ ณ เส้นขอบฟ้าจนกระทั่งจบชีวิตในวัย 93 ปี ในบท “เรือกลางทะเล” (106 – 109) การต่อสู้ด้วยศรัทธาในความถูกต้องและความชอบธรรมเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม ที่กล่าวถึงบุคคลผู้เสียสละ เจริญวัดอักษร ซึ่งยึดถือความถูกต้องและความชอบธรรมเป็นอุดมคติ แม้ว่าการต่อสู้ของเขาจะเป็นเหตุให้ต้องวายชนม์ เพราะถูกลอบสังหาร แต่เจริญ วัดอักษรก็ยังฝากภารกิจไว้จนวาระสุดท้ายของชีวิต ดังเห็นได้ในบท “หลับตาเถิดเธอ” (110 – 111)

มนตรี ศรีรงค์ ไม่เพียงเรียนรู้ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เขาเฝ้ามองอย่างเอาใจใส่ แต่ยังเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของตนเอง เขานับความสำคัญของความ

รู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตนเองว่าเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะความรู้สึกที่ถูกกระตุ้นจนเกิดกิเลส ตัณหาในบางขณะ แต่การเอาชนะตนเองไม่ใช่กระทำได้ง่าย ดังที่กวีต่อสู้กับจิตใจคน เมื่ออายตนะภายในประสานกับอายตนะภายนอกด้วยภาพเขี้ยววนทางเพศ จน “ทุกข์ทนมรณามโนธรรม” เนื่องจากต้องยอมรับว่าจิตสำนึกฝ่ายดีไม่สามารถชนะความมัวเมาได้ ดังปรากฏในบท “การตรวจภายในของข้าพเจ้า” (38 – 40)

การต่อสู้กับตัวตนขณะทำงานเป็นที่มาของปัญญาในชีวิตมนุษย์ เมื่อเรียนรู้ถึงสภาวะของชีวิตที่ต้องต่อสู้อดทนกับความเหนื่อยยาก ก็จะเกิดความเข้าใจในสังขารของชีวิตที่ว่า “ชีวิตคือการต่อสู้” ดังที่กวีได้ประจักษ์แก่ตนเองแล้วว่าคุณค่าของการทำงานนั้นไม่ได้อยู่ที่การหาเลี้ยงชีพเพียงอย่างเดียวแต่อยู่ที่การสร้างปัญญาแก่ชีวิตด้วย ความประจักษ์นี้เกิดจากการเรียนรู้ในการทำงานของตนเอง ดังกล่าวไว้ในบท “นิพพานในร้านหมี่เป็ดศิริวัฒน์” (60 – 63) ที่แจกแจงขั้นตอนในการทำงานของคนทำเส้นหมี่ซึ่งไม่หวั่นเกรงต่อความเหน็ดเหนื่อย แม้จะต้องใช้กำลังแรงกายมากก็ตาม การต่อสู้กับความเหน็ดเหนื่อยในการทำงานนี้สร้างคุณค่าในการรับรู้แก่ตนเองว่าชีวิตกับการงานเป็นปัจจัยเกี่ยวพันกัน ที่จะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จเป็นผลงานและความสุขที่แท้จริงได้

ยิ่งบุคคลตกอยู่ในมายามากเพียงใดก็ยิ่งต้องการความเข้าใจและคุณสมบัติทางจริยธรรมมากเท่านั้น แนวคิดด้านจริยธรรมซึ่งเป็นคุณสมบัติที่กำกับบุคคลให้ลดทอนความเห็นแก่ตัวอย่างเกินขอบเขตคือความเมตตา ความเมตตามีรากฐานจากความเห็นค่าของผู้เป็นที่รักที่ตนผูกพันในครอบครัว ความรักหรือความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์ระหว่างคนในครอบครัวขยายเป็นความเมตตาหรือความปรารถนาให้เป็นสุข จนกระทั่งแบ่งเบาความเดือดเนื้อร้อนใจด้วยการเสียดสละความสุข ดังที่เห็นได้ในบท “พลาญงาม” (96 - 97) ซึ่งเผยที่มาของการเสียดสละแรงกายแรงใจในการทำงานเพื่อความสุขของคนที่พักรักนั่นคือลูกและแม่ของลูกที่พ่อเลือกเป็นคู่ชีวิต ความรักของพ่อไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ขอเพียงแคได้เห็นคนที่รักมีความสุข ตนเองก็มีความสุขแล้ว กวีสื่อว่าความรักความห่วงใยไม่ได้มีเฉพาะคนในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงแบ่งปันไปถึงเพื่อนด้วยความเห็นอกเห็นใจ รับรู้และเข้าใจในความทุกข์ของเพื่อน ประกอบกับความเมตตาที่มีต่อเพื่อน แม้ว่าจะไม่สามารถช่วยแก้ไขหรือแบ่งเบาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่ก็รับรู้ด้วยความเข้าใจและเป็นกำลังใจให้เพื่อนสู้ชีวิตต่อไป ดังพบในบท “ทรงเกียรติ : นิทานปรัมปราแสนเศร้า” (74 – 75) และ “ยุทธนา : ราวเดินเรือหาปลาขอบฟ้าไกล” (72 – 73)

ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน บุคคลก็มีส่วนผสมของความเชื่อสัจย์ต่อบทบาทหน้าที่ และการเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานที่พึงเป็น เมื่อผลประโยชน์และความร่ำรวยกลายเป็นเครื่องวัดสถานภาพและศักดิ์ศรีตามค่านิยม ความเชื่อสัจย์ก็จะดูจะด้อยความสำคัญกว่าความฉลาดรู้เท่าทัน หรือกระทั่งการใช้เล่ห์กลเอาเปรียบผู้อื่น นั่นหมายความว่าสังคมกำลังมีปัญหา กวีจึง

พยายามเชิดชูคุณค่าของความซื่อสัตย์ของบุคคล ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่พึงมีในตัวบุคคลและเป็นหลักธรรมที่สอนกันมาช้านาน หรือกล่าวได้ว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่ควรปลูกฝังไว้ในตัวบุคคล เพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม และการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมต่อไป โดยต้องเริ่มต้นที่ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง อันเริ่มด้วยความรักและมั่นคงในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดังเห็นได้จากการแสดงออกของพ่อค้าของเล่นเด็กคนหนึ่งในเมืองใหญ่ ที่ไม่สนใจต่อสายตาผู้คนที่มองเขาว่าเป็นคนบ้า ในบท “ดวงตาคู่นั้น” (44 – 45) ความสุขในการค้าขายอย่างมีศักดิ์ศรีทำหายนามิยอมตายตัวของสังคม การแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองของ “ลาวบอย” มีที่มาจากความกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ตนเชื่อและศรัทธา กล้าที่จะเผชิญกับการถูกเหยียดหยามจากผู้คนในสังคม นี่คือคุณสมบัติของบุคคลที่มีความมั่นคงต่อความรักงาน และซื่อสัตย์ต่อตนเอง

ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นเป็นคุณธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความซื่อสัตย์ต่อตนเอง การที่บุคคลไม่ยึดติดกับอำนาจของเงิน เพราะเขาเชื่อว่าเงินไม่ใช่คุณค่าที่แท้จริงในชีวิต เงินจึงซื้อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาไม่ได้ ดังที่กวีเสนอให้เห็นจากพฤติกรรมของพ่อค้าของเล่นเด็กในบทกวีนิพนธ์ “ในดวงตาคู่นั้น” (48 – 49) ที่ขายของเล่นเด็กในราคาอันละ 35 บาท แม้ว่าผู้ซื้อจะให้ราคาสูงถึงอันละ 100 บาท เขาก็ไม่ขาย เพราะไม่ใช่ราคาที่แท้จริง เขามีความภูมิใจในการประกอบอาชีพ อีกทั้งเขาก็มีคุณธรรมภายในใจ นั่นคือความเคารพในคุณค่าของตนเอง และความซื่อสัตย์ในอาชีพ การกระทำของเขาจึงบ่งบอกความซื่อสัตย์ที่มีต่อผู้อื่นด้วยเช่นกัน

ความซื่อสัตย์ต่อหลักการที่ควรยึดถือ เป็นคุณธรรมของผู้ที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมหรือเรียกว่าจิตสาธารณะ มนตรี ศรีรงค์ กระตุ้นให้ผู้รับเกิดความสำนึกในการรับผิดชอบต่อภารกิจของผู้เสียสละชีวิตตน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมในพื้นที่ตำบลบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขาผู้นั้นคือเจริญ วัตอักษร ผู้อุทิศชีวิตในการต่อสู้คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ด้วยคุณธรรมที่ยึดมั่นในความถูกต้องและความชอบธรรมที่จะตกแก่คนส่วนใหญ่ ในบท “หลับตาเถิดเธอ” (110 – 111) ความตายของคนผู้นี้เป็นผลของการต่อสู้ด้วยศรัทธาในหลักการที่ยึดถือ ศรัทธาในความถูกต้องและความชอบธรรมในการปกป้องทรัพย์สินสาธารณะ งานอันยิ่งใหญ่นี้จะสำเร็จก็ต่อเมื่อผู้อยู่ข้างหลังกล้าสบตาผู้ที่ถูกปลิดชีวิตไปแล้ว

ในยุคที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าทางธุรกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมสังคมก็ยิ่งห่างเหินกันมากขึ้น ยิ่งเน้นการแข่งขันผู้คนที่ยิ่งแปลกแยกต่อกันมากขึ้น จนกลายเป็นคนแปลกหน้า สิ่งที่จรรโลงความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้แม้จะอยู่ท่ามกลางสังคมแห่งการแข่งขัน ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความรัก สิ่งเหล่านี้ย่อมมีความสำคัญอันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ แม้ว่าโลกในสายตาของกวีจะเป็นโลกแห่งความเหงา เศร้า เปล่าเปลี่ยวเดียวดาย แต่ก็ยังพบความงามทางจิตใจที่เพื่อนมนุษย์มี

ให้แก่กัน ดังที่มนตรี ศรียงค์รับสารแห่งความทุกข์ของผู้อื่นผ่านบทเพลงแห่งความเหงาที่สื่อออกทางดวงตาของคนพเนจรซึ่งไม่รู้จักกัน เขาเหล่านั้นเป็นผู้ใช้แรงงานที่ไร้อนาคตซึ่งเดินทางเข้าสู่เมือง ขณะเดียวกันการรับรู้ความทุกข์ของคนรู้จักที่คุ้นเคยกันก็สร้างความเข้าใจอันเผื่อแผ่มาสู่เพื่อนร่วมชะตากรรมคนอื่น ๆ ได้ด้วย

มนตรี ศรียงค์ บอกเล่าสภาพและสาเหตุของปัญหาทางสังคมในวิถีชีวิตที่เน้นการแข่งขันกันมากขึ้น เขามีกรณีตัวอย่างเป็นรูปธรรมในบท “ร้านข้าวมันไก่ทั้งห้า” (25 – 27) ว่ามิตรภาพอ่อนแอลง ผู้คนกลายเป็นศัตรูกันเพราะแข่งขันกันที่จะมีมากกว่าคนอื่น และเอาแต่สุขความโกรธเกลียดไว้ ดังที่กวีเสนอภาพจำนวนร้านข้าวมันไก่บนถนนสายเดียวกันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นความบาดหมางทางความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจเดียวกัน

ในบรรยากาศของความหวาดระแวงและความรู้สึกไม่เป็นมิตรกัน นอกจากการแสดงตนเป็นปฏิปักษ์อย่างออกนอกหน้า ยังมีการเสแสร้งเพื่อผลประโยชน์ตามกลไกปกป้องตนเองอย่างหนึ่ง แต่ก็มีได้มีมิตรภาพที่แท้จริง ต่างก็ปิดขังตนเองอยู่ภายในโลกของตน พร้อมกันนั้นก็ปิดขังการรับรู้ หมกมุ่นอยู่กับตัวเองท่ามกลางความเหงา เศร้า เปล่าเปลี่ยว เดียวดาย หมกมุ่นอยู่กับความคิดเดิม ๆ ขาดอิสรภาพที่จะคิดให้ต่างออกไปจากที่ยึดถือไว้ พร้อมกับสั่งสมความโกรธเกลียดไว้ มัวแต่หลงยึดติดกับมิจฉาทิฐิ ในที่สุดก็ทำสงครามกัน ดังปรากฏในบทกวีนิพนธ์ “โลกที่อยู่เบื้องหน้าข้าพเจ้า” (122 – 127)

กล่าวได้ว่า แนวคิดสำคัญในรวมบทกวีนิพนธ์ โลกในดวงตาข้าพเจ้า เป็นแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์สภาวะวิกฤตในการดำรงชีวิตของคนร่วมสมัย โดยเผยแพร่เหตุผลในส่วนลึกภายในตัวตนและชี้ทางออกในระดับปรัชญา โลกในดวงตาของมนตรี ศรียงค์ ซึ่งมองผ่านจักษุแห่งการพินิจพิเคราะห์ คือโลกแห่งความเหงา เศร้า เปล่าเปลี่ยว เดียวดาย เนื่องจากสภาวะทางจิตใจของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบันหมกมุ่นอยู่แต่กับตนเอง แม้อยู่ท่ามกลางผู้คนหลากหลายก็ปิดกั้นความสัมพันธ์ระหว่างกัน ขาดความไว้เนื้อเชื่อใจกัน มองกันด้วยความหวาดระแวง เสแสร้งทำดีต่อกันเพื่อรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตน สภาวะจิตใจของผู้คนเช่นนี้เป็นสาเหตุให้ผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมคิดทบทวนถึงการดำรงอยู่ของชีวิตในช่วงเวลาแสนสั้น ว่าเราควรเร่งคิดและเร่งค้นหาจุดหมายที่แท้จริงของชีวิต ด้วยการทำความเข้าใจความจริง สร้างเสริมคุณสมบัติที่มีอยู่คือความใฝ่รู้ ความเมตตา และมีปัญญารู้เท่าทันจุดอ่อนซึ่งเป็นลักษณะร่วม เช่น การมีอคติ ความยึดถือแต่ความคิดที่ผิดพลาดโดยขาดการตรวจสอบ เป็นต้น

หากย้อนไปเปรียบเทียบผลการศึกษายังต้นนี้กับความเห็นของนักวิจารณ์ที่กล่าวถึงในบทนำ คือ จรูญพร ปรปักษ์ประลัย (2550) ที่ว่าเนื้อหาของโลกในดวงตาข้าพเจ้าเป็นอย่างเดียวกับงานกวีร่วมสมัย ที่ “ไม่ได้มุ่งเสนอความคิดเชิงปรัชญาที่ลึกซึ้ง...” ผู้วิจัยเห็นว่าความลึกซึ้งเชิง

ปรัชญาของรวมบทกวีนิพนธ์เล่มนี้เป็นสิ่งที่พบได้ด้วยการตีความในการอ่านอย่างพิถีพิถะระหัดมนตรี ศรียงค์ ไม่ได้พยายาม “เทศนา” ด้วยคำที่แสดงความคิดออกมาตรง ๆ ตรงกันข้ามได้แสดงอารมณ์ บรรยากาศ ด้วยภาพที่แสดงความคิดอันไหว ความหยุดนิ่ง ความมืดความสว่าง ที่ชักนำให้สัมผัสกับอารมณ์และสภาวะของความไร้ความหมาย ความเขลา ความคับแคบ ความโหดร้ายที่ขัดกับความเมตตากรุณา เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ในฐานะผู้เรียนรู้ธรรมะในพุทธศาสนาอันมีลักษณะเอกาลิโก มนตรี ศรียงค์ ได้นำความเข้าใจพุทธปรัชญามาเป็นแสงส่องปัญหาทั้งระดับจิตใจของบุคคล และจิตใจของชุมชนในปัจจุบัน ให้เห็นลักษณะร่วมที่เป็นเอกลักษณ์ของยุค และลักษณะร่วมของความเป็นมนุษย์ทั้งด้านมืดและสว่าง

จริงอยู่เขาไม่ได้มีเจตนาใช้บทกวีเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้คนในสังคม จึงไม่ได้ใช้ลีลาในการสั่งสอนหรือแนะนำ กวีมักตั้งคำถามเหมือนรำพึงหรือสนทนากับตนเองหรือกับผู้รับกวีชวนผู้อ่านให้หันไปมองโลกในสายตาของเขา โลกที่เขามองด้วยความใส่ใจ และด้วยหัวใจ และวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งกับตนเอง ผู้คน และสังคม มนตรี ศรียงค์ใช้บทกวีกระตุ้นให้ผู้อ่านได้คิดทบทวนถึงความสำคัญของการใช้ชีวิตในสังคม และมองย้อนดูความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยเน้นย้ำคุณค่าและสิ่งที่พึงกระทำในช่วงเวลาขณะมีชีวิต อันให้ความหมายในคุณค่าทางปรัชญาอย่างชวนคิด แม้แต่งานที่เผยความผูกพันกับความรักส่วนตัวก็ยังมีนัยปรัชญาอย่างกลมกลืน เนื้อหาของบทประพันธ์มีแนวคิดเชิงปรัชญาที่สื่อความหมายหลายระดับ ตั้งแต่สิ่งที่ดูคล้ายธรรมดา (แต่แฝงความน่าตระหนกตกใจ) ไปจนถึงสภาวะวิกฤตที่อาจจะมองไม่เห็นถ้าขาดความสังเกต ให้ผู้อ่านได้คิดต่อด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ที่คมคายและเป็นเอกลักษณ์ ดังที่จะวิเคราะห์ในบทต่อไป